

XVI. (II. új) évfolyam – 2001/1

250 Ft

EGYHÁZFÓRUM

Keresztény közéleti – kulturális folyóirat

Isten alkonya
Az ökuméne kilátásai
Ablakok az eszkatonra
Fórum a megváltásról és evolúcióról

Tartalom

EGYHÁZFORUM

SÚLYPONT

Karl-Josef Rauber pápai nuncius:

Az ökuméne értelmezése és kilátásai 3

Hans Küng:

A világbéke víziója 7

A VATIKÁN KELETI POLITIKÁJA

Eördögh Istvánt:

A Vatikán keleti politikája (II. rész) 9

LELKISÉG

Hans Joachim Rennkamp:

Isten alkonya 13

Avagy: Isten utáni vágyakozás

Midling Andrea:

„Istent érzékelni” 14

MODELLEK

Molnár Péter:

Éhség, nyomor, földrengés – segítőkészség,
avagy a felebaráti szeretet nem ismer
határokat 16

FÓRUM

Willigis Jäger:

Az Egy és Teljes szimfóniája 19

Thomas Ruster:

Amit csak Isten tud megoldani 21

EGYHÁZ – TÁRSADALOM – KULTÚRA

Gyulay Endre szentbeszéde Sinkovits

Imre gyásmiséjén 24

Szathmáry Sándor:

Ablakok az eszkatonra 25

ÉLETKÉPEK

Molnár Péter:

Elviselhető terheket kapunk, vagy
elviselhetetlen terheket választunk? 28

AKI ÜZEN: NYÍRI TAMÁS

Ellenségnek megbocsátani 30

RECENZIOK – KRITIKA

Somorjai Ádám:

Széljegyzetek Gergely Jenő 17.
monográfiája kapcsán 32

FOLYÓIRATSZEMLE

CHRISTIAN SOLIDARITY INTERNATIONAL

34

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

Megjelenik évente hatszor

Egy szám ára: 250 Ft

Évi előfizetési díj: 1 200 Ft

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén, vagy
megvásárolható a hírlapárusoknál.

Alapítók:

Paul M. Zulehner és Wildmann János

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány

1055 Budapest, Markó utca 7. III/4.

Telefon: (1) 269-0521

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

7624 Pécs, Nagy Jenő u. 2.

72/216-536

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dévény István

Midling Andrea

Molnár Péter (felelős szerkesztő)

mpmolisz@freemail.hu

Ocsovai Gábor

Wildmann János (főszerkesztő)

E-mail: wildmann@elender.hu

Wolf Judit

Bankszámla:

OTP Bank Rt. Budapest, József körút 33.

11708001-20523716

Nyomdai munkák:

Molnár Nyomda és Kiadó Kft.

Pécs, Légszeszgyár u. 28.

ISSN 1215-0630

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül
a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg
és csak kérésre küldünk vissza.

Címlap: William Blake: A teremtmény Isten (1794)

Karl-Josef Rauber érsek, apostoli nuncius

Az ökuméne értelmezése és kilátásai¹

területén és más világvallásokkal, valamint mai társadalmi formációkkal kapcsolatban.

Az utolsó négy évszázadban a katolikus tanítóhivatal és a dogmatika szinte egyöntetűen azon az állásponton volt, hogy az egyház mint Krisztus teste teljes egészében azonos a római katolikus egyházzal. Az egyházat mint Krisztus testét azonosították azon hívők közösségével, akik elfogadják a keresztény hitvallást, szentségekhez járulnak és intézményes-hierarchikus egységben vannak a katolikus egyházzal. Ez a meggyőződés az ellenreformáció nagy egyháztanítójára és ellentmondásos teológusára, Bellarmin Róbert bíborosra vezethető vissza. Szerinte három kötelékről van szó: hitvallási (szimbolikus), szentségi (liturgikus) és hierarchikus kötelékről. XII. Piusz átvette ezt az elméletet az egyházzal szülő 1943-ban kiadott nagy enciklikájában, a „Mystici Corporis”-ban.

Ebben az enciklikában az egyház, Szent Pál nyomán, mint Krisztus teste jelenik meg, amely a test lelkétől, azaz a Szentlélektől eltérően látható, vagyis világosan körülhatárolható társadalmi alakulat. Mivel ezt Jézus Krisztus alapította az emberek üdvösségére, struktúrájában tökéletes társaság, és azonos a római katolikus egyházzal. Az enciklika minden más nem katolikus keresztény közösséget úgy tekint, mint amely vagy hitbeli vagy egyéb okból elszakadt Jézus Krisztusnak ettől az egyetlen igaz egyházától.

Isten népének közössége

A II. Vatikáni Zsinat egyházzal szülő konstitúciója, a „Lumen Gentium” és az ökumenizmusról szülő határozata, az „Unitatis redintegratio” hosszú viták után az egyházzal szülő tanítás új irányát jelezték, és elvileg az ökuméne tágabb értelmezését tet-

ték lehetővé. Először a zsinat megváltozott álláspontját ismertetem, majd ezt részletezem. Amikor a zsinat az egyházat Isten népeként határozza meg akkor nagyon oda kell figyelni a nyelvhasználatban rejlő finom különbségekre. Nem azt mondja ugyanis a szöveg, hogy a katolikus egyház Isten népe („est”), hanem, hogy az Isten népe a katolikus egyházban áll fenn („subsistit”). Figyelemre méltó, hogy a „katolikus egyház” kifejezés előtt elmarad a „római” jelző (LG 8).

Másodszor, a zsinat más keresztény felekezeteket a saját önértelmezésüknek megfelelően egyháznak és egyházi közösségeknek nevez, anélkül, hogy teológiailag közelebbről meghatározná, mit ért egyház és egyházi közösség alatt (LG 15; UR 13-24). Velük a katolikus egyház egy bizonyos – bár nem teljes – közösségben („communio”) (UR 3), illetve kapcsolatban („coniunctio”) van (LG 15).

Harmadszor, megállapítja a zsinat, hogy a látható, társadalmilag megragadható szinten az emberek tagolt módon tartoznak hozzá, vagy vannak hozzárendelve Jézus Krisztus egyetlen egyházához (LG 13-16). Az egyház közösségébe teljesen beépülnek (plene incorporati) a katolikus hívők (LG 14). A „teljesen” („plene”) kifejezés a „Mystici Corporis” enciklikában szereplő „valóságosan/igazán” („reapse”) szót helyettesíti. A „valóságosan/igazán” ellentéte a „nem valóságos/nem igazán”. Ez a fogalom azonban nem tenné lehetővé az egyházhoz tartozás olyan differenciálását, mint a „teljesen” kifejezés.

A mondottakból következik, hogy Isten népén belül sok szál köti össze a katolikusokat más egyházak és egyházi közösségek keresztényeivel, akik megkeresztelkedtek ugyan, de nem vallják a teljes hitet, vagy nem tartják fenn a teljes egységet a pápa által vezetett katolikus egyházzal. Ilyen összekötő kapocs például a keresztség, a szentírás, a háromságos Istenbe vetett hit, a szentségek, különösen az eucharisztia ünneplése, az imádságban és Szentlélekben való közösség (LG 15; UR 3).

Ezenkívül azt tanítja a zsinat, hogy a nem-keresztények is különféle fokozatokban kapcsolódnak az Isten népéhez (LG 16). Itt fedezhetjük fel a zsinat lépéseit abba az irányba, hogy az egyházat a kapcsolatokban ragadja meg: A történelemben a mintegy, elővételezett Isten országa különféle módokon jelenik meg, Isten népe pedig ezeknek a módoknak sokszínű kapcsolataiban és kapcsolataiból áll.

Negyedszer, a zsinat átveszi ugyan az egyházhoz tartozás három ismervét: a hitvallás, a szentségek és a hierarchia kötelékét, de ezeket határozottan megelőzi az egyházhoz tartozás spirituális kritériuma, a Szentlélekkel való elteltség. Az egyházhoz tartozás e spirituális feltétele arra mutat rá, hogy az említett három kötelék csak eszköze az egyház egységének (LG 14). Ennek a spirituális feltételnek a döntő jelentőségét Ágoston mutatja meg: „Nem üdvözl, aki beépül ugyan az egyházba, de nem tart ki a szeretetben, és így 'teste szerint' megmarad ugyan az egyház kebelében, 'szíve szerint' azonban nem”.

1. Karl-Josef Rauber érsek, apostoli nuncius, az Egyházforum meghívására 2000. november 5-én Pécsen tartott előadást az ökumenéről. Az itt közölt szöveg a teljes előadást tartalmazza. A cím és alcímek szerkesztőségünkől származnak

A koncentrikus körök modellje

Az imént mondottak följosítanak arra, hogy a zsinati kijelentések értelmében a koncentrikus körök modelljéről beszéljünk (LG 14-16). A katolikus egyház Isten népe hitében mintegy az egyetemes közösség közepét alkotja. Körülötte különböző körök vannak, amelyeknek közelségét vagy távolságát az határozza meg, hogy mennyire megfogalmazott és strukturálisan mennyire teljes a hit megvallása egy-egy körben. Az egyház és a mai világ viszonyáról szóló lelkipásztori konstitúció, a „Gaudium et spes”, a közös utat járó közösség képét helyezi előtérbe. Az egyházzal szóló dogmatikus konstitúció azonban inkább a hit egységével foglalkozik, ezért itt a koncentrikus körök modellje jobban hangsúlyozza a katolikus egyház szerepét.

A legtávolabbi kört (LG 16) az anonim hívők alkotják. A zsinat ezzel azoknak az alapmagatartását írja le, akik önhibájukon kívül nem jutottak el Isten kifejezett ismeretére, de – az isteni kegyelem segítségével – becsületesen élnek. Ők annyiban kapcsolódnak az Isten népéhez, amennyiben életüket a jó és igaz értékéhez igazítják, és ezáltal az emberek egyetemes egységét segítik elő (LG 16 és GS 42).

A következő kört a nem keresztény vallások alkotják, amelyek „homályos képekben” keresik az ismeretlen Istent (LG 16), és már határozottan tisztelik őt. Amennyiben „a kegyelem hatása alatt arra törekszenek, hogy teljesítsék akaratát, amelyet lelkiismeretük szavában ismernek fel” (LG 16), annyiban bennük látható formában jelenik meg Isten népének egyetemes közössége.

Különös helyet foglalnak el az Istennel való konkrét kapcsolatban a moszlimok, akik Ábrahám hitét vallják, és a keresztényekkel együtt imádják az egy Istent, aki irgalmas, és az utolsó napon megítéli az embereket. Még nyilvánvalóbb ez a hit Isten szövetségi népében, amely szövetség a Krisztusban beteljesült szövetség maradandó megelőlegezése, hiszen Isten soha sem vonta vissza a valaha velük kötött szövetséget és nekik tett ígéreteit. Kétséges ugyanakkor, hogy méltón ítéljük-e meg Izrael hitét, ha egyszerűen a világvallások közé soroljuk.

A hit egyetemes közösségében minőségileg új fokozatot jelent, ha bizonyos közösségekben a háromságos egy Istenbe vetett keresztény hit kifejezetten egyházi-intézményes, sok felekezetet összekötő formát ölt, például a hit megvallásában, az igehirdetés és a szentségek – különösen a keresztség – kiszolgáltatásának a Szentlélektől indított jeleiben, egyházi vezetési struktúrákban, a Szentlélek adományaiban stb. (LG 15; UR 3). Az ilyen hitbeli közösségek kifejezetten egyháznak vagy egyházi közösségeknek nevezik magukat. A hit itt szorosabb értelemben vett szentségi jelleget ölt.

VI. Pál és a dalai láma

Összekötte vagy közösségben?

A zsinati szövegekben ez a szemlélet különösen abban fejeződik ki, hogy a különböző egyházak közösségére – az ősegyházi-szentségi értelmezésnek megfelelően – a kapcsolat, kötelék (coniunctio) kifejezést alkalmazzák (LG 15), amely még tökéletlen egységet (communio) jelent (UR). Ennek a kifejezetten felekezetek fölötti hit-közösségnek a különlegessége ennek eszkatológiai-végérvényes jellegén alapul. Közvetlenül neki és szentségi megnyilvánulásainak szól az ígéret, hogy a Föltámadott Lelke végérvényesen vele van, hogy ez a Lélek igazságban és szeretetben a világ végezetéig megőrzi a hívőknek ezt a társadalmilag is meghatározható közösségét úgy, hogy semmilyen emberi bűn és történelmi változás nem képes megsemmisíteni. A közösség közvetítésével ugyanez az ígéret vonatkozik Isten egyetemes népére is.

Ezekkel a gondolatokkal eljutottunk ahhoz a ponthoz, ahol az egyházban megjelenő hit egyedülálló jelentősége Isten népének egyetemes közössége számára is nyilvánvalóvá válhat. Isten egyetemes üdvözítő akarata mutatkozik meg a teremtetéstől kezdve sok-sok ember hívő igazságkeresésében, a népek vallásos megnyilvánulásaiban, mindenekelőtt pedig Isten szövetségi népének szövetségi hitében. Ezért Istentől jövő üdvösség mindig is létezik Krisztuson és az egyházon kívül is, de nem nélkülük és tőlük függetlenül (vö. Ap.Csel 4,12; Róm 3.21 kk.; Jn 14,6). Isten végérvényes önközlésében ugyanis Jézus Krisztus jelenti az üdvösség útjainak történelmi alapját és célját: „Benne teremtett mindent... Úgy tetszett az Atyának, hogy benne lakjék az egész teljesség, s hogy általa békítsen ki magával mindent” (Kol 1.16.19).

A Krisztusban elővételezett egyetemes megbékélés céljából létezik a világban minden más hívő és üdvösségszerző isten-tapasztalat határtalan sokasága és formája. Ezeket Krisztus teszi lehetővé, amennyiben a legkülönbözőbb formákban ugyan, de az ő átfogó és végérvényes üdvösségszerzésében részesednek. Amennyiben az emberek az egyház hitében végérvényesen elfogadják Isten ezen üdvözítő cselekvését, úgy ezeknek a hívőknek a társadalmilag is megragadható közössége jeleníti meg Istennek az emberekkel való végtelen üdvtörténetében a történelem végső célját, amely Krisztusban megjelent: Istennek és a teremtményeknek, illetve a teremtményeknek egymás közötti megbékélését.

Mivel létezik a történelmi Jézus Krisztus, és létezik teste is, vagyis a tőle származó, általa alapított és benne hívők és megkereszteltek közössége, mégpedig mint konkrét szentségi valóság és egyben a teremtésben megnyilvánuló istenkeresések célja, ezért létezik az embert Istenhez vezető üdvözítő utak egyetemes gazdagsága is. Urs von Balthazártól származik a mágneses tér képe: mint egy mágneses tér elemei, ezek az utak is megmozdulnak a mágnes, vagyis Krisztus szeretetének hatására, és közös irányba, a célra mutatnak, amely nem más, mint Isten egyetemes kiengesztelő szeretete. Ez a szeretet Krisztusban konkrét történelmi valósággá vált, benne jelenik meg Isten üdvözítő szeretetének egész teljessége, ezért feltárja a benne való részesedés egyetemes lehetőségét. Mindezt azonban nem egy uralkodó, abszolutista igénnyel, hanem azzal az alázatos meghívással, amely a szeretetet jellemzi.

Jézus Krisztusnak ez a lelkisége, amelyet Szent Pál a Filipiekhez írt levelében fejt ki (Fil 2.5), az Egyház számára is követendő. Az Egyház sohasem lehet cél és ok, és nem értelmezheti magát úgy sem, hogy a hit különböző útjait intézményesen magához vonja és integralista módon bekebelezze. Az ismert mondatnak, 'ecclesia semper reformanda', az felel meg, ha az

Egyház alázatosan nyitott a keresztény hiten belüli és kifejezetten azon kívüli üdvözítő utak gazdagságára is. Minél inkább hagyja, hogy ezek megajándékozzák és gazdagítsák, minél inkább elismeri különbözőségüket és történelmileg kialakult sajátosságukat, és ezeket Isten üdvözítő adományának tekinti, annál hűségesebb feladatához, hogy az üdvösség egyetemes szentsége legyen.

A katolikus egyház megítélése

A zsinat abból a szempontból is megkülönbözteti Isten népének belső, szentségi-egyházi körét, hogy az egyes egyházakban illetve egyházi közösségekben jelen vannak-e, ha igen, milyen mértékben, a közösség döntő szentségi strukturális elemei. Ebben az értelemben a katolikus Egyház rendelkezik a leginkább azokkal a jegyekkel, amelyek Jézus Krisztus egyetemes egyházát jellemzik. Ezért azt tanítja a zsinat, hogy „ez az Egyház ebben a világban mint alkotmányos és rendezett társaság a katolikus egyházban áll fenn, vagyis a Péter utódja, meg a vele közösségben élő püspökök által kormányzott egyházban.” (LG 8).

A „fennáll” (subsistit) kifejezést gyakran fordítják „megvalósult”-tal. Néhány teológus szerint bár ez helyes, de túlságosan általános, és nem mutatja meg a szó jelentésének teljes értelmét. Egyrészt ugyanis a zsinat a katolikus Egyház speciális szerepét szeretné kiemelni az Egyház misztériumában és társadalmi-történeti megvalósulásában; másrészt azonban Jézus Krisztus egyházának többféle megjelenési formája is van, például más keresztény egyházakban, amelyekre viszont nem alkalmazhatjuk a „fennáll” kifejezést. Ezeket a zsinat aligha nevezhetné egyháznak, hogyha bennük valóban nem létezne Krisztus lelkének üdvösséget hozó jelenléte (vö. LG 8; 15; UR 3).

A teológusok szerint a sokat vitatott „subsistit” kifejezés értelmét akkor adjuk hűen vissza, ha a szokásos fordítást az alábbi módon egészítjük ki: Krisztus egyháza szentségi strukturális értelemben konkrétan a katolikus egyházban áll fenn, benne megjelenik konkrét létezési formája és rendelkezik a megfelelő intézményes jegyekkel is. Ezért csak a katolikus hívőkről állítja a zsinat, hogy ők teljesen beépülnek Krisztus közösségébe (LG 14).

Az ökumenizmussal foglalkozó dekrétumban ezzel kapcsolatban ez áll: bár a Szentlélek a többi egyházat is az üdvösség eszközeként használja, mégis ezt kell mondani: „csak Krisztus katolikus egyháza által, amely az üdvösség egyetemes eszköze, juthat hozzá az ember az üdvösség eszközeinek teljes bőségéhez” (UR 3). Hogyan alapozza meg a zsinat ezt az igényt? A zsinat az egyház társadalmi-strukturális dimenziójára utal, és itt kutat fel megfelelő konkrétságot. Az apostoli kortól kezdve Jézus Krisztus egyháza főleg ott konkretizálódik, ahol megőrzi az apostoli hagyománnyal való folytonos kapcsolatot és az egyetemes egységet a mindenkor jelenlevő hitben egy meghatározott communio-struktúra segítségével.

A zsinat feleleveníti az azonosságnak és egységnek ezeket az egyházi elveit. Jézus Krisztus közben sokszorosan megosztottá vált egyházának jelenlegi valóságára alkalmazva következetesen állapítja meg a zsinat, hogy ezek az elvek konkrétan a katolikus egyházban valósulnak meg, éppen abban az egyházban, amelyet Péter utódja és a vele közösségben levő püspökök vezetnek (LG 8; UR 3). Ez a vonatkozó mellékmondat alapozza meg a „subsistit” szót: a katolikus egyház strukturálisan abból a szentségből kiindulva épül fel, amely a leghatározottabban ábrázolja és közvetíti Krisztus testének közösségét, nevezetesen az eukharishtiából. Ennek szolgálatában áll a katolikus egyház két fontos strukturális eleme, a püspökök kollégiuma és az abban kollegiális módon benne foglalt püsteri hivatal. Általa gyűlik össze az egyház

egészként és részegyházaiban egyetemes eukharisztikus asztali közösséggé (vö. UR 3).

Ezen gondolatok után felmerül a kérdés, hogy a katolikus egyház teológiailag ennyire markáns önértelmezése egyáltalán hagy-e még nyílt játéktérrel a különböző egyházaknak, hogy a hitben közösséget alkothassanak. A zsinat nem vázolta fel ennek az egyesülési folyamatnak a konkrét útját, sőt, egyértelmű és világos szempontokat sem adott az ökuméné irányába. Egy azonban biztos, a zsinat azt a hagyományos egységmodellt sem teszi magáévá, amely más egyházak visszatérését szorgalmazza a katolikus egyházba, sem az Egyházak Világtanácsának elképzelését, amely szerint az egyház egysége megszűnt volna, és az egyházak Jézus Krisztus mint központ körül foglalnak helyet, hogy mindenekelőtt keressék az Úr által elképzelt egységet.

Az ökumenikus egység elemei

Katolikus felfogás szerint nincs szó megszűnt, hanem csak széttört egységről, amelyet a létező egy egyházzal való leszakadások okoztak. Milyen lehetőség marad e két felfogás között egy konkrét, tehát strukturális-szentségileg megfogható ökumenikus egységre? A legnyitottabb zsinati megfogalmazás ebben az irányban a következő lehet: a „katolikus egyházban való fennállás” nem zárja ki, hogy a megszentelésnek és igazságnak a katolikus egyházon kívül is sokféle elemei találhatók, melyek mint az egyház saját adományai a katolikus egység felé mutatnak (LG 8, vö. UR 3). Ilyen elemek mindenekelőtt az Úr kinyilatkoztatott igéje a Szentírásban, az apostoli hitvallás, a hitben, reményben és szeretetben való keresztény élet, a Szentlélektől betöltött közösség az imádságban, a szentségek ünneplése és – néhány egyházban – a püspökök és papok hivatala.

Mindezen elemek Jézus Krisztus egyetlen és általános egyházához tartoznak; ugyanis éppen ezek éltek túl a szakadásokat, és annak következtében, hogy a Szentlélektől erednek, maguktól is arra a katolikus egységre ösztönöznek, amely a felekezeti elkülönülést legyőzve konkrét és egyetemes. Ez az egység nem azonos a mostani, több egyházszakadás közepette kialakult katolikus egyházzal. Ha a zsinat fölfogása szerint ez az egység azonos lenne a jelenlegi katolikus egyházzal, akkor az ökumenikus egység egész egyszerűen visszatérést jelentene ebbe az egyházba, ami viszont egyértelműen nem felel meg a zsinat szándéká-

VI. Pál fogadja Dajan izraeli külügyminisztert

nak. Ha így lenne, fölöslegesen lennének a LG 8. és LG 14-16. kijelentései és az egész ökumenizmusról szóló határozat. Ezért a Lumen Gentiumban említett „katolikus” egységet, amelyre a megszentelés és igazság összes egyházi eleme irányul, joggal magyarázzuk a Lumen gentium 13. cikkelye értelmében. Ott ugyanis szintén az Isten népe katolikus egységről van szó, de a „katolikus hívőktől” különböző Isten népének egyetemes értelmében, amely magában foglalja mind az egyházi mind az anonim hit különböző módjait is.

Ez a Szentlélekben egyesült és történelmileg nagyon is valóságos „Ábeltől eredő egyház” egy társadalmilag is konkrétabb és egyértelműbb formára törekszik. Ezt bizonyítja az is, hogy a hit és üdvösség útjaival kapcsolatos egyházi törekvéseknek is ez a célja. Ez a jövőbeli egyházi forma majd jobban megmutatja az egyház szentségi egységét, mint a ma még a különálló egyházak sokoldalúsága. Ezen az úton csak akkor juthatunk előre, ha kölcsönösen közeledünk egymáshoz, és a különböző egyházak kölcsönösen önuralmat gyakorolnak: A saját történelmükhöz és saját lényegi elemeikhez való hűség mellett valamennyien megakarnak térni egy új, a mostani állapotot megszüntető látható egységhez. O.H. Pesch ezért találóan a megtérés ökumenizmusáról beszél, amelyben a katolikus egyháznak is túl kell lépnie önmagán és nyitottnak kell lennie más egyházak felé.

A megszentelés és igazság elemeiben, amelyekről a zsinat szól, a Szentlélek egyetemes egységre való törekvése talán erősebben, láthatóbban nyilvánulhat meg, mint a katolikus egyház néhány konkrét strukturális jegyében. Ugyanez érvényes természetesen más egyházak egymás közötti és a katolikus egyházzal való kapcsolatára is. Az elmúlt évtizedek nagy ökumenikus mozgalmában mindenek előtt döntő hitbeli kérdések konszenzusa és konvergenciája került szóba. A nagy dokumentumok, egészen a megigazulásról szóló közös nyilatkozatig, a konszenzus-ökumené hatalmas erőfeszítéseiről és egyben sikereiről tanúskodnak. Manapság úgy tűnik, hogy ez a mozgalom olyan korlátokba ütközött, ahol a különböző egyházak még nem tudják,

hogyan ugorhatják át veszteség nélkül saját történelmileg kialakult identitásukat.

Konszenzus-ökumené és a püspöki hivatal

A megigazulásról szóló közös nyilatkozat logikájából az következik, hogy nem szabad megállnunk. Ha az egyházak pihenni akarnának babérjaikon, és büszkék lennének az elért eredményre anélkül, hogy abból levonnák a szükséges következtetéseket, akkor ezzel ellentmondának a megigazulásról szóló tanításban megfogalmazott közös megegyezésnek. Ez a megállapítás különösen érvényes az egyházi hivatal kérdésében is. Abból a kijelentésből ugyanis, hogy az üdvösség egyedül a kegyelemből, egyedül a hitből ered, szükségszerűen következik az a kérdés, hogy bizonyos egyházi hivatali struktúrák és konkrét hivatalok az egyházban uralkodó jogos rend feltételének tekinthetők-e még. Nem kell-e attól tartanunk, hogy miután a megigazulásról szóló tanítás már nem tekinthető egyház-választó kérdésnek, az egyházszakadás egész terhe a *hivatal* kérdésre korlátozódik?

A megigazulásról szóló közös nyilatkozat körül kibontakozó viták hevesége arra enged következtetni, hogy a szükséges és remélhetőleg előttünk álló lépések, mindenek előtt a hivatalok kölcsönös elismerésére és a szentségi közösségre vonatkozó erőfeszítések, bizonyára semmivel sem lesznek kevésbé bonyolultak. Az evangélikus és katolikus egyház közötti párbeszédben azonban már ebben a kérdésben is haladást tapasztalunk

A II. Vatikáni Zsinaton és az azt követő ökumenikus megbeszéléseken, amennyiben ezek eredményeit a hivatalos római-katolikus tanítás magáévá tette, már a *hivatal* értelmezésében is közeledt egymáshoz az álláspontok. Katolikus oldalon először is a *hivatalt* mint az egyházban és egyházért végzett szolgálatot értelmezik. Az evangélium hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása az egyházi hivatal alapvető feladatai közé tartozik. Másodsor: nincs többé különbség a kegyelem rendjében laikusok és hivatalviselők között. Harmadsor: a papság elsősorban már nem áldozati, hanem a Szentlélek által Jézus Krisztus papságából részesedő és azt megjelenítő szolgálati papság². Negyedsor az egyházi rend szentsége mindenek előtt az imára és kézrátételre épül, magát a szentelést pedig nem tekinthetjük üdvözítő eszköznek.

Evangélikus oldalon viszont mindenekelőtt a szabályszerű hivatás szükségességét hangsúlyozzák erősebben. Szó van a hivatal képviselői szerepéről is. Alapjában minden megkeresztelt ember Jézus Krisztus képviselője, de a hivatal éppen azáltal jeleníti meg Krisztust, hogy az igehirdetésben és szentségekben Krisztus valós jelenlétének módját és eszközt nyújtja a közösségnek. Ami pedig az egyházi rend kitörölhetetlen jellegét illeti, evangélikus oldalon hajlanak arra az értelmezésre, miszerint nem a személyiségben bekövetkezett kitörölhetetlen változásról, hanem – az emberi hűtlenség közepette is – Isten hűségének visszavonhatatlanságáról van szó. Hangsúlyozzák, hogy a fölszentelés egysége és mint

II. János Pál pápa és Athanasios konstantinápolyi pátriárka – Együtt ünnepelnek

2. A zsinat előtti teológia a papi rend áldozati jellegét hangsúlyozta. Eszerint a fölszentelés olyan szentségi karaktert vés a pap lelkébe és olyan hatalommal ruházta fel, hogy képes áldozatot (Krisztus keresztdáldozatát) bemutatni, és bűnöket megbocsájtani (átváltoztató és bűnbocsájtó hatalom). A zsinati teológia ezzel szemben az egyházi rend szolgálati jellegét hangsúlyozza, amelynek teljességével a püspökök rendelkeznek. A papi rend nem önmagában, hanem a püspöki renddel való kapcsolatában értelmezhető. A papság ugyanis „éppen a püspöki renddel való kapcsolata folytán részesedik abban a hatalomban, amellyel maga Krisztus építi, szenteli meg és kormányozza testét” (PO 2). A világiak egyetemes papsága szintén Krisztus papságából ered. Ez a teológiai megközelítés nem az alá- és fölérendeléseket hangsúlyozza, nem állítja szembe egymással a hatalommal rendelkezőket a hatalommal nem rendelkezőkkel, hanem valamennyi hívő közös szolgálatát és felelősségét hangsúlyozza az egyház építésében. (A fordító.)

élethosszig tartó hivatás az egész életre irányul még akkor is, ha az egyház egy fölszentelt tagjától megvonja a megbízást, mert az hűtlen lett hivatásához. Krisztus meghívása ugyanis, amelyet valamikor hozzá intézett, továbbra is érvényes, de csak abban az értelemben, hogy az illetőnek meg kell térnie, és újra meg kell felelnie hivatásának. Az apostoli folytonosságot tekintve arra mutatnak rá, hogy a református értelmezés szerint épp az egyház reformjában őrizhető meg a régi egyházzal való kontinuitás, amelyről viszont leginkább az evangélium hirdetése által gondoskodhatunk.

Ha a püspöki jogfolytonosságot mint az apostoliság jelét az egész evangélikus egyház el is fogadná, a püspöki hivatal kérdésében a katolikus felfogáshoz képest még mindig jelentős különbségek maradnának fenn. Ezek még szembetűnőbbek, ha az egyház péteri hivataláról, különösen a tévedhetetlen tanítóhivatalról és a római püspök primátusáról, van szó.

Amit itt az evangélikus és református egyházakkal folyó megbeszélések kapcsán az egyetértésről és különbözőségekről mondtunk, sok tekintetben a más egyházakkal való dialógusra is érvényes. Így például az anglikán egyházzal kapcsolatban még akkor is, ha a püspöki hivatal tekintetében itt sokkal nagyobb az egyetértés.

Fontosnak tartottam, hogy külön kitérjek az evangélikus egyházzal való párbeszédre, mert ennek Magyarországon konkrét jelentősége van. Emberi számítás szerint bizonyára hosszú az út a keresztények egységéhez. Csak a Szentlélek közreműködése hozhatja meg azt a csodát, hogy már a közeljövőben is létrejön egy nagyobb egyetértés. Erre akkor kerülhet sor, ha Isten döntése szerint ennek elérkezett az ideje. A fal leomlása, az 1989/1990-es nagy fordulat figyelmeztető jel lehet.

Fordította: Wildmann János

Hans Küng

A világbéke víziója

Kötelezőnek tekint-e magára nézve az emberiség egy közös világethoszt?

A XXI. század vonatkozásában nem annyira közös technikai és gazdasági, hanem sokkal inkább közös erkölcsi felfogásra lenne szükségünk: egy békésebb, igazságosabb, becsületesebb, az ember és természet vonatkozásában barátságosabb világ látomására. Amelyet nem elég hirdetni, szószékről prédikálni róla, hanem érvekkel is alá kell támasztani.

A XXI. századtól először is azt várjuk, hogy elhozza a keresztény egyházak közti megértést és egységet. Kissé a küzdelmekben megöregedve, de mégis örömmel látom, hogyan éled újjá XXIII. János pápa és a II. vatikáni zsinat szelleme, lelke: az a lélek, melyet nem tudtak soha kioltani. Nem sikerült ez sem a római kúriának, sem az öt mereven követő egyházvezetőknek a világ számos kontinensén, sem a hallgatásba burkolózó teológusoknak, akik elárulták ugyan a zsinatot, de céljait nem tudták eltemetni.

Ami sok háborúskodás után végre sikerült a mi kontinensünknek, hogy létrehozzon egy egységes Európát, annak sikerülnie kell csaknem 500 évvel a reformáció után a keresztény egyházaknak is: hogy létrehozzanak egyesült keresztény egyházakat. Csak valódi belső egységben lehet felvenni a harcot az ellen, hogy továbbra is rohamosan veszítsen a hiteléből mind a két egyház.

Nem az az első, hogy szervezeti összeolvadás történjék az

egyházvezetés felsőbb régióiban. Ennél sokkal fontosabb: mindennemű kiközösítés megszüntetése helyi szinten, nem csak miliónyi vegyesházasságban élő házaspár és gyermekeik miatt. Ennek épp itt az ideje: végre közös úrvacsorában akarjuk a mi Urunkat ünnepelni! Ezt követelte az Evangélikus Nagygyűlés Elnökségével együtt a Német Katolikusok oly sokáig a hierarchia által féken tartott Központi Bizottsága is. Ha a közös úrvacsorát fölülről megtagadják tőlünk, úgy saját magunknak kell azt kiharcolnunk és megteremtünk.

A XXI. századtól másodszor azt reméljük, hogy elhozza a békét a vallások között. Nem, nem azt mondom, hogy a vallások egységét. A keresztény egyházak egységének közös alapja Jézus Krisztus. A nagy vallásoknak viszont különböző a bázisuk, nem tudnak és nem is kell egységet alkotniuk. A világnak az is elegendő segítség lenne, ha békében élnének egymással. Sajnos azt látjuk, hogy a világvallások a korszakalkotó paradigmaváltás megszületésének nem annyira az elősegítői, hanem sokkal inkább a világbéke gátjai és rombolói. Példa erre Észak-Írországtól kezdve a Balkán, Közel-Kelet, Kasmír és Srí Lanka. Számtalan szörnyű esetet sorolhatnánk fel, amikor vallások gyűlöletet és elenségeskedést szítanak, háborúkat robbantanak ki és legitimálnak. A világtörténelem következő nagy tragédiájának körvonalai rajzolódnak itt ki. Lehet-e ez az előzménye a civilizációk közti feszültség kirobbanásának? „A következő világháború, ha egyáltalán lesz még ilyen, a civilizációk közt fog kitörni” - véli az amerikai politológus, S. Huntington. A kultúrák állítólag elkerülhetetlen globális összecsapása legfeljebb csak a jövőtől való félelem új modellje, amellyel néhány katonai stratégiai vezető indokolhatja újabb fegyverkezési programját, ez semmiképp sem konstruktív jövőkép. Az emberiség jövőképe sokkal inkább a

vallások közötti béke, melyért minden erőnkkel küzdenünk kell. Itt csak megismételhetem azokat a programpontokat, amelyeket már több oldalról alátámasztottam és megvilágítottam:

–Nem lehet béke a nemzetek között, ha nincs béke a vallások között.

–Nem lehet béke a vallások között, ha nincs dialógus a vallások között.

–Nem jöhet létre dialógus a vallások között, ha nem beszélünk a vallások alapjairól.

Tehát a kultúráknak nem konfrontálódniuk, hanem kooperálniuk kell egymással.

Minden kudarc ellenére hiszem, hogy a vallások nagy mértékben hozzájárulhatnak a béke megteremtéséhez, ha a bennük rejlő békelehetőségeket komolyan veszik, és az emberiség javára fordítják. Minden nagy vallásban vannak motívumok arra, hogy ne csak az egyének belső békéjét segítsék elő, hanem társadalmi szinten is leküzdjenek minden agressziót és erőszakot.

A XXI. századtól harmadszor pedig azt reméljük, hogy közösség jön létre a nemzetek között. Épp az egykori Jugoszláviában lezajlott, igen erősen vallási színezetű háború nyitotta föl sokak szemét nemcsak arra, hogy meglássák: az egyházak csődöt mondtak, hanem arra is, hogy milyen csekély hatékonyságú a politika és a diplomácia. Tanúi lehettünk egy minden erkölcsi megfontolást nélkülöző diplomáciának, egy minden etikai korlát nélkül működő érdekpolitikának, egy olyan világpolitikának, mely nem hordozza a világethosz reményét.

Mahatma Gandhi – *Mit gondolt a keresztényekről?*

Ami egykor nemzetközi szinten elkezdődött az Egyesült Nemzetekben, annak soha nem volt még oly nagy szüksége etikai megalapozásra, mint éppen ma. Nemzetek új közössége csak a világ igazságosságának alapzatán nyugodhat: a nemzetek kapcsolatában meg kell teremteni a világ-gazdaság új, igazságosabb struktúráit. A felelősségteljes politika erkölcsi érzületet feltételez, ugyanakkor realisztikus módon kutatja a politikai cselekvés lehetőségeit és következményeit. Hogy megteremtsük a nemzetek együttélését, ahhoz új, felelősségteljes politikára van szükségünk, távol a realpolitikától, amely minden erkölcsi megfontolást mellőz és távol a moralizáló idealista politikától. Csak akkor élhetnek sikeresen együtt nemzetek, ha a felelősségteljes gazdálkodás tudatosul, amely már nem a megfizethetetlen jóléti államot jelenti, és nem azonos a neokapitalizmus aszociális vilá-gával sem. A nemzetek közötti összefogás csak az egész világot át-fogó igazságosság alapján épülhet fel: a nemzetek közössége egy új és igazságos struktúrával működő világ-gazdaságban tud létezni.

De ki vitatná, hogy még mindig vallásilag és politikailag szétszabdalt, háborúktól és konfliktusoktól terhes és erkölcsi fogódzók nélküli idősorokban élünk: olyan idősorokban, amikor számos erkölcsi tekintély hitelét veszítette, sok intézmény mély identitásválságba sodródott, mérték- és normatorzulást szenvedett. Sok ember már azt sem tudja: mi a helyes és helytelen, a jó és a rossz.

És ki vitatná, hogy új társadalmi konszenzusra van szükség:

a humánus értékek, alapvető emberi magatartásformák és erkölcsi normák újragondolására, egy közös minimum megfogalmazására. Hogyan neveljék a szülők, a tanárok a fiatalokat, ha ők sem tudják, mihez tartassák magukat? Hogyan válják a társadalom helyi, nemzeti és globális szinten újra humánusabbá?

Én úgy látom ebben az átmeneti korszakban, amelyben most élünk, szükség van egy minden ember számára közös alapvető ethoszra, az „emberiség ethoszára”, amely felette áll a kultúráknak, világethoszra van szükségünk. A világethosz nem egy új világ ideológiája, főként nem uniformizált „egységvallás”. A felhívás a vallásokhoz és a nem hívőkhöz, hogy törekedjenek legalább közös értékek, személyes alapmagatartások és megingathatatlan mértékek minimumára, nem akarja az egyes vallások magas szintű erkölcsi törekvéseit etikai minimalizmussal helyettesíteni. A Világvallások Parlamentjének kiáltvány: „A világethosz egyetemes nyilatkozata”, amelyet 1993-ban Chicagóban fogalmaztak meg először, tudatosítani akarja azokat a közös erkölcsi értékeket, amelyek már most is jelen vannak a vallásokban, és amelyeket háttérbe szorít a sok dogmatikai vita és értelmetlen öngigázoló okoskodás.

Fontos nemzetközi testületek dolgoztak ezen a nyilatkozaton. Világkonferenciák javasolták, hogy az Emberi Jogok 1948-as Egyetemes Nyilatkozata mellé úgynevezett második részként tegyék oda az Emberi Kötelességek Egyetemes Nyilatkozatát, és 1997-ben az egykori kormány- és államfők tanácsa (Action Council) Helmut Schmid egykori német kancellár elnökletével konkrét szövegtervezetet is dolgozott erre ki.

Az emberi kötelességekből kiindulva kell megerősítést kapniuk az emberi jogok iránti elkötelezettségnek, s a világethoszt konkretizálni kell, lebontani az élet különböző területeire.

Ez azt jelenti, hogy valóban emberhez méltó bánásmódban kell részesíteni minden embert, tekintet nélkül arra, hogy milyen nemű, melyik etnikai kisebbséghez vagy szociális réteghez tartozik, milyen nyelvű, korú, nemzetiségű vagy vallású. Minden ember a szolidaritás szellemével közeledjék a többiekhez. Mindenkire, minden családra, közösségre, fajra, nemzetre és vallásra ugyanazt az ősrégi útmutatást kell alkalmazni, amely számos vallási és erkölcsi hagyományban fellelhető: „Amit nem akarsz, hogy mások neked tegyenek, azt te se tedd másokkal.” Fontos, hogy ezek az elvek érvényesüljenek az élet minden területén, otthon és a világban. Ennek alapján fogalmazott meg a világethoszról szóló nyilatkozat négy megkerülhetetlen irányelvet, amelyekhez tartanunk kell magunkat. Ezek a következők:

–az erőszakmentességnek és az élet tisztelete iránti minden elkötelezettségnek a kultúrája;

–a szolidaritás kultúrája és egy igazságos gazdasági világrend;

–a tolerancia kultúrája és becsületességben, hitelességben való élet;

–a férfi és a nő egyenjogúságának és partneri viszonyának kultúrája.

Az itt felvázolt vízióhoz meg kell változtatnunk az öntudatunkat, és ez az új évezred feladata. Ennek az útmutató jövőképeknek az eltökélt megvalósítása mindenekelőtt a fiatal nemzedékre vár.

Fordította: Almási Ildikó

Eördögh István

A Vatikán keleti politikája II. rész

3. A Vatikán keleti politikájának változása XXIII. János (1958-1963) pápasága idején

Az ortodox egyház számára a Szovjetunióban az 50-es évek második felétől kedvező preiódus indult. 1918 óta 1956 januárjában jelenhetett meg első ízben az ortodox imák és liturgiák új kiadása, és ugyanabban az évben látott napvilágot az új Biblia, bár kevés példányszámban. 1955 végétől kezdenek a kényszer-munka-táborokból visszatérni a görög szertartású római katolikus papok, akiket azért deportáltak, mert megtagadták az ortodoxiával történő egyesülést. A leningrádi metropolita, I. Elek pátriárka vezette ortodox egyház 1956-ban a szovjet politika mellett foglalt állást a Nyugattal szemben. A magyar forradalmi eseményekről a moszkvai pátriarkátus hivatalos lapja említést sem tett, de nem felejtett el 1956 decemberében megemlékezni az egyiptomi angol, francia és izraeli agresszióról. Ugyanakkor I. Elek pátriárka részéről már 1953 márciusa óta határozott egyházpolitikai lépések történtek az ortodoxok közötti kapcsolatok ápolására. Ennek az eredménye, hogy az orosz egyházfő 1960 karácsonyán Atenagora konstantinápolyi pátriárkával koncelebrál együtt Fanar székesegyházában. Itt az újságírók ama kérdésére, hogy előreláthatólag a moszkvai pátriárka esetlegesen ellátogatna-e Rómába, I. Elek ekkor még határozott nemmel válaszolt. Az 1961-ben Rodiban megszervezett pánortodox konferencián a moszkvai delegációt Nikodim püspök képviselte.

A moszkvai patriarkátusnak mint a „harmadik Rómának” az egyházpolitikai nyitása mögött a Kreml új politikája húzódott meg, amely meghatározó volt 1954 és 1958 között az orosz ortodox egyház életében. Róma és Konstantinápoly viszonyát formális udvariasság jellemezte.

Itáliában akkor az egyházi hierarchia mértékadó képviselői nem szüntek meg hangsúlyozni, hogy sem a klérus, sem az egyház nem részese az aktív politikai életnek, legalábbis nem állandó jelleggel. A kereszténydemokráciában és a katolikus laikusok körében ugyanis új politikai koncepció formálódott A. Fanfani vezetésével, aki hajlott a P. Nenni vezette szocialista párttal történő együttműködésre. Ennek az volt a magyarázata, hogy az 1956-os magyar események után az itáliai szocialisták a kommunista párttól független, autonóm politikát kezdtek folytatni. A katolikus politikai világban ezért alakult ki általános vita a baloldal felé történő nyitásról.

Franciaországban a munkáspapok működése és a haladó katolikusok szociális mozgalom iránti érzékenysége törést okozott a gyarmatosító háborúk és a béke kérdésében az addig egy blokkot alkotó kommunistaellenes katolikusok között.

Ezt a baloldalra történő nyitást azonban határozottan ellenézték a G. Siri bíboros koordinálta itáliai püspökök, mert szerintük ez „Itália és az egyház koncként történő odavetését jelentené az ateista marxizmus számára a hit és az egyház elárulásával”. Ennek ellenére feltartóztathatatlanak bizonyult az a politikai folyamat, amely mind parlamenti, mind kormányzási szinten balközépre tolódott, aminek alapja a kereszténydemokraták és a szocialisták közti együttműködés volt. Ezt fejezte ki G. Gronchi olasz miniszterelnök Moszkvába történő látogatása során 1960-

ban. A moszkvai kommunista diplomácia számára ez az utazás kapóra jött, hiszen ezúttal nem a hagyományos nyugati kommunista pártok szimpátiájáról volt szó, hanem a katolikus Itáliáról, ahol a legerősebb kommunista párt létezett, sajátos keresztény etikával keveredetten, amelyre mindeddig kevésbé számíthatott a radikális ateista kommunizmus. Ettől fogva a poszt-sztálini Szovjetunió számára Itália az új politikai kezdeményezések laboratóriumává vált.

1956-tól úgy tűnt, hogy a szovjet külpolitika új koncepciót dolgozott ki a Vatikánnal való kapcsolatára, amelynek lényegét az a pragmatikus meglátás képezte, hogy a Szentszékkal folytatott diplomáciai kapcsolatok hasznosak lehetnek a kommunizmus katolikusok közé való beszüremkedésében, egyúttal segíthetik a Nyugattal történő szovjet kapcsolatok javulását. A Vatikán azonban mereven elzárkózott, hiteltelenséggel vádolva a kommunizmus kapcsolatfelvételét a keresztény világgal.

a/ Moszkvai kezdeményezések és vatikáni félelmek

Litvániában az 50-es évek második felében kifejtett vallásellenesség enyhülése a szovjet kommunisták egyoldalú politikája volt. Rómában az Olaszországhoz rendelt szovjet nagykövetség minden előzetes kapcsolat nélkül személyes megbeszélést kért az ugyancsak Olaszországhoz rendelt G. Fietta vatikáni nunciustól. G. Fietta, aki egyben a diplomáciai testület dékánja is volt, jelezte, hogy a Vatikán nincs birtokában a szovjet diplomata hivatalos olaszországi kinevezésének. Röviddel ezután a római nunciatura megkapta a kívánt értesítést, és így 1956. augusztus 21-én az Olaszországhoz rendelt szentszéki nagykövetségen létrejött az első formális kapcsolat a vatikáni és a szovjet diplomáciai képviselőlet között. A Szovjetunió Távirati Ügynöksége (TASZSZ) komoly figyelmet szentel a történeteknek, míg a *L'Osservatore Romano* hangsúlyozta, hogy „semmilyen változás” nem történt a Vatikán politikájában, sőt, Dell'Acqua az itáliai politikai eseményekkel kapcsolatos propagandisztikus megnyilvánulásnak minősítette a szovjet kezdeményezést. Dell'Acqua a nemzetközi kommunizmus azon törekvését látta benne, amivel a militáns ateizmus az egyházellenességét diplomáciailag igyekezett tompítani.

A luxemburgi jezsuita, Reding páter ismételt meghívást kapott a Szovjetunióba, amiről azonban nem vett tudomást a Szentszék, sőt a New York-i Fordham Egyetem modern oroszországi tanulmányok központjának igazgatóját, Jaskiewicz pátert eltiltotta 1956-ban a Szovjetunióba tervezett látogatástól. Ugyanakkor katolikus kezdeményezésre megjelent A. Galter *Le communisme et l'Église catholique*, (Párizs 1956.) műve a kommunista világban folyó egyházüldözésről.

A római szovjet nagykövetség vatikáni kapcsolatokat kezdeményező hivatalos lépését követte a Svájcba akkreditált moszkvai nagykövet, aki G. Testa nunciust látogatta meg 1957-ben Bernben, ő korábban az Isztambulban szentszéki szolgálatot teljesítő Roncalli érseknek, a majdani XXIII. János pápának volt a titkára.

Ismételt közeledés a szovjetek részéről a bonni moszkvai nagykövetség szóvivőjének az az 1957-es nyilatkozata, hogy az CCCP érdekelt a diplomáciai kapcsolatok felvételében a

Vatikánnal, hangsúlyozva a Vatikánállam szuverenitásának elismerését és nemzetközi befolyását. A vatikáni államtitkárság egy sajtóközleménnyel (*Ufficio Stampa della Santa Sede*) azonnal reagált, pontosítva, hogy az egyházi állam szuverenitásának elismerése csupán részleges tiszteletben tartása mindazon jogoknak, amelyek ezen felül még megilletik az egyetemes katolikus egyházat és annak szabadságát, működését, szervezetét is képviselő Szentszék. Róma ezzel a közleménnyel azt az állásfoglalását szögezte le, hogy amíg a Szovjetunió a keleti térség katolikus egyházaival szembeni vallásellenes politikáján nem változtat, a Szentszék nem elégszik meg csupán a diplomáciai kapcsolatok ápolásával.

Andrejevics Gromiko – Méltó a bizalomra?

Az utolsó szovjet kezdeményezés XII. Piusz pápaságának idején 1958-ban Andrej Andrejevics Gromiko külügyminiszter nyilatkozata volt, amelyben kifejeződött a Szovjetunió szilárd és időtálló együttműködési szándéka a Vatikánnal. Gromiko azonban elkövette azt a hibát, hogy szószólójának a Szentszék által - korábbi békepapi politikai tevékenységéért - felfüggesztett olasz Gaggerot választotta, ezt a Vatikán a szovjet kommunizmus ismételt propagandisztikus akciójának minősítette. D. Tardini, a vatikáni államtitkárság illetékese ekkor adott hangot annak a - szovjet kezdeményezésekre vonatkozó szentszéki állásfoglalást tükröző - pesszimista értékelésnek, mely szerint „egyetlen kommunista állam képviselője sem szavahi-
hető, és nem méltó a bizalomra. Tudomásunk van ugyanis arról, hogy a Szovjetunióban a vallási élet szabadságának legminimálisabb feltételei sem biztosítottak, ahol a katolicizmus létét gyakorlatilag elfojtani szándékoznak a Hruscsov által kiadott rendelkezések”. Később ugyancsak D. Tardini adott hangot annak a szentszéki állásfoglalásnak, amely egyáltalán nem volt hajlandó komolyan venni a szovjetek meg-megújuló kezdeményezéseit.

b/ XII. Piusz halála utáni egyházpolitikai állapotok Moszkva és Róma között (1958-1963)

XII. Piusz 1958-ban bekövetkezett haláláról a Szovjetunió Kommunista Pártjának Lenin által alapított központi napilapja, a Pravda egyszerűen hallgatott. A *sede vacante* (széküresedés) idején összegyűlt bíborosi kollégium határozott kívánsága volt, hogy a budapesti amerikai nagykövetségre menekült Mindszenty bíboros vegyen részt a konklávé, és cserébe a Vatikán beleegyezett volna, hogy a magyar prímás ne térjen vissza hazájába. A vatikáni kezdeményezés az amerikai diplomácia segítségével zajlott, de semmiféle konkrét eredményt nem ért el a magyar kormánynál. Az újonnan megválasztott XXIII. János pápának (1959-1963) Wyszynski bíborossal való kapcsolatát már a korábbiakban is a szívélyesség jellemezte. Elmondható, hogy a konklávé követően a Vatikán keleti egyházpolitikájában semmi lényeges változás nem történt.

A palermói érsek, Ruffini bíboros kérésére 1959-ben a Szent Officium ismételten vétót emelt a katolikusoknak a baloldali politikai erővel történő együttműködése és a soraikban való bármilyen szerepvállalása ellen. A szentszéki vétó érvénye azonban nem csupán Szicíliát érintette, mivel 1960 februárjában a Szentszék nyilvánosságra hozta Nyugaton, hogy Keleten a kom-

munista kormányok kb. 150 katolikus püspököt tiltottak el a pasztorális tevékenységtől. A Szentszék számára tehát továbbra is súlyos problémát jelentett a kommunisták szavahi-
hetősege és a diplomáciai párbeszéd korrektsége Moszkvával.

Ugyanakkor tagadhatatlan, hogy Mindszenty bíboros presztízse csökkent a Római Kúriában attól a pillanattól kezdve, hogy az 1956-ig a mártíromság emblémáját viselő magyar egyházfő nem vállalta az ellenállótól elvárható következményeket a forradalom bukása után, hanem az amerikai nagykövetség oltalmába menekült, nem törődve megmentői életének kozkáztatásával és azzal, hogy személyi biztonsága milyen nemzetközi problémát jelent a jövőben az Egyesült Államok diplomáciájának.

Ennek ellenére a Szentszék továbbra is kritikus maradt XXIII. János pápaságának kezdeti éveiben minden, kommunistákkal történő kapcsolatot illetően. Nemtetszését fejezte ki Hruscsov nyugati látogatásakor ugyanúgy, mint Gronchi itáliai államelnök moszkvai látogatása alkalmával 1960-ban, Samoré bíboros szavaival adva kifejezést kritikus állásfoglalásának: „lehetetlenség az CCCP-rel bármilyen dialógus”. Ottaviani bíboros pedig a római Santa Maria Maggiorében megrendezett „csend egyházáért” demonstráció során szentbeszédében azt a morális problémát vetette fel: „hogyan lehet-e kezét szorítani egy kereszténynek testvérei üldözőivel?”

Róma és Moszkva kapcsolatának alakulására egyre jelentősebb hatással volt a Palmiro Togliatti (1893-1964) vezette Olasz Kommunista Párt itáliai politikai mozgalma. Moszkva Vatikán-politikáját ugyanis súlyosan befolyásolta az itáliai kommunizmushoz fűződő érdeke és a Szovjetunió nemzetközi megítélése. A Kreml által megkezdett új politikai stratégia azonban egyáltalán nem jelentette azt, hogy Moszkva feladta volna a kommunizmus ideológiájában alapvető szerepet játszó vallásellenességet és a hatalmi befolyása alatti társadalmak erőszakos ateistává nevelését megszüntetni.

Az 1958 és 1964 közti periódus az CCCP-ben a legkeményebb esztendőket hozta az egyház számára annak ellenére, hogy a Hruscsov-kormány a korábbi diktatúra nyomása csökkent. 1957-ben a Hruscsov által Nyugat felé hangoztatott toleráns magatartásból nem hiányzott a vallási kérdést érintő határozottság, amikor W. R. Hearst amerikai újságírónak adott nyilatkozatában a következőket mondta: „Hinni vagy nem hinni, egyéni kérdés ... De egyre kevesebb a hívő ... és a fiatalok nagy része már nem hisz Istenben. A közoktatás követelményei, a tudományok fejlődése, a természettörvények tanulmányozása nem hagy többé teret az Isten létezésébe vetett hit számára”. Jurij Alekszandrovics Gagarin űrhajós 1961-es sikeres űrrepülése után Hruscsov ugyancsak nem felejtette el hangsúlyozni a Pravda

Jurij Gagarin - Az űrben sem találta Istent

1961. szeptember 20-ai számában, hogy „ami a mennyországot illeti, elég sokat hallottunk róla a papoktól. Elhatároztuk tehát, hogy magunk is meggyőződünk róla, mi az igazság ... de semmi ilyen nem található odafönn”.

Az ateista propaganda a Szovjetunióban ebben az időszakban addig nem látott méreteket öltött. Míg 1957 során a propagandisztikus jellegű ateista publikációk száma 107-ről 336-ra, addig az 1963. évben 5 858 000-re emelkedett. Az illetékes szervek a politikai meggyőződés formálására 1963-ban 660 000 konferenciát szerveztek a tudományos szocializmus szellemében. Az állami szervek megkezdték a laikus szertartások szisztematikus megszervezését, azaz a születés, a házasság és a temetés állami ceremóniával történő ünneplését. A vallásellenes propaganda következtében a Szovjetunió területén felére csökkent az istentisztelet számára nyitott templomok száma. 1960-ban megkezdődik a szemináriumok bezárása. Kijevben ebben az esztendőben 2000 szeminarista kerül az utcára, és a városban alig nyolc templom marad nyitva. Az ortodox klérus száma rohamosan csökkent, míg 1959-ben mintegy 30 000 papot tartottak számon, 1962-ben már csak a felét. 1964-ben kb. 10 000 templom volt nyitott a vallási kultusz számára, míg 1966-ban már csupán 7 500. A közoktatás tanterveiben fontos és kötelező szerepet kaptak a vallásellenes és antiklerikális témák. 1962 karácsonyán Hruscsov új kampányt indított az ateizmus érdekében, és kijelentette, hogy a vallás 15-20 éven belül elhal. 1963-ban a Szovjetunióban 70 filmet rendeztek a tömegek ateista befolyásolására. A vallási múltat őrző emlékműveket lerombolták, és az egyházi monostorok nagy részét bezárták. Az 1946-ban még működő 104 szerzetesházból 1969-re csupán 16 maradt meg.

Ugyanakkor - mint már említettük - a Kreml új politikai stratégiáját volt hivatott hitelesíteni az a jelenség, hogy a moszkvai ortodox egyház a 60-as években egy sor nemzetközi rendezvényen vehetett részt, 1961-ben Rodiban az első pántortodox konferencián, majd ugyanabban az esztendőben Új-Delhiben megrendezett gyűlésen. 1962-ben pedig a II. Vatikáni Zsinat alkalmával W. Borovoi és V. Kotliarov képviselték a Szovjetunió ortodox egyházát. Nyilvánvaló tehát, hogy az a kommunista kormány, amely nemzetközi téren a vallásszabadság látszatát igyekszik kelteni, ugyanakkor belpolitikájában az ortodox egyház hatáskörét szűkíti, kétarcú, kétes hitelt érdemlő politikát folytatott.

c/ A Vatikán keleti politikájában bekövetkezett változások XXIII. János pápasága idején

XXIII. János – a béke pápa
közvéleményt, hogy „számos testvérünk él személyes, polgári és

vallási jogaitól megfosztottan”.

1959-től Jugoszlávia az egyetlen olyan ország a keleti blokkban, ahol a változás jelei mutatkoztak. Stepinac halálakor Tito engedélyt adott, hogy a zágrábi katedrálisban elvégezhessek az ünnepélyes temetési szertartásokat, és kifejezte készségét a tárgyalásokra a püspöki karral. A szovjet katonai uralom alatt élő többi országban - Lengyelország kivételével - a katolikusok helyzete súlyos maradt. Csehszlovákiában csupán három püspök volt szabadlábon, Beran továbbra is raboskodott, Magyarországon pedig a 14 püspök közül csupán kettő végezhetett püspöki feladatait, míg Mindszenty bíboros menekültként élt az amerikai nagykövetségen. A papjelöltek felszentelését az állam ellenőrizte.

Politikai tevékenységét illetően XXIII. János pápa elzárkózott a hidegháborús szólamoktól, a békéért folytatott tevékenységét igyekezett azoktól függetleníteni. Az 1961-es súlyos berlini válság idején, szeptember 10-én rádióbeszédben hívta fel a figyelmet egy új nemzetközi konfliktus lehetséges tragikus következményeire. Hruscsov azonnal elismerését fejezte ki a Pravda hasábjain, „jó jelnek” minősítve a pápa megnyilatkozását, aki „ésszerűen figyelmeztette az egyes kormányokat egy bekövetkező általános katasztrófa veszélyére”.

A. Bogomolov római szovjet nagykövet számára kedvező volt Roncalli bíboros pápává választása, akit még Párizsból ismert kollégaként, és rögtön felfigyelt a XXIII. János pápa nyilatkozatában rejlő új vatikáni politikájában jeleire. A római szovjet diplomáciai képviselő - mint már említettük - érzékenyen reagált a Fanfani-féle itáliai baloldal politikájában rejlő lehetőségekre, olyannyira, hogy a nagykövet már 1954 áprilisa óta személyes kapcsolatokat ápol G. La Pira firenzei polgármesterrel, akinek elsőként adta át a Nyugaton élők közül az 1956. február 14-ei, a SZKP XX. kongresszusán elhangzott, Hruscsov-előadás szövegét. Hruscsov beszédében ugyanis - ha nem is név szerint - bíráló kijelentések szerepeltek Sztálinról, Molotovról és Malenkovról.

A szovjet diplomácia nem hagyta figyelmen kívül, hogy mind La Pira, mind Fanfani szoros kapcsolatban volt a vatikáni államtitkárság helyettes külügyminiszterével, Dell'Acquával, aki korábban Roncalli titkára volt a Szentszék isztambuli nunciaturáján. La Pira 1959. augusztus 1-jén oroszországi látogatásáról írásban számolt be XXIII. János pápának, amelyben az orosz tudat Európa és kereszténység felé fordulásáról beszél, utalva Hruscsovra, akit szerinte „valami megmagyarázhatatlan erő vonz Európa felé”. Levelében az egyházpolitikai célok megvalósítására kiváló megoldásnak véli egy ökumenikus zsinat szervezését. Ezt La Pira úgy értelmezte, hogy a Nyugat kötelessége lenne az ateista Oroszországot a keresztény Európa felé fordítani, tekintve, hogy magában a kommunizmusban is föléleszthetők az olyan misztikus elemek, amelyek Európa keresztényi értékeiben is rejlenek, még akkor is, ha azoknak a megvalósítása a Szovjetunióban paradox módon történik.

Ebből a megfontolásból fakadt a firenzei polgármester „jégtörő” politikája Kelet és Nyugat között, amivel Firenze városát a két hidegháborús pólus találkozási pontjává akarta tenni.

XXIII. János pápa nem ment bele kalandos vállalkozásokba, de a világbéke érdekében folytatott diplomáciai és pasztorális tevékenységét úgy végezte, hogy annak hitelességéhez kétség ne férjen. Ennek elismerése volt, hogy a Bogomolovot követő új római szovjet nagykövet, S. Kozirev Hruscsov személyes jókívánságait adta át írásban C. Grano nunciának a pápa 1961. november 25-i 80. születésnapja alkalmából. Ebben a szovjet vezető további sikereket kívánt „a nemzetközi problémák korrekt szellemű megoldását előmozdító pápa békétörekvéseihez”. Hruscsov udvarias gesztusai folytatódottak XXIII. János pápa felé 1962 karácsonyán is, majd pedig a pápa későbbi betegsége során

kinyilvánított jókívánságokkal, amit a pápa késedelem nélkül viszonzott.

1962. október 25-én, a kubai válság idején XXIII. János pápa rádiónyilatkozatban hívta fel a nagyhatalmak figyelmét a világ-békéért viselt felelősségükre. Ez a megnyilatkozás nagy visszhangot keltett a nemzetközi közvéleményben. XXIII. János pápa etikai magatartása ekkor már elvitathatatlanul *super partes* jellegűnek minősült.

Ezek az előzmények nem kevéssé járultak hozzá ahhoz, hogy 1963 januárjának végén Hruscsov kifejezett kívánságára a Gulagban raboskodó J. Sliپی ukrán érseket szabadlábra helyezték. Igaz ugyan, hogy XXIII. János pápa már 1960-tól kereste a szovjetekhez vezető kapcsolatokat, köztük az Olasz Kommunista Párt titkárnak, Palmiro Togliattinak a közvetítését Sliپی érdekében. Az érsek kiszabadítását Moszkva nem Sliپی ügyének revíziójaként kezelte, hanem a Szovjetunióknak Itália és a Szentszék iránt tanúsított, enyhülést igazoló politikai gesztusaként.

Ugyanazon esztendőben került sor Hruscsov lányának és vejének, A. Adjubejnek XXIII. János pápánál tett személyes látogatására. Adjubej a pápával történt megbeszélés során nyíltan kifejezte, hogy „a látogatás a Kreml és a Vatikán közti dialógus megkezdésének lehetőségeit hivatott felmérni” a diplomáciai kapcsolatok felvétele érdekében. A szovjet kezdeményezés elől a pápa nem zárkózott el, de a két világ közeledését diplomatikusan az idő függvényévé tette.

Rómán kívül fontos szerepe volt Ankarának is a Szentszék és Moszkva közti közeledésben. Ankarában mint szentszéki diplomata F. Lardone prelátus teljesített szolgálatot, akit szívélyes kapcsolat fűzött az ankarai szovjet nagykövethez, N. Rijovhoz. A moszkvai megfigyelések szerint Lardone személye alkalmasnak mutatkozott arra, hogy Róma és a Kreml között - ha nem is hivatalos - kapcsolatfelvételi lehetőség nyíljon. Lardone nem is mulasztotta el hangsúlyozni jelentéseiben a szovjet, lengyel, bolgár diplomaták kitüntetett figyelmét a pápai képviselőt iránt. Lardonét 1962 márciusában sürgősen Rómába rendelték, ahol a következő megbízást kapta személyesen XXIII. Jánostól: „Őn, aki kapcsolatban van az ankarai szovjet nagykövettel, utaljon előtte arra a kívánságra, miszerint szívesen venném az oroszországi katolikus püspökök jelenlétét Rómában az egyetemes zsinaton”. A pápa tudatában volt annak, hogy a szovjet uralom alatti egyházak püspökei Moszkva engedélye nélkül nem vehetnek részt a tervezett II. Vatikáni Zsinaton. Lardone visszatérve Ankarába, felhasználta a Rijov nagykövettel fennálló szívélyes kapcsolatát, és sorban tett udvariassági látogatásokat a lengyel, csehszlovák, magyar, jugoszláv, albán, bulgár és román nagykövetségeken, amelyek továbbították országukba az egyháziaknak szóló szentszéki meghívásokat a zsinatra. Így kezdődött el Ankarában egy szívélyes, személyi kapcsolatokon felépülő diplomáciai gyakorlat a helyi szentszéki képviselők és a közép-kelet-európai szocialista országok ügyvivői között. Lardone 1962. április 11-én értesítette A. Cicognani bíborost: „Ma találkoztam Ryjov úrral, a szovjet nagykövettel, aki kifejezte, hogy kormánya szívesen tesz eleget a Szentatya kérésének, egyetértve az orosz katolikus püspökök zsinaton való részvételével”.

J. Willebrands szentszéki képviselő személyesen utazott Moszkvába, hogy Itáliába kísérje az ukrán érseket, akit nem volt egyszerű meggyőzni Rómában, hogy ne térjen vissza az egyházfők nélküli és földalatti ukrán egyház élére, hanem válassza az emigrációt. Tehát a szovjet kormánynak XXIII. János pápa iránt tanúsított szívélyes gesztusa egyrészt Sliپی érsek kiszabadítását jelentette, másrészt viszont a hierarchia nélkül maradt ukrán katolikus egyház végét. A valóságban azonban az történt, hogy mielőtt Sliپی elhagyta volna Moszkvát, Lvovból magához

rendelte a redemptorista Velytchkovsky szerzetest, akit titokban a moszkvai hotelben püspökké szentelt, helyettesévé nevezve ki. Velytchkovsky pedig Lvovba visszatérve folytatta a papok titkos felszentelését, püspöki utódjául pedig V. Sterniukot nevezte ki. Ezzel biztosítva volt a földalatti ukrán katolikus egyház fennmaradása.

XXIII. János pápa bízott abban, hogy a Szovjetunió készségessége példaként fog szolgálni a keleti kommunista blokk többi országának. Az előzőleges ígéretések ellenére azonban a II. Vatikáni Zsinat megnyitásakor, 1963-ban csupán 35 püspök volt jelen Közép-Kelet-Európából, míg 1964-ben a negyedik ülésszak kezdetén számuk 89-re emelkedett.

XXIII. János pápa átveszi a Balzan-békedíjat

1963-ban Bécsben nemzetközi megegyezések jöttek létre mind a Szentszék diplomáciai profilját, mind az egyes országok közti konzuli kapcsolatokat illetően. A L'Osservatore Romano 1963. március 5-i számában cikk jelent meg I. Cardinale prelátus tollából, amelyben elméletileg elképzelhetőnek tartotta a Szentszék konzulátusok útján történő képviselőt mindazokban az országokban, amelyekkel a Vatikánnak nem volt diplomáciai kapcsolata, kifejezte meggyőződését, hogy ez a lehetőség „a legalkalmasabbnak tűnik az ellentétek békés megoldását célzó együttműködésre”. A bécsi megegyezések évének áprilisában kezdődtek el az első vatikáni diplomáciai kapcsolatfelvételek Keleten, nevezetesen König bécsi bíborosnak a budapesti látogatásával, aki XXIII. János pápa megbízásából Mindszenty bíboros helyzetére volt hivatott megoldást keresni a magyar kormánnyal történő tárgyalások során. Mindszenty szerint azonban a Vatikán nem ismerte a valóságot és az amerikai nagykövetségről, azaz „Magyarországról történő eltávolítása a vatikáni diplomácia részéről hibás kezdeményezés volt, ami csupán a kommunistáknak előnyt, a magyar katolicizmusnak pedig súlyos károkat jelentett”.

A konzuli kétoldalú kapcsolatokról hozott nemzetközi megegyezések értelmében a vatikáni államtitkárság A. Casaroli prelátust, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának titkárhelyettesét bízta meg, hogy hivatalos látogatásokat tegyen Magyarországon és Csehszlovákiában 1963 májusában. Mindkét ország esetében a Szentszék elsődleges célja az egyházi hierarchia folytonosságának a biztosítása volt államközi megegyezés alapján. A tárgyalások eredményeképpen Csehszlovákiában Beran amnesztiában részesült még 1963-ban. Az 1963 októberében elhunyt XXIII. János pápa már nem érthette meg a Vatikán és Magyarország között 1964. szeptember 15-én létrejött megegyezést. Ez volt az első egyezmény a Vatikán és egy keleti szocialista ország között, amely lehetővé tette hazánkban 14 esztendő után néhány püspök kinevezését.

/Folytatjuk/

Hans Joachim Rennkamp

Isten alkonya Avagy: Isten utáni vágyakozás¹

Amos próféta a Krisztus előtti 7. században megrázó üzenettel lépett Izrael népe és a környező népek elé. Tette ezt pedig az egyre terjedő szociális igazságtalanságok miatt, amelyek mindenütt rákos fekélyként pusztítottak: „Eljön az a nap - Urunk, Istenünk szava -, amikor éhínséget küldök az országra” (8,11). Fizikai értelemben vett éhezés valóban minden időszakban volt - legalábbis átmenetileg, mostanra azonban a világ nagy részén tartós állapotra vált. Az éhínség sok népet fenyeget. Kerekén 40.000 gyerek hal éhen (!) naponta. „Földanyának” 2025-ben előreláthatóan 8 milliárd embert kell majd ellátnia. Az élelmiszertermelést - ami jelenleg többféle okból kifolyólag még fejletlennek mondható - addigra a háromszorosára kell növelni. Az, hogy ártatlan gyerekeknek itt az Isten által teremtetett földön szenvedniük kell, elegendő ok volt Albert Camus-nek ahhoz, hogy ne tudjon hinni a Teremtő Istenben.

Amos próféta felhívása azonban a tudatnak egy másik területét célozza meg: nem a kenyér iránti éhséget és nem a víz iránti szomjúságot, hanem Isten szavai iránti szomjúságot nevezi meg benne... „Északról Keletre vonulnak, hogy az Úr szavát keressék, de nem találják.” (8,11-12) Egy mindent átható üzenet utáni vágyat, útmutató és vigasz utáni vágyat, Isten utáni vágyat ért azon, amit mond. Amos felidéz Isten távollétét, sőt még az embert is elutasítja, az egyes ember, valamint a közösségek Istentől való elhagyatottságát.

Ez a tapasztalat a mi korunk emberétől már egy jó ideje nem idegen. Lehetséges, hogy sokan már azért nem szomjúhozzák egyáltalán Istent, mert megtalálták annak módját, hogy az ilyen jellegű vágyakozásukat másképp csillapítsák.

Dosztojevszkij egészen addig ment, hogy „ha Isten nem létezik már, akkor minden megengedett.”

Kurt Marti az „Isten” szó passiójáról beszélt: „e szó minden sebből vérzik saját magától és tőlünk is elidegenedett....., talán már meg is halt, vagy még nem...., tehát az „Isten” szó az, amellyel az összes szó közül a leginkább visszaélnék.

Bizonyos vallásszociológusoknál, de egy ideje már a teológiában és a prédikációkban is szokássá vált, hogy a vallást lefokozzák arra a gondolatra, hogy ez ad értelem az életnek, hogy segítségével legyőzzük a félelmet, hogy közösséget formál, és hogy a vallás létszükséglet. Tehát a vallást funkcionális oldaláról közelítik meg. Így aztán az a kérdés merül fel az emberekben, hogy mire jó a vallás, valóban segítséget nyújt-e. De sokféleképpen kikerülnek azt a kérdést, hogy mi az igazság. Ez azonban a FELTÉTLEN semmibe vételét, az ABSZOLÚTUM relatívává tételét és egyúttal megszüntetését is jelenti. Eszerint a vallás pusztán az életben való túléléshez használt belső lelki eszköz, amelyet esetleg a gének determinálnak. Így Isten, a kinyilatkoztatás és a megváltás nem lenne más, csak „üres metafora” (Marti), a vallás a civiltársadalom intézményévé válna. Ez lenne

a világ tökéletes kiüresítése, teljes sötétségbe burkolása, a Szent (az Isteni) leértékelése.

Ismeretlenem, jöjj vissza!

Az „Isteninek” ezt az elhomályosítását - melyet némelyek egészen személyesen, egyénileg éltek és szenvedtek meg - már jóval korábban látnoki módon megjósolták, és leírták.

Friedrich Nietzsche (1844-1900) példázata, melyben egy ember egy délelőtti lámpással keresi Istent, áthatóan bemutatja azt a drámát, hogy a felvilágosult társadalom nélküli Isten jelenlétét, hatását. És ugyanitt leírja ennek következményeit: a teljesen evilági létet, az immanens ok-okozatok és folyamatok világát, az élet értelme teljes elvesztésének világát (Viktor Frankl), az útmutatást nélkülöző világot, és az értékek széthullásának világát.

A „tengert” - Isten teljességének és végtelenségének szimbólumát - „kiitták”, s így az Ember veszi át Isten helyét.

A Zarhustrában azonban ugyanez a Nietzsche megrázó feljajdulással visszahívja a „meggyilkolt”, a legyőzöttnek hitt Istent: „Ne!, Gyere vissza / hozd magaddal összes kínszenvedésedet! / Minden magányos ember utolsó reményeként / Oh, gyere vissza! /.....ismeretlen Istenem! Fájdalmam! Utolsó reményem!”

A káoszban, az elvakultságban, a pusztában véletlenül világában a létezés pokollá válik. A magát Isten helyére állító ember - az „Übermensch” - a felelősség terhe alatt megroppan.

Az „Angyalok koszorúja” című regényében Gertrud von le Fort (1876-1971) a hit kockáztatásának egészen példászerű esetét mutatja be (ami Ignatius szavainak kommentárjaként fogható fel). Eszerint bizonyos körülmények között az embernek Istent Isten akaratából kell elhagynia. Le Fort regényében a mélyen vallásos Veronika az ateista Enzio iránt érzett olthatatlan szerelmében elhatározza, hogy maga mögött hagyja hitének védelmező biztonságát és ezzel együtt az egyházat is. Mindezt azért, hogy kövesse szerelmét az Istent nélkülöző világ sötétségébe, hogy szerelme közelében lehessen. Abban reménykedik, hogy ezzel a tettével utolsó köteléket hoz létre, ami az istentagadót mégis összekötheti Istennel. Ez annak a félreértelmezett bizalomnak paradox, misztikus cselekedete, miszerint a bocsánatot az „elveszettek” is elnyerik.

A „Tél Bécsben” című regényben a hely, a város egy bizonyos vallásos létállapotot szimbolizál, a hit „telét”, a hit vizsgálatát. Reinhold Schneider (1905-1958) ezekben a személyes feljegyzésekben, meditációkban (hasonlóan, mint a „Verhüllter Tag”-ban) hitének radikális krízisét vallja meg. A nagypénteket a semmi varázsához ragaszkodva éli meg. Az ő számára a nagypéntek Krisztusa - aki nem mutat előre a feltámadás reggelére -

1. Forrás: *Christ in der Gegenwart* katolikus hetilap (Freiburg Breisgau), 52. évfolyam 16. szám 2000 április 16., 125-126.

, a történelem sötétségének (Harmadik Birodalom) Krisztusa, a hit csillaga marad.

A hitben kapaszkodik meg, és megkeseredetten imádkozik, miközben a „teremtmeny” szenvedésének legmélyéről egy- valamit tud biztosan: „énnám a szenvedés és a szenvedést megelőző alázat csak a legvégső esetben jöhet szóba.” - Ebben az állapotában a „Krétai Johanna” misztikus éjszakájához kötődik. A szenvedés igazság, és az igazság az élő Krisztus... A teljesen felfoghatatlan, a megváltoztathatatlan megmarad a gonosz és eredete, a teremtmények szenvedése, a szabadság...

Ez az örült kivettség

Igen mély, szédítő szakadékkal találta magát szembe Dietrich Bonhoeffer (1906-1945), a fiatal, érzékeny teológus. Ezt a „világvége”-krízissel kapcsolatos tapasztalatát teológiai tisztánlátásával dolgozta fel a „Vallás nélküli kereszténység” c. művében. Gyakornok lelkészként, a XX. században szerezte meg „Jakob - Izrael - tapasztalatát”. A prédikátor „küzd” Istennel, új nyelvet, hangot keres, az eddigi tapasztalatai pedig feledésbe merülnek. És ki hisz még benne? Isten elérhetetlensége tönkre tett bennünket... és ehhez hozzájött még az állandó kivettség - ezt egyetlen ember sem bírja már tovább. Később aztán megtalálja - még ennek a problémának a tárgyalása előtt - az ehhez tartozó teológiai formulát, tervet: „Az Isten, aki valóban létezik, nincsen”. A menekülési útvonal az örökkévalóságba a keresztény ember számára le van zárva.

A földi életet - hasonlóan Krisztushoz - jól kellene kihasználni. Csak akkor feszíthetnénk keresztre Krisztussal együtt és akkor támadhatnánk fel Vele együtt, ha küldetésének is résztvevői lennénk. Az evilágot nem lenne szabad idejekorán megszüntetni. Nietzsche így szólította fel korábban az embereket: „Emberek, maradjatok hűek a Földhöz!” Vajon nem most válik-e teológiailag időszerűvé ez a felszólítás?...

Költészet a szakadék fölött

Egyetlen népnek sem kellett annyira megszenvednie az Istentől való elhagyatottság miatt, mint Izrael népének a XX. század közepén (valamint egész történelme folyamán). Annak ellenére - vagy talán éppen azért - mert mindvégig Isten népének tartotta, tartja magát. Úgy tűnik a nagypéntek teljes terhét erre a népre terheltek Auschwitzban, Treblinkában, Buchenwaldban, és más helyeken. Nem ez volt a mi otthont kereső XX. századunk Golgotája? Úgy tűnik, maga Isten is visszafogta lélegzetét, amikor - Elie Wiesel szemtanú szerint - a szabad ég alatt összeretelt fogolytársak előtt egy kisfiút (akit szomorú anyagnak neveztek) felakasztottak a nácik. Elie Wiesel hallotta maga mögött, amint

valaki fölöttette a kérdést: „Hol van most Isten?” És Wieselben megszólalt egy belső hang: „Ott van, ott lóg a bitófán”.

Maté evangélista, a zsidó rabbi, Jézus haláláról szóló beszámolójában a következőképpen ír: „Akkor az egész országra sötétség borult” (27,45). A sötétség megfelelő metafora Isten távollétére, az Isten nélküli világra.

Jézusnak a kereszten elhangzott felkiáltására - „Istenem, miért?” - emlékezve írta meg Nelly Sachs (1891-1970) a versét: „A hangod elnémult,/ mert túl sokszor tetted fel a kérdést: miért?” De az a „miért” nem marad örökre megválaszolatlanul. Erőteljes metaforákban és ugyanakkor egy fordulatot előre jelezve beiktat egy „de”-t: „De egyszer majd a te véred csillagképe elhomályosítja minden felkelő nap fényét.”

Ezzel a kitekintéssel kapcsolódik Jób minden szenvedés ellenére megőrzött bizalmához. Jób nagylelkű szavai, melyeket végtelen szenvedések után mond, nagy fellélegzésről tanúskodnak: „Reménykedni fogok Benne, még ha meg is öl engem.” Népe „jóbi” létének monumentális emlékművet állít költeményében a zsidó költőnő, Sachs: a szavak és képek világmindenségét, eltávolodva minden hagyományos költésztől.

Hasonlóan vélekedett Paul Celan (1920-1970), aki saját költészetét a következőképpen jellemezte: „Végeláthatatlan beszéd a valódi halandóságról és hiábavalóságról”. Költészet a szakadék fölött, kiáltás a mélyből. Itt a Soát a költészetben szenved meg újra. A mérhetetlen szenvedés által igazsággá tisztult szó számukra a szenvedés csatornájává válik: elszenvedett szó, melyből ugyanakkor újra a megértés bontakozik ki, mert legyőzi a gyűlöletet.

Lehetséges, hogy ma ismét Amos próféta idejét éljük újra, tehát Isten alkonyának és a csillagok elsötétedésének idejét.

Ha Amos próféta most megjelenne itt, talán a következőképpen hallatná hangját egy nagypénteki prédikációban: „A gazdasági növekedések kedvező prognózist mutat. A valuták erős, a Keletre irányuló forgalom akkora, hogy a forgalom időnként teljesen bedugul. És ugyanakkor nincs köztetek senki, aki visszafogná a lélegzetét, hogy meghallgassa egy ember megváltó kiáltását, akinek a halála mindnyájatok számára a napfelkeltét jelentette.” Soha, semmikor nem nő jobban az Isten utáni vágyakozás, mint amikor megtapasztaljuk az Ő távollétét. A türelmetlenségünk és az érzékenység iránti közömbösségünk által bizonyára elveszithetjük az Ő jelenlétét. De a pusztaság, mezeten hit képes belátni, hogy Isten közelsége - paradox módon - a homályos távollét egy módját jelenti (ahogy azt minden misztikus tudta), amennyiben Ő számunkra a szeretet felfoghatatlan titka marad, titok, amelynek homálya tulajdonképpen nem más, mint a fény kimeríthetetlen bősége.

Fordította: Ulbert Erzsébet

Midling Andrea

„Istent érzékelni”

Lelkiség - egyre több ember számára sokat ígérő, „életszagú” kifejezés.

Keresztény értelemben a vele kapcsolatos elvárások a kereszténység magját érintik - de csak akkor, ha a lelkiség nem válik egy vallásos különvilág privilégiumává, és nem merül ki a meditációs gyakorlatokban és imákban. A lelkiség keresztény

értelemben életművészetet jelent, egy felszabadult, érett és megváltott életnek a művészetét: emberré válásunkat Istennel való találkozásainkban.

Mint minden művészetet, ezt is gyakorolni kell, lehetőleg rendszeresen és a hétköznapiakba beleszőve addig, amíg az egész élet maga is nem válik gyakorlattá. A hétköznapiak lelkigyakor-

lata ennek felfedezését kínálja: imagyakorlatokkal, észlelési és csendgyakorlatokkal, impulzusokkal az evangéliumi szöveghez, vagy képhez, szempontokkal az elmúlt hétre való visszatekintéshez. Kiemelt helye az adventi és a nagybőjti időszak, amikor Isten érzékelésére, jövetelére, vagy éppen hallgatására válhat érzékennyé a hívő ember.

Az itt ajánlott gyakorlatok ahhoz segítenek, hogy az érzékszerveinkkel tudatosabban éljük hétköznapijainkat:

1. Látás

Munkába menet, napközben, a megszokott, vagy szokatlan arcokat látva megpróbálom tudatosan meglátni azokat a dolgokat, amelyeket eddig még nem vettem észre. Talán felfedezek valami újat, akár kicsiséget is, vagy netán megláthatom valaminek a teljes összefüggését. A betszaidai vak meggyógyításának a története segíthet abban, hogy Jézustól én is kérjem azt, hogy „kézen fogjon, kivezessen addigi környezetemből és szememre tegye kezét” (Mk 8,22-26).

2. Hallás

Környezetemben naponta különféle zajokat hallok, hangoztat, jelzéseket, dallamokat, Alig tudjuk kivonni magunkat hatásuk alól. A szemünket becsukhatjuk, de a fülünket nem. Mit hallok meg szívesen és mit nem, mely helyzetekben „élezem” a fülem hallásra, és mi az, amit nem szeretnék meghallani? „Íme az ajtónál állok és zörgetek. Ha valaki meghallja szavamat, és kinyitja nekem az ajtót, bemegyek hozzá, vele étkezem, és ő énvelem.” (Jel 3, 20k.)

3. Szaglás

A hétköznapiakban gyakran már tudatosan nem is érzékeljük a jó illatokat: a minket körülvevő tárgyak illatát, ételeinket, italainkat stb. Sokszor elmúlt események is bizonyos illatok összefüggésében rögzülnek. Az elkövetkező napokban tudatosan figyelek a légzésemre, és nagylelkűen elfogadom életemet ajándékként. „Mert Krisztus jó illata vagyunk az Istenért” az élők között. (2Kor 2, 14-17)

4. Ízelelés

„Valaminek íze van”, vagy „valami íztelen”, vagy „ízlés dolga”- hétköznapijaink gyakori kijelentései ezek. Legtöbbször nem feltétlenül az illető dolog valódi ízét értjük alatta. Az étkezés (nálunk magyaroknál különösen is) a leggyakoribb napi tevékenységünk, éppen ezért nem mindegy, hogy mit eszünk, és milyenek az étkezési szokásaink. Van-e időm arra, hogy együtt étkezzem azokkal, akik fontosak számomra? Jézus, barátainak (Neked) lakoma közben mondta el, és mutatta meg küldetése lényegét. (Lk 22, 14-20)

5. Tapintás

Kezünk, bőrünk nagyon érzékeny. Amikor és ahogy megérintek valakit/valakit, azzal azt is jelzem, hogy az illető dolog/személy milyen fontos számomra. Ezen kívül mennyi mindent vagyunk képesek kezünkkel kifejezni. Mennyi mindent tudunk „bőrünkön keresztül” megérezni: közelséget, távolságot, hideget, meleget...

Megérinteni, megragadni, és meggyógyulni - ez volt a régi vágya annak az asszonynak, aki Jézusnak csak a ruhája szegélyét érintette meg. (Mk 5, 21-34). Isten hagyja magát megérinteni, és ő képes egyedül megérinteni Téged ott, ahova más nem tud hozzád férközni.

6. Beszéd - tett

Mit mondok és kinek? Hogyan mondom azt? Túl sokat beszélek, vagy túl keveset? Talán felfedezem a hétköznapiakban, hogy milyen nagy és sokoldalú ajándék lehet a beszéd. Felfedezhetem, hogy a „hallgatás művészetében” megtanulhatok lemondani a felesleges szöszaporításról, az ítéletalkotásról, megtanulhatom

mérlegelni a szavakat. S vajon beszédem és tetteim azonosak, vagy másképp beszélek, mint ahogy cselekszem? "Cselekedjete az Ige szerint, s ne csak hallgassátok, önmagatokat ámitva. Mert ha valaki hallgatja az Igét és nem cselekszi, hasonlít ahhoz az emberhez, aki a saját arcát a tükörben szemléli; ha megnézte magát és elment, rögtön elfelejti, hogy milyen volt." (Jak 1, 21b-25)

Tisztelt Olvasóink!

Mindazok, akiknek lehetőségük van lapunkat „reklámozni”, kérjük, írjanak alapítványunk címére (Bp., 1055 Markó utca. 7. III/4.), hogy el tudjuk küldeni részükre a folyóiratunkat bemutató plakátokat és szórólapokat!

Segítséget köszönjük!

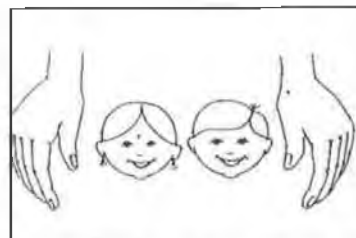
Molnár Péter

Éhség, nyomor, földrengés – segítőkészség, avagy a felebaráti szeretet nem ismer határokat

(Ami a híradásokból kimaradt)

Bizonyára mindenki hallott a hírekből arról, hogy milyen súlyos földrengés rázta meg Indiát. Milyen sok az áldozat és még több a hajléktalanná vált embertársunk. Kilátástalan élethelyzetek alakultak ki, az eddig is nyomorral küzdő, kizsákmányolt Indiában. Megmozdult a világ, különböző segélyszervezetek küldték el adományait, sátrakat, gyógyszereket, élelmet stb... Még Pakisztán is felajánlotta segítségét. Ezekről rendre beszámoltak a tv-adók. Én is szeretnék beszámolni egy 25 évre visszatekintő kapcsolatról Magyarország és India között, pontosabban a Bokor Bázisközösség és Gujarat között. A Bokor Bázisközösség által a rendszerváltás után kifejezetten erre az egy célra létrehozott Harmadik Világ Alapítvány (HVA) 23.000 dollárt juttatott el 2001. január 31-én Ahmedabadba (a földrengés sújtotta Gujarat állam fővárosa) Cedric Prakash SJ jezsuitához, aki egy húszezer szegény gyermeket oktató 90 iskolából álló hálózat igazgatója.

Ezt a kapcsolatot szeretném bemutatni írásomban.

ESP szimbóluma

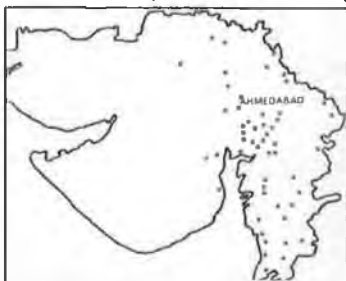
Előzmények

Gujarat – Indiában

hosszútávú segítség. Az ESP (Education Sponsorship Programme nevelést támogató program) olyan szervezet, mely tanulásra ad lehetőséget a Gujarat indiai állam szegény gyermekeinek, kástrá és vallásra való tekintet nélkül. Különösen érdekük, hogy a falvakat járva a szülőket meggyőzzék arról, hogy a lányukat is küldjék iskolába. A már több mint egymilliárd lakosú Indiában ez rendkívül fontos, mert a nők képzettsége a népesedési probléma kulcskérdése. Az ESP alapelve az, hogy az oktatás és tájékozottság segíthet legyőzni a szegénységet. 1986-ban 7000 gyermeket tanítottak 80 kollégiumban, ma 20000 gyermeket 90 kollégiumban.

Mit csinálnak ezekben a kollégiumokban? A gyerekek megfelelő ellátást, tanulási lehetőséget és játékeret kapnak. A kollé-

Iskoláik Gujaratban

A Bokor Bázisközösség az Észak és Dél közti hatalmas különbségek tudatában már a hatvanas évek vége felé támogatott harmadik világbeli keresztény programokat (Helder Camara brazil érseket, Teréz anyát, zairei lengyel missziós leprakórházakat stb.), 1977-től pedig egyre jobban az indiai ESP iskolahálózat támogatására koncentrált, mert az oktatás a leghatékonyabb, sokoldalú fejlődését. Bátorítják őket a kiemelkedő tanulmányi eredmények elérésére. Olyan emberi értékekre nevelik őket, mint a csoportmunka, az igazságosságra törekvés és az önzetlen szolgálat. Van idejük az imádságra és az istentiszteletre, az énekekre és a táncra, a vidámságra és a játékokra. A kol-

légiumok fenntartásában a gyerekek is segítenek kerti munkával, favágással és főzéssel.

Diáklányok táncolnak

Az iskolák anyagi alapját elsősorban adományok képezik, külföldről és belföldről egyaránt. A Bokor Bázisközösség gyakorlatát sajnos ritkaságszámba megy Kelet-Európában. 1986-ban Prakash európai útja során nemcsak nyugati támogatóit járta sorra, hanem Magyarországra is eljött, megnézni a különös közösséget, amely a „vasfüggöny” mögül, a törvényi lehetőség és keményvaluta hiányát megoldva támogatást küld nekik. Simonyi Gyula, a BOCS Alapítvány elnöke, a HVA szóvivője, aki negyedszázada gondozza ezt a támogatási programot, 2000-ben már negyedszer szervezte meg Prakash magyarországi látogatását.

A jelen

Itt két levelet fogok közölni. Az egyik Fülep Sándor beszámolója Cedric Prakash jezsuita legutóbbi látogatásának miskolci állomásáról. A másik pedig Prakash karácsonyi levele az iskolahálózat támogatóinak.

Beszámoló Fr. Cedric Prakash SJ
miskolci látogatásáról

A Harmadik Világ Alapítvány és a BOCS Alapítvány meghívására 2000. június 1-5 között újból vendégünk volt Fr. Cedric

Fr. Prakash

a súlyos lelki teher ellenére békét, derűt, jókedvet sugárzott, személye mindenkit megragadott, mindenkire mély benyomást tett. A személyes beszélgetésben, a gimnáziumban és a templomban mondott beszédeiben ismertette az általa vezetett „bentlakásos iskolát”, ahol mintegy 20 ezer, India legszegényebb családjaiból származó gyermeket nevelnek, oktatnak, igyekeznek minden lehetőséget megadni nekik a fejlődéshez, az alapvető emberi és keresztény értékek elsajátításához. A családjuk körében töltött rövid idő után, délután előadást tartott a miskolci Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumban, majd a jezsuita Ige templomban nagy nyilvánosság előtt beszélt, és szentmisét celebrált a miskolci jezsuita testvérekkel. Egy-két gondolatot szeretnék röviden továbbadni az elhangzottakból: A Föld minden embernek biztosítja a tisztességes megélhetést, de a „harcolást” nem tudja kielégíteni. Az iskolai oktatásban nagy szükség van a jó eszközökre, de a legfontosabb: olyan körülményeket kell biztosítani a gyerekeknek, hogy boldogok legyenek. Arra a kérdésre, hogy a mai európai ember miért fordul el a kereszténységtől, miért keresi az élete problémáinak a megoldását a hinduizmusban, buddhizmusban, nagyon elgondolkodtató választ adott. Fel kell tennünk a kérdést - mondta Prakash - hogy valóban megkaptuk-e, befogadtuk-e a Szentlelket. Talán mi európaiak hibázunk abban, hogy nem közvetítünk hitelesen, nem merünk úgy hirdetni és élni, ahogy azt Jézus tette. Fő feladatának tekinti, hogy béke és harmónia legyen a keresztények, hinduk és muszlimok között. Az iskoláiban tanuló, többségében nem katolikus és nem keresztény gyerekeket a vallások kölcsönös tisztelőre tanítják. Lényegesnek tartja megtanítani őket egymásért, együtt élni, együtt dolgozni. A vallások nevelésük központi üzenete, hogy keressék és találják meg az értékeket a maguk és mások életében. (Ezt fejezi ki az iskolarendszer emblémája, a Földet kezükben tartó fiúk és lányok sora.) Arra a kérdésre, hogy miben segíthetjük munkáját, szerényen két dolgot kért: imát és pénzt. Remélem, hogy mi akik találkoztunk vele és hallgattuk, lelkiismeretünk és lehetőségeink szerint a kért támogatást továbbra is biztosítjuk. Prakash testvére és munkájára Isten áldását kérjük.

Miskolc, 2000. június 8.
Fülep Sándor

Kedves Testvérek!

Alig egy hete múlt el karácsony, és annyi mindent szeretnék megosztani veletek. Sok minden történt ebben a 2000. évben. A konfliktusok és az erőszak éve volt! Oly sokszor láttuk ezt mindenfelé. Globális, nemzeti és helyi szinten is. Gujarat kisebbségei (keresztények, moszlimok, dalitok, adivasik) továbbra is az erőszak elszenvedői voltak. Riasztó rendszerességgel történtek

személyek elleni gonosz támadások, és szentségtelenítettek meg szentélyeket.

Központunk továbbra is a cselekvések középpontjában van. Felszólaltunk a Nemzeti Kisebbségi Tanács előtt, amikor augusztusban Ahmedabadba látogattak, és tárgyaltunk a helyzetről a Nemzeti Emberjogi Bizottsággal, sőt India elnökével is. Akkor is, amikor ezeket a sorokat írom, a félelem és bizonytalanság fogja el a keresztényeket szerte Gujaratban.

Másrészről megünnepeltük a Béke Kultúrájának évét. Sok aprósággal próbáltuk előmozdítani a közösség békéjét és harmóniáját. Az otthonainkban a gyermekek számos programban vettek részt, melyeknek ez a téma volt az alapja. Számukra mindig óriási élmény megünnepelni ezt az alapvető értéket. Ebben az évben számos programot szerveztünk, melyek szárnyukra kapták a közösségi harmóniára, igazságosságra és békére irányuló új kezdeményezésünket - SHANTI (BÉKE!).

Az árvizek és az aszály éve volt! Ellentmondásként hangzik? Pedig igaz. Júliusban három napon át esett az eső, és úgy ömlött, mintha sosem akarná abbahagyni. Ahmedabad és Gujarat egyes részei egy nagy tengerre váltak. A nyomornegyedekben élő szegények elvesztették az otthonukat és az ingóságait. Élete során senki sem látott ennyi esőt. Az ironia ebben az, hogy később az esőzések teljesen elmaradtak. Az egymást követő harmadik évben is pusztított az aszály: az emberek kezdtek elvándorolni a falvakból, elpusztult a jószág, sokuknak kell ivóvízért mérföldeket gyalogolni. Szenvedésük tovább folytatódik. Másrészről erőfeszítéseket teszünk, hogy reagáljunk erre a szerencsétlenségre: számos vidéken programokat kezdeményeztünk, mint például a kutak kimélyítését az internátusainkban. Ha nem lesz vizünk, nagy a valószínűsége annak, hogy több internátusunkat be kell zárunk februárban. Szorgalmazzuk a vízelvezetést, némi anyagi segítséget adunk a legrászorultabbaknak, víztartályokat küldünk a falvakba. A múlt évi szárazság kapcsán kaptunk segítséget, az idén azonban szárazságra roszszabb a helyzet, és így ismét a ti nagylelkűségetekért folyamodunk.

A fájdalom és a szenvedés éve volt! Nem szólva azokról a százakról, akik az emberi jogok megsértésének és a természeti csapásoknak estek áldozatul, ebben az évben oly sok halált és szenvedést láttunk magunk körül. Több munkatársunk elvesztette a szülőjét. John, aki az ESP programban dolgozik nálunk, az édesapját veszítette el. Az elhunytak között van Hasinabibi, a nyomornegyedek legrégebbi egészségügyi munkása, a saját sógorom, Rex, kedves finn barátunk, Taisto, a jezsuita közösség egyik tagja fráter Colon, két másik jezsuita, akik közúti balesetben szenvedtek, és akik közül fráter Chacko a balwadi projektünkben vett részt. A listának nincs vége ... Jelenleg is két igen közeli barátom szenved rákban. Az imáitokat kérem.

Prakash India elnökével 1995-ben

Másrészről örültünk és ünnepeltünk: gyermekek születését az ismerős családoknál. Azt, hogy mind a nyomornegyedekből mind a falvakból való gyermekeink képesek kifejezni magukat, és kiállnak a jogaikért. Nyomornegyedeinkből származó gyermekek részt vettek a rádióban és tv-ben közvetített bemutatkozó programokban a Műsorszórás Nemzetközi Gyermeknapján. Az SXSSS-el beléptünk a 25. évbe. Az ESP család egyre nagyobb lesz.

Az átmenet és az utazás éve volt! Oly sok változás történt. Sokat utaztam Gujaratban és az ország különböző részeibe, nem beszélve három külföldi útról. Az utazás mindig megszakítja a napi rutint. Itteni társam, fráter Moses Dél-Indiába utazott nyolc hónapra a harmadévére. Pushpa, aki a fő támasz volt itt, egy fantasztikus ösztöndíjat kapott, hogy az Egyesült Államokban doktorátust szerezzen „Konfliktuselemzés és döntés” témában.

Másrészről a megújulás és az elkötelezettségek éve volt. Újra találkoztam közeli barátokkal. Mindenütt melegség, vendégszeretet és szívéllyesség vett körül. A Katolikus Segélyszervezetek világtalálkozóját Floridában rendezték meg, és az a megtiszteltetés ért, hogy a nyolc előadó egyike lehettem. Más kötelezettségeimen túl kineveztek a gujarati jezsuiták új intézetének vezetőjévé. Ez a POISD (az egész társadalmat átfogó fejlesztés területi hivatala), amely koordinálja és ellenőrzi a gujarati je-

zsuiták fejlesztő munkáját, és felügyeli az emberi jogokkal, az igazságossággal, a békével és az emberi kapcsolatokkal összefüggő tevékenységeket.

Ez a levél igen hosszúra sikerült! ... de egy JUBILEUMI ÉVBEN ... az osztozás a kulcsszó. Köszönjük, hogy figyelemmel kísértetek bennünket, hogy jelen voltatok az életünkben és a munkánkban az imádság, az áldozatok és az anyagi segítség által. A 2001. év az Önkéntes Segítők és a Civilizációk Közti Párbeszéd Nemzetközi Éve. Imádkozunk azért, hogy megújuló erőfeszítéseink közelebb hozzanak minket szeretetben és békességben. Mint ennek a levélnek a logoja: ragyogjon a ti világosságotok nemcsak ezen a karácsonyon, hanem az új év minden napján. Maradok veletek, testvéretek

Fr. Cedric Prakash SJ

Eredmények

Az eredmények? Sok-sok biztató jel: a falvak, a nyomornegyedek lakói átveszik, maguk működtetik tovább az új létesítményeket; fiatalok ezrei előtt nyílik meg lehetőségek sora, és ha nem is mindegyikük, de sokan visszatérnek a népükhöz pl. tanárként, orvosként, köztük segítve elő egy jobb, emberibb jövőt. Az iskolák tetején, a nyomornegyedekben hatalmas pajzsok fogják be a napenergiát - komoly svájci szakértők töltöttek éveket Gujaratban, hogy elterjedhessen ez az egyszerű, leleményes technológia. 1995-ben Cedric Prakash (keresztényként először!) és a Szent Xavér Szolgálat elnyerte a rangos Kabir Puraskar díjat, amely azoknak jár, akik a legtöbbet tudják tenni a hindu-muzulmán vallási ellentétek feloldódásáért. A Xavér Társulat soraiban vannak hinduk, muzulmánok, keresztények egyaránt - az ismert testülethez mindkét harcban álló fél bizalommal van, ez megkönnyíti a békítést. A kitüntetés pedig olyan új kapcsolatokat, többletfigyelmet tesz Prakash számára elérhetővé, amely további támogatásokat jelenthet a szegények számára, akikért dolgozik.

Prakash Teréz anyával

Egy megbízható, 25 éve működő kapcsolatot ajánlunk azoknak, akik segíteni szeretnék az indiai földrengés sújtotta Ahmedabadban és vidékén a segélyprogramot és a szegény gyermekeket oktató isklahálózatot.

A HARMADIK VILÁG ALAPÍTVÁNY

bankszámlaszámára érkező adományok kizárólag ezt a munkát támogatják:

10200902 - 32710423 - 00000000

Az alapítvány a beérkező adományokról adólevonásra jogosító igazolást ad.

India Gujarat államában negyedszázada támogatjuk az ESP iskolahálózatot, amely húszezer szegény gyermek neveléséről gondoskodik, és a SXSSS társulatot, amely felnőttoktatást és szociális munkát végez. Most (jan. 31-én) 23 ezer dollárt küldtünk.

Mindkét szervezet igazgatója Cedric Prakash SJ. O volt az első keresztény, aki megkapta a legmagasabb indiai elismerést, a Kabir Puraskar díjat (1995). Az utóbbi 15 évben négyszer járt Magyarországon, nekünk is személyes tapasztalatunk van az ott folyó munkáról.

A HVA nem tart fenn irodát, személyzetet, így csak csekély postai és bankköltségei vannak: a beérkező pénz szinte teljes egészében Indiába kerül.

Bővebb információ a BOCS Alapítvány weblapján: <http://bocs.hu>
Simonyi Gyula, a BOCS elnöke, a HVA szóvivője
fax: 22-501844, email: bocs@c3.hu

A természettudományos világkép okozta forradalmi változások befolyásolják - vagy éppen megkérdőjelezzik - a keresztény világképet. Jelenleg nagyon izgalmas átalakulásnak lehetünk tanúi, új ötletek, új megfogalmazások, új modellek születnek, és tanácsokat kapunk arra nézve, hogyan gondolkodjunk Istenről és a világról. Mit jelent ez a teológiában, a személyes és egyházi hitünkben, szellemi fejlődésünkben? Ettől megrendülhet a felfogásunk még a megváltásról, Isten és ember, ember és teremtés, teremtés és Isten kapcsolatáról is. A Christ in der Gegenwart német katolikus hetilap az elmúlt évben vitát folytatott ezekről a kérdésekről. Az ott megjelent írásokból most kettőt közlünk. Várjuk olvasóink hozzászólásait

Willigis Jäger

Az Egy és Teljes szimfóniája¹

A nyugati filozófiát és teológiát kezdettől fogva dualista megközelítés jellemzi. Kiindulópontja Isten és az ember, a test és a lélek, a másvilág és az evilág, a szubjektum és az objektum, a tudat és az értelem ... Ez a dualizmus, amelyet *Descartes* (1596-1650) újra beépített a gondolkodásunkba, összeütközésbe került a modern fizika és az asztrofizika felfedezéseivel. Az utóbbiak olyan világképet közvetítenek, amely ellentmond a dualizmusnak. Középkori hitigazságok, amelyeket skolasztikus bölcsességekként adtak elő nekünk, szintén összeütközésbe kerülnek ezzel az új világképpel. Az a valóságértelmezés, amelyet a koppenhágai iskola fizikusai képviselnek, minden alapvető különbséget megszüntet anyag és tudat között. Csak titokzatos kölcsönhatás marad, beágyazva az Egybe. Fizikai egységek, amelyek térben és időben elválasztottak és különbözőnek látszanak, a valóságban implicit és alapvető módon összeköttetésben vannak, vagy egyek.

A fizika árnyékán túl

A mai kor fizikája, úgy látszik, elérkezett az anyagi világ határához. Különös létmódokra bukkan, amelyeket „*quark*”-oknak nevezett el. Ez az a végső valami, ami még részecskéhez hasonlít. Ezek az egységek még követnek valamilyen rendet, amelyet azonban racionálisan már lehetetlen leírni. Fel kell adnunk azt a felfogásunkat, hogy a világ szilárd anyagból áll. A fizikai világ határán nem is energia áll, hanem valami nem anyagi, amit a fizika „mezőként” jelöl. A kvantumelmélet megszünteti a különbséget mező és részecske, az anyag és aközött, ami azon túl van. Minden dolognak és történésnek, *Bohm* szerint, az osztatlan Egész egy területe szolgál alapul. A fizikusoknak, *Heisenberg*, *Schrödinger* és *Bohr*, az a véleményük, hogy a fizika árnyakkal foglalkozik. Túllépni az árnyakon és világosságra menni annyi, mint a metafizika és a misztika felé fordulni.

A másik világkép és a beszéd Istenről

2000-ben, egy egészen más világkép birtokában nem beszélhetünk úgy Istenről, mint a 19. században. A Földközi-tenger egész kultúrtere egy Arisztotelész és tanítása által előmozdított dualizmust követett. A teológiát, a filozófiát és ezen kívül a kultúránkat és világnézetünket jelentősen befolyásolja Arisztotelész és az újszolasztika. Arisztotelész a logika és az elemzés megteremtője: önala a fogalom, az ítélet, a következtetés, a meghatározás, az okság a célszerűség, az ész uralkodó eszközei. Orga-

nonjában a szubsztancia, a reláció, a tér, az idő és a minőség játszik döntő szerepet. E dualizmusokat az értelem nem tudja egységbe foglalni, és ez a tragédia. Az értelem, az evolúciónak ez a csodálatos adománya, egyben akadály is. Az értelem, hogy a valóságot megértse, kénytelen felosztani, szétszedni, feldarabolni. Ez a részekre darabolás a teológiában is megjelent. Arisztotelész szinte csak azt az Istent ismeri, aki fenn trónol mindenek felett, akihez fel kell jutni. Ő a teremtés csúcса, de nem része annak. Ő mindennek a célja, akihez minden fel akar jutni. De Ő nem avatkozik bele a teremtésbe. A dolgok nem Istentől vannak, hanem öhozza „áramlanak”. *Arisztotelész* istene nem a túlsoruló teljesség, amely teremtként nyilatkozik meg.

Az arisztotelészi filozófia erősen befolyásolta *Nagy Szent Albertet* (1193-1280) és legfőképpen *Aquinói Szent Tamást* (1225-1294), a keresztény vallást és az egész újszolasztikát. Ez érvényes a teista vallások minden irányzatára is.

A Biblia dualizmusa

A dualizmus már az Ótestamentumban megjelenik. Innen került be a kereszténységbe. Jahve, Izrael Istene a semmiből teremtette a világot, és kívülről irányította. Beavatkozott, ha az emberek csődöt mondtak. A világ az emberek bűnei által vált siralom-völgyg, amiből menekülni kell. Ebből szükségszerűen következik a Föld, a test, a természet, a nő, a szexualitás és az érzékek megvetése. A vallás erkölcsös magatartást vár el. Csak a másvilágon kapjuk a nagy jutalmat.

Ez a dualista szemlélet bekerült annak értelmezésébe is, amit a teológia *ősbűnnek* nevez. Az ősbűnt mint Isten megbántását és mint bukást bélyegezték meg. Ez antropomorf, ember által kidolgozott istenképet eredményezett, ahol Isten bíró és ellenőr. Ez a gondolkodás isteni megváltót és kiengesztelőt tett szükségessé. A személyes tudat kialakulása az archaikus elő-tudatból a megváltás-teológiában úgy jelenik meg, mint bukás, mint eltávolodás Istentől. A következményeket minden utód viseli. Az emberi tudatnak az evolúció során való kifejlődése az archaikus elő-tudatból súlyos következményekkel járó bűnné vált (mintha egy gyermeknek szemére lehetne hányni, hogy felnőtté válik...).

Ha Tamás jobban ismerte volna Platont...

Az Istentől való eltávolodásnak, a bukásnak ezért a „rettentes” bűnéért csak mérhetetlenül nagy jóvátétel jöhet szóba, mégpedig „Jézusnak, az Isten fiának” a halála. Jézusnak eszerint egy

¹ Forrás: *Christ in der Gegenwart*, katolikus hetilap (Freiburg in Breisgau), 52 évfolyam 19. szám, 2000. május 7., 149-150. l. - Willigis Jäger 1925-ben született, bencés szerzetes, keresztény zen-mester és tanítványa az 1988-ban elhunyt japán zen-mesternek, Yamada Roshinak.

olyan büntetést kellett elszenvednie, amely voltaképpen az embernek járna. Az ótestamentumi áldozatteológiát átvette a kereszténység. Jézus halála a váltság azért, hogy az ember kiszabaduljon a sátán karmai közül, vagy amivel Isten dicsőségét helyre lehet állítani. (Ld. a húsvét éjszakáján énekelt Exsultet himnusz). Ez archaikus istenértelmezést tételez fel. Ily módon Isten uralkodó, bíró lesz, aki végrehajtja a büntetést rossz magatartásunkért, és groteszk lényvé válik, ami a mi világnézetünkkel már nem egyeztethető össze.

Én egy teljesen más kiindulópontot is el tudok képzelni a keresztény teológia számára. Ez létezik is. Tragédia, hogy Aquinói Szent Tamás Platónnak csak néhány jelentéktelen írását ismerte. Platón tanításait alapul véve Szent Tamás egészen más teológiát alkotott volna. Így azonban Tamás Arisztotelészt csak a Spanyolországban elismert iszlám tudóson, *Avicennán* keresztül ismerte.

Platón filozófiája alig jutott el a nyugati világba. Közben minden nagy misztikus: *Proklosz, Plotinosz, Evagriosz, Dionysziosz, Bonaventura, Eckhart mester, Nicolaus Cusanus* és még olyan filozófusok is, mint *Spinoza* és *Schelling* a platóni gondolkodást követték. Platón istene és az újplatonisták istene a világban és a világon túl is jelen van. Az anyag önmagában nem létezik, valósággá csak az örök ideák által válik, amelyek az anyagban testesülnek meg.

Ez a teológia az Egyből indul ki. Az Egy olyan, mint egy legyező, amely kinyílik. Minden forma csak képe az Egynek. Ez kozmikus vallásossághoz és az evolúciós teológiához vezet. Ez a teológia nem magyaráz bele semmilyen törést a világegyetem és az emberi faj fejlődésébe, hanem azt ismeri fel benne, hogy az isteni tudat folyamatosan felébred az emberben. Isten a fában faként, az állatban állatként az emberben emberként nyilatkozik meg. Ő a szimfónia, ami felhangzik. A zeneszerző nem kívül áll és dirigál, ő maga csendül fel mint zene. Ő a szimfónia zenéje, és minden más csak hangjegy. Amit mi Istennek nevezünk, az pillanatról pillanatra újjá teremti önmagát. A megváltás ebben az összefüggésben egészen új jelentést kap. Az új jelentés az, hogy minden Egy. A megváltás ráébredés a valódi lényünkre, a való-

di identitásunkra. Ez a feltárulkozás és a szabadulás folyamata. Amik valójában vagyunk, az nem a születéssel kezdődik, és a halállal végződik. Időtlen háttér adja az alapját a személyesség előtti valóság kibontakozásának. A személyes és az egyéni akkor keletkezik, ha ez az első valóság előlép, és számtalan formában testet ölt.

Örök bölcsesség

Az észről, a rációtól idegen az ilyen világnézet. Ez a *sophia perennis*-nek, az örök bölcsességnek a világ- és istenértelmezése, ahogyan minden vallásban meg is található. A valóság tapasztalásából következik és nem az elméletből. Ez a világnézet metafizikai bátorságot követel. A misztika az értelmén és a történelmen túli. A mindenség történelmen túli tapasztalása a beteljesülést nem az idők végén várja, hanem itt és most. Az élet értelme nem abban rejlik, ami előttünk áll, és nem is abban, ami mögöttünk van, hanem az időtlen pillanatban. Itt és most minden epifánia, az isteni öselv megjelenése. Az Egy és Feloszthatatlan az egyedül valódi. Minden, ami személyes, pusztán kifejeződése az Egynek. Amit mi Istennek hívunk az az eljövételben és eltávolodásban, a születésben és halálban nyilvánul meg.

Amit az Egy-en és a Sok-on értek, azt egy példán szeretném bemutatni. Arthur Koestler a „holon”-ról beszél. Egy holon egyrészt egész, másrészt része valaminek. Például egy atom egy egésznek, a molekulának a része. Egy molekula egy sejt része, és a sejt egy egész szervezet része. Semmi sem csak rész vagy csak egész. Semmi sincs, ami csak ez, vagy csak az volna. Mindig egy holonnal állunk szemben. A holon olyan, mint egy szem a hálón. A szem egység, de önmagában nem, hanem csak másokkal együtt létezhet.

Minden holon rész és egész. Ezért két törekvése van: hogy felépjen az egész-ségéért és a rész-létéért is. De a valóságos léte az egy-ben és egész-ben rejlik. Az egyes öntranszcendenciára, önfejlődésre törekszik. Ez az önfejlődés egyre átfogóbb organizmusokhoz, az egységhez és az egészhez vezet. A részekben, a sok személyes struktúrában nagyon erős vágyakozás van az Egység után. A vágyakozás Isten „csele”, amellyel visszahozza az embereket az Egységbe.

A lelkiismeret nem más, mint az önfejlődésre való hajlam, amely megvalósítja és megtartja az összekapcsolódást az egész-szel, és így szembefordul minden önközpontúsággal. Amit bűnnek nevezünk, az az öntranszcendencia elutasítása, ami annyit jelent, hogy megtagadjuk az önmagunkon való túllépést, és hogy megnyíljunk Isten szeretetében. Ha szemügyre vesszük az evolúció folyamatát, ott az önfejlődés hiánya, akár tehetünk róla, akár nem, a pusztulás oka pl. egy rákos sejtnél vagy a vérfertőzésnél. Csak a duálisnak meghaladásában és az egység átélésével tudjuk legyőzni az elidegenedést, ami minket annyira kínoz, és ami számtalan háborúhoz és emberi gonosztethoz vezetett.

Vágyakozás az önfejlődésre

Az önfejlődésre való vágyat a vallások mindig is „szeretetek” nevezték. Aki ezt nem követi, vét az egész ellen, és végül kiválik az evolúció folyamatából. Zárt mezők siralmasan omlanak össze, mondja a fizika. Charon, a francia Nobel-díjas természettudós ezt a törekvést az öntranszcendenciára az atom célra irányultságának, finalitásának nevezi. Ez olyan célirányultság, amely mindig a nagyobb felé igyekszik, de nem olyan finalitás, amely véget vagy lezárást jelentene. A kutató nem fél ezt a célirányultságot szeretetnek nevezni. Még egy atom is rendelkezik azzal a hajlandósággal, hogy kinyíljon a molekula felé. Minden holon igyekszik a nála nagyobb felé. Az evolúció az

Kozmikus vallásosság és evolúciós teológia

öntranszcendenciára törekszik. A szeretet az alapmagatartása a világmindenségnek, de nem a szeretet mint parancsolat, hanem mint az egység tapasztalása. Aki nem tud kinyílni a másik irányába, az nyomorék marad, és nem tud növekedni. Aki elzárkózik az öntranszcendencia elől, az elbukik.

Az egység tapasztalásából származó szeretet

A szeretet a világmindenség mozgó ereje, a szeretet a világot építő törvény. A világmindenség szerkezetének alaptörvénye a szeretet. De nem az a szeretet, amely a parancsolatból, hanem az egység tapasztalásából származik. Csak ez a szeretet mentheti meg az embereket. A misztikus tudat az egységre mutat. Aki önmagát a másikkal egynek tapasztalja, az egészen új magatar-

tásra jut. Ebből az egységből indul ki a fejlődésteológia, és ehhez is vezet vissza. Nem a göröt a személyes előtti és a személyes, Isten és a világ között. Amit mi Istennek hívunk, az nagy játék, amely a játékszabályait minden pillanatban újból megalkotja.

Miért nem próbálkoznak a teológiában egy kiegészítő megközelítéssel, az evolúciós teológiával, amely az Egyből indul ki? Ehhez olyan központi fogalmak új értelmezésére van szükség, mint a teremtés, az ösbűn, a megváltás, a feltámadás, amit nagyon sürgetőnek tartok, mert sokan nem értik már a régi megfogalmazást. Ez a másik megközelítés közelebb hozná a kereszténységet a mai emberhez és világnézetéhez.

Fordította: Gscheidt Ildikó

Thomas Ruster

Amit csak Isten tud megoldani¹

Tisztelt Jäger Atya,

Röser úr, a CiG (Christ in der Gegenwart) főszerkesztője megkért, hogy az Ön cikkére „Megváltásteológia - fejlődésteológia” válaszoljak. Az Ön cikkét egyrészt elég izgalmasnak, másrészt nagyon gnosztikusnak találja ahhoz, hogy erről vitát indítsunk. Szívesen teszek eleget kérésének. Az Ön írásáról kell vitatkozni, mivel olyasmit nyújt, ami manapság a teológiában igen ritka: van benne bátorság valami újat mondani, végérvényesen leszámol ősi, tiszteletreméltó hagyományokkal, és mindennek előtt világos képet fogalmaz meg a megváltásról. Mit ér az egész kereszténység, ha nem tudjuk megmondani, mi a megváltás, és hogyan történik. Ezért tetszik nekem az Ön bátor szava. Észrevehető, hogy ez a cikk nem csak játék a gondolatokkal. Sorraiból szinte előtűnik az Ön személye, egy sokat tapasztalt ember, aki fontos találkozásokat élt meg. Ha nem így lenne, nem vetné el azt a teológiát, amelyet tanult, hogy egy egészen másikat kövessen. A válaszat azért írom nyílt levél formájában (remélem, nincs ellenére), mert mindenképpen el akartam oszlatni a gyanút, hogy dogmatikus álláspontból ítélem meg az Ön cikkét. Ezen kívül igen sok dologgal találkoztam az Ön cikkében, amit már a hallgatóim is szóba hoztak. Ön olyan témát választott, amely sok embert foglalkoztat, én pedig a válaszatomban megpróbálom kifejteni álláspontomat a ma uralkodó új vallással szemben.

A gnózis emberi vagy kozmikus gondolkodása

Először is, ami nekem az Ön cikkében tényleg nagyon tetszett: „2000-ben egy egészen más világkép birtokában nem beszélhetünk úgy Istenről, mint a XIX. században” - írja Ön. Ezzel a mondattal teljes joggal ráz fel minket, elkényelmesedett teológusokat abból a tudatunkból, hogy elég a ránk bízott örökséget kezelni. Egy egészen más világban Istenről is egész

másként kell beszélni. Ez ott kezdődik, hogy egyáltalán tudomást veszünk az új világképről, ahogyan Ön tette, elsősorban a fizika tudományán bemutatva. És ha ezek után az új felismerések után a test/lélek-, vagy szellem/anyag-dualizmus már nem tartható, akkor egyszerűen fel kell adni, minden korábbi tekintélye ellenére is. A teológia legyen tanulmány! Mivel Ön nyilvánvalóan az, és az is volt, így Ön ráértett a hagyományos keresztény tanításnak egy másik gyengéjére is, ami – és ebben egyetértek Önnel – hátráltatja az Istenről való megfelelő és időszerű gondolkodást. Én a személyre való koncentrálásra gondolok, azaz a személyesnek és nem személyesnek az általános szembeállítására és arra, hogy a világértelmezés a személyek szociális kapcsolataik értelmezésére redukálódott. Amikor Röser főszerkesztő itt gnózisra gyanakszik, akkor ez telitalálat, de én itt a gnosztikust pozitívan értékelem.

A gnózis kozmikus gondolkodott, nemcsak az embert és annak lelkét ismerte, hanem számolt kozmikus hatalmakkal, személyfeletti erővel is, amelyeknek a hatását a gnosztikusok leírták, és amelyek léteztek. Talán az Ön beszéde az Egységről és az Egészről alkalmas arra, hogy ismét életre keltse ennek az erőnek és hatalomnak a bibliai tapasztalatát (Efezusi levél, Korintusiakhoz írt levél). Az ilyen gnózis jót tenne korunk teológiájának, mivel a gnosztikusokhoz hasonlóan mi is tapasztaljuk, hogy nem egyedül az emberi cselekvés határozza meg a történelmet és az evilági életet, hanem figyelembe kell venni a személyek fölötti egységek működését is, ahogyan azt a gnosztikus gondolkodás annak idején a római birodalom rabszolgatartó társadalmának hatalmi felépítésében észlelte. Ami miatt számomra aktuálisak a Bibliának és a gnózisnak a hatalmakról és az emberről szóló szavai, az a gazdasági rendszernek az a hatalma, amely az emberek tetteit még szabad döntésüket megelőzően meghatározza. Az Ön számára ez az aktualitás a természet egységeiből következik. Itt már érzékelhető a különbség közöttünk, illetve világos az, hogy a személyekhez kötött világnézet csak alárendelt szerepet játszhat.

¹ Forrás: *Christ in der Gegenwart*, katolikus hetilap (Freiburg in Breisgau), 52. évfolyam 20. szám, 2000. május 14., 157-180. l. Thomas Ruster, a szisztematikus teológia professzora Dortmundban

A Biblia nem polgári katekizmus

No, de térjünk vissza a vitánk tárgyához. Mindenekelőtt megütköztem azon, aztán rendkívül felbőszített, amit Ön a Bibliáról írt. „A kettősség már az Ószövetségben megjelenik.” Abban a bekezdésben, amely ez után a semleges mondat után következik, Ön egész egyszerűen rávetíti a Bibliára a későbbi keresztény teizmus álláspontját, amely szerint Isten szigorú, túlvilági, mindenható, bosszúálló. Egész egyszerűen nem igaz, hogy „kívülről irányítja” a világot az az Isten, aki egy kis népet –korábbi rabszolgákat – tulajdonául választott, vele kölcsönösségen alapuló szövetséget kötött, életének középpontjává vált, s rajta keresztül akart a világra hatni. Ő nem csak beavatkozott, ha „az emberek csődöt mondtak”, hanem megmutatta nekik az élet teljességéhez vezető utat. A Biblia nem alacsonyítja le „siralomvölgyé” a földet, hanem nagyon pontosan leírja, leleplezi a nyomort, az igazságtalanságokat, az embertelenségeket, amelyeket az emberek egymásnak okoznak. Mindezekkel szemben nem csak „erkölcsös magatartást vár el”, hanem hirdeti Isten irgalmát és szeretetét, amely által az Egy „új (evilági!) Ég, és új Föld” által jöhet létre. Hol olvashatók a Bibliában a „föld, a test, a természet, a nő, a szexualitás, az érzékek megvetéséről”? E tekintetben Ön adósa marad a bizonyítékoknak.

Nagyon remélem, hogy más vallású emberekkel beszélgetve nem juttatta kifejezésre ezt az álláspontját, – legalábbis olyankor nem, amikor a Bibliáról esett szó. A XIX. század polgári színészeti katekizmusában valóban találhatók effajta dolgok, no de a XIX. századból Ön is ki szeretne lépni. Még ezt is hadd említsem meg: mennyi zsidógyűlöletet okoztak azok a hamis beállítások, amelyek az Ótestamentum folyton büntető, ítélkező és bosszúálló Istenéről beszéltek! Mindezeket már túl kellett volna jutnunk.

Keresztény teológia ez?

Szívesen beszélgetnék Önnel hosszabban az itt rendelkezésre álló kereteken kívül is arról, ahogyan Ön az ősbűnt értelmezi. Ön a cikkében egy egészen konkrét, nagyon körülhatárolt magyarázatot vázol fel: bűnnek bélyegezték, büntetéssel sújtották a „személyes öntudat megjelenését”. Bár ezt Kant, Schiller (XIX. század!) és mások is így látták, maga a bibliai szöveg nem utal

William Blake: A teremő Isten (1794)

Ádámnak és Évának a bűnbeesés előtti archaikus előöntudatára. Egyedül arról van csak szó, hogy ők ketten nem látják be Isten bizonyos tilalmának értelmét, és annak megszegésétől valamit remélnek.

A Bibliának és később az egész zsidóságnak központi problémája az olyan parancsok betartásával kapcsolatos, amelyeknek az emberek nem látják be az értelmét. A parancsokról nem látszik rögtön, hogy az életet szolgálják és mégis azért vannak, ahogy az a megszegésükkor meg is mutatkozik. Miért nem szabad szombaton dolgozni és valami értelmeset csinálni? Így kérdezhetne például egy idegen feleség a zsidó férjét, amikor az szombaton karba tette a kezét. Gyanítható, hogy effajta, bizonyára gyakori tapasztalatok vannak a bűnbeesés elbeszélésének hátterében. Vagy vegyük csak például a legfontosabb parancsot, az elsőt: Miért ne legyen ezen a Jahvén kívül más istenünk? A többi nép csak rosszabb nálunk, mert más isteneik vannak? Ám Izrael tudta az egyiptomi és a szomszédos népek példájából, hogy mihez vezet más isteneknek a szolgálata – maga is sokat szenvedett tőlük. Ezért kellett a parancsot parancsként megfogalmazni.

Ön azonban a parancsokkal hadilábon áll. A szeretetről kétszer is írja, hogy nem parancsnak adatott. Ezzel persze bezárta maga előtt az utat ama Biblia megértéséhez, amely javarészt az isteni törvényeknek és azok betartásának – be nem tartásának a története (ill. története a kegyelemnek is, amelyet Isten azért ajándékozik, hogy a törvényeit be lehessen tartani). Ha azonban jól értem Önt, az Ön „másik teológiai kiindulópont”-ja szerint a Biblia amúgy sem játszik semmilyen szerepet. Amit Ön előad, az a legcsekélyebb mértékben sem hivatkozik a Bibliára. Figyelemre méltónak találom, és szeretném is kiemelni: nem keresztény teológia az, amit Ön „másik teológiai kiindulópont” gyanánt kínál, minthogy az a keresztény teológia, és nem is lehet más az, ami az Írásokból magyarázza Isten szavát. Teológia még egyáltalán az Ön kiindulópontja? Semmi esetre sem olyan teológia, amely a kinyilatkoztatáson alapul. Igaz, azt írja: „Amit mi Istennek nevezünk az a közeledésben, távolodásban, a születésben és a halálban nyilatkoztatja ki magát.”, de ehhez nincs szüksége kinyilatkoztatásra. Ez amúgy is látható, ha nyitott szemmel járjuk a világot, vagy legalább elolvastuk a bölcsék írásait. Ennek az Istennek, akiről Ön ír, nincs is mondanivalója, nincs mit kinyilatkoztatnia. Ön azt mondja: „Isten a fának faként, az állatnak állatként, az embernek emberként nyilatkoztatja meg magát.” tehát ő semminek sem nyújt valami újat. Ő csak – ahogy Ön írja – „a szimfónia, ami felcsendül”, Ő valahogy minden, vagy mindennek a foglalata, Ő az „Egy” – és azon kívül semmi más. Így aztán Ő – úgy gondolom – fölösleges, a voltaképpeni helyzetnek csak megnyilvánulása, szimbóluma. Ön oly annyira feloldotta az Ön által fájlat dualizmust Isten és a világ között, hogy az Isten immár egy lett a világgal. Minek ezek után Istenről beszélni? Így már nincs is köztük különbség. Ezért gondolom úgy: Az Ön „más teológiája” már nemcsak nem biblikus teológia, hanem egyáltalán nem is teológia már, mert a teológia valamilyen értelemben mindig Istenről beszél. Az Ön feltételezése már csak nevében vallás, de joggal nevezi annak. Hisz koránt sincs minden vallásnak Istene. Csak úgy van értelme Istenről beszélni, ha létezik valami, ami más, mint a világ és ezért meg tud szabadítani tőle vagy belőle.

Tégy úgy, mint az atom, szeresd a molekulát?

De miért is ne? Nem mondhatnánk le mi is Istenről? Ha a megváltás Isten nélkül jobb, mint vele, akkor jobb, ha megszabadulunk tőle. Mindenekelőtt ezzel az érdeklődéssel olvastam

az Ön cikkét: Hogy történhet a megváltás Isten nélkül? Az eredmény – nyíltan be kell vallanom – kiábrándító volt. Ön kibontakoztat egy nagy látomást egyrészt az Egyről, az Egységről, amely mindinkább egymással kapcsolatban lévő Egészek hálójává fejlődik és másrészt arról, hogy az egyes részek mennyire vágyódnak önmagukat meghaladva Egésszé válni - ez szép, de mi következik ebből nekünk embereknek? Az Ön cikkéből végül csak egy dolgot emelek ki: Tégy úgy, mint az atom, szeresd a molekulát! Vagy másképp, kevésbé prózaian: Vesd bele magad az egész világmindenséget éltető szeretet hatalmas finalitásába, nyisd meg magad a szeretet tapasztalásának, állj be az evolúció nagy játékaiba! De akkor is itt marad a kérdés: Mégis miért különleges egyede az evolúciónak az ember, miért nem követi azt, amit a világmindenség tesz? Ennél a kérdésnél lesz a dolog izgalmas, mert az ember nem követi csak úgy az atom célra törekvését, az embernél „Isten trükkje” („az embert ebbe az Egységbe visszahozni”) eddig nyilvánvalóan nem működött.

Ennél a pontnál kezdődik csak igazán a teológiai és filozófiai gondolkodás. Itt még valamit meg kell gondolni: a humán tényezőt, az emberi akaratot és tudatot. Ha jól értem Önt, azáltal szeretné megoldani a problémát, hogy az embert lealacsonyítja személyesség előtti valóság szintjére. Ön a személyest és individuális az első személyesség előtti valóság kibontakozó formájának tekinti, tehát a személy előttiesség bűvkörében marad. Ön szeretné az embertől a rációt elvenni, és a történelmen valamint az értelmén túlnak a tapasztalásra utal bennünket, olyan területre, ahol az emberi még nem is kezdődött el (szellem, történelem). Az Ön üzenete ezek szerint az, hogy emberek, hagyjatok fel azzal, hogy értelemmel és akaratokkal rendelkező emberek vagytok (vagy használjátok arra az akaratokat, hogy kikapcsoljátok az értelmeteket), illeszkedjétek be ismét a történelem nélküli természetbe, és akkor megszabadultok az emberi mivoltotokból adódó problémáktól.

Biztos vagyok benne, hogy ez nem megy ilyen egyszerűen. Először is kétségeim vannak az Ön által alkotott harmonikus evolúcióképpel kapcsolatban. Nem csak összekapcsolódó Egészekből áll az evolúció, hanem abból is, hogy az erősebb legyőzi a gyengébbet, amit az emberek maguk között aligha szeretnének. Az evolúció alaptörvénye az önfenntartás. A külső, zavaró tényezőkre minden rendszer önreprodukcióra és önfenntartásra irányuló energiafelszabadítással válaszol. Egyes rendszerek elzárják magukat a környezet változásai elől (mint a mélytengeri halak). Ezek elpusztulnak, ha környezetük megváltozik. Mások rugalmasan alkalmazkodnak környezetük változásaihoz, önmagukat változtatják meg. De mindig az önfenntartásról van szó, ennek szolgáltatában áll az Ön által leírt háló is (ami azt is jelentheti, hogy akkor növekszik a róka populáció, ha a nyulak életfeltételeinek javulása miatt nő a nyulak száma). Konfliktus esetén, ha egy rendszer léte vagy nem léte forog kockán, az egyik megpróbál akár a másik rovására is életben maradni. A szülők az állatvilágban veszni hagyják, egyébként nagy gondoskodással nevelt utódait, ha súlyos élelemhiány lép fel, mivel ők, a szülők, akik utód létrehozására alkalmasak, fontosabbak a rendszer fenntartása érdekében.

II. Frigyes kísérlete gyerekekkel

Az önfenntartás alaptörvényében minden embernek, sőt az általa létrehozott dolgoknak is részük van. Csakhogy a pusztán fizikai léttel az ember nem elégszik meg. Az ember másra vágyik: Elismerésre, kedves és jó szóra, öntudatra: röviden arra, amit a teológia igazolásnak nevez. Enélkül az ember nem tud létezni, ahogyan ezt II.Frigyes híres kísérlete is bizonyítja. Gyer-

mekeket úgy neveltetett fel, hogy nem beszélt senki sem hozzájuk. Határtalan az embernek az igénye az önfenntartás e formájára, amelyet minden szülő megtanult már gyermekeitől. És ez oda vezethet, és általában oda is vezet, hogy ennek az igénynek egy másik lény élethez való jogát áldozzuk fel. Így használnak fel csinos lányokat a Forma-1-es versenyzők oldalán, hogy a sztár dicsőségét szolgálják. Házasságok mennek tönkre, mert az egyik fél a másikban csak önmaga csodálatos visszatükröződését szeretné látni, és nem ad esélyt a másiknak a fejlődésre. Végeredményben a nyugati ember az elismerését és létjogosultságát a munkásosztály, a gyarmati népek és manapság a természet elnyomásából szerzi. Minden értelmi képességet, minden akaratot az önfenntartás szolgálatába állítanak: nagyhatalmak és politikai rendszerek mindig is lábbal tiptórták a gyengébb nemzetek jogait, és manapság azt tapasztaljuk, hogy a gazdasági rendszer az önfenntartás érdekében az egész világot befolyása alá vonta, figyelmen kívül hagyva a munkanélküliséget, elszegényedést és a természet pusztítását.

A pusztá önfenntartás parancsa ellen

A világot, amelyet ez a mértéktelen, kizsákmányoló és önfenntartási törekvés irányít, nevezi – a Biblia „evilágnak”, „régieonak” vagy „testnek”, és ebből az ember a Biblia szerint megváltást remél. Lényegében arról van szó, hogy az emberek más élőlényektől várják azt, amit csak az Istentől kaphatnak meg - ez az első parancs elleni véték, ez az ősbűn, a bálványimádás. A hit megváltó üzenete következőképpen hangzik: Ne törődj az önfenntartásnak és önigazolásnak ezzel a módjával, mert Isten téged mindig is szeretett és elfogadott. A Biblia tehát nem kevesebbet, mint az evolúció alaptörvényét szeretné eltörölni az emberek számára! Az önfenntartásról való önkéntes lemondást ajándékozza és várja el az embertől. Ez minden, csak nem természetes. A Tóra, az Isten törvénye, megmutatja, hogy egy társadalomban, ami már nincs alárendelve az önfenntartásnak, hogyan lehet élni. Ez törvény, parancs kell, hogy legyen, mivel állandóan le kell győznie az evilági létezés magától értetődő törvényét és még az evolúció alaptörvényét is.

A Tóra teljesen különbözik a természet törvényétől, ez egy magasabb igazságosság törvénye. Ennek a törvénynek a mását és az emberi önfenntartásra törekvő világ viszonyát lehet dualisztikusnak nevezni, de ez a megfogalmazás nem egészen pontos (mert a dualizmus az adott összefüggésen belül van, míg a Tóra és a Biblia ezen túlra vezet. A világot egységként tapasztaltatja meg.)

Valószínű ez a dualizmus volt annak az alapja, hogy a kereszténység a történelem során többféle dualista feltételezéssel élt, és fejezte ki magát. Meg kell különböztetnünk igaz és hamis dualizmusokat, a bibliai ember, amíg ragaszkodik a feltámadás reményéhez, nem tudja az Istent a jelennel azonosítani.

Isten törvénye a megváltás alapja, a Tóra és a Biblia azt nevezi boldognak, „aki örömet leli Isten törvényében, és parancsairól elmélkedik nappal és éjjel. Olyan, mint a víz partjára ültetett fa, amely kellő időben gyümölcsöt terem, és levelei nem hervadnak....”(Zsolt. 1.)

Mindig úgy gondoltam, hogy a bencés szerzetesek nyugalmában és zsoldáréneklésében ez az öröm él, és hogy itt találhatók azok az elmélkedők, akikről a zsoldárban is szó van. Ezt az örömet és az Úr útmutatását kívánom Önnek, kedves Willigis Atya!

Tisztelettel, Thomas Ruster

Fordította: Gscheidt Ildikó

Gyulay Endre megyés püspök szentbeszéde Sinkovits Imre gyászmiséjén

Sinkovits Imre

Az Úr elé lépett, aki hazahívta, hogy a talentumokról beszámoljon... hogy azok a talentumok, amiket kapott, kamatoztak-e az Úr számára... tud-e valamit fölmutatni elhunyt testvérünk? Valóban hány talentuma volt – kettő, három, öt? – amelyet elásott vagy... Megkapja-e az érte járó még ötöt, még kettőt, még hármat?...

Hogyan is tudjuk nézni innen az ő életét, és hogyan tudjuk bemutatni az Úrnak?

Egyik talentum az a családi otthon és az az iskola, ahonnan elindult az élete. Nagyszerű dolog, ha az Úr valakit beállít egy olyan családi otthonba, ahol valóban otthon van az Isten. Csodálatos dolog magába szívni olyan iskolának a szellemét, amelyik tele van az Úrral, s valahol a lelke mélyén telítődni ezzel az Istennel.

Telítődni egy olyan értékszemlélettel, amelyet már a keresztségben megkap az ember, de a neveléssel és önneveléssel formálódik ki, és lesz azzá, amelyet az Úr elvár majd a későbbiekben tőle. Nagyon szépen tanulta meg a családi otthon szépségét, bensőségét és nagyon szépen, nagyon mélyen az istenkapcsolatot a későbbiekben is, amelyet az iskolában magábaszívott, s amelyet egy életen keresztül nem felejtett el.

Úgy gondolom, a magunk családi otthona, a magunk ilyen vagy olyan neveltetése, mindnyájunk számára talentum.

Hogyan hasznosítsuk?

Mindjárt átlépek az ő második talentumába. Ez az ő családi otthona, amelyet már ő indított el, ő alakított. Csodálatos egy olyan otthon, ahol a szeretet uralkodik, ahol mindenki megtalálja a másik felé való szeretet-alkalmat, és nem azt keresi, hogy őt szeressék, hanem hogy ő hogyan tud szolgálatára lenni a másiknak, ő hogy veszi észre, hogy vele milyenek a többiek, és hogyan lesz hálássá, kedvessé, hogy viszi ebben a családi otthonban fölmelegített szívét a többiek felé mint szeretet-adományt, mint olyat, amelyet másokkal is meg akar osztani, hiszen neki olyan sok van belőle.

Ha egy akkumulátort napról-napra töltenek, abból nyugodtan lehet áramot vinni, mert bírja. A családi otthon szeretet-melege fölütizesíti, telítetté teszi ezzel a szeretettel az emberi szívét.

Milyen csodálatos ez a második talentum, az otthonunk talentuma, amelyet valódi otthonná tett. Nem egyedül, de a maga részét kivette, a maga háláját, szeretetét, nevelését, példaadását, gondoskodását, aggodását megőrizte mindvégig... majdnem 50 évig.

Nézem a harmadik talentumot, amit úgy érzem, hogy kapott az Úrtól. Ez a művészet, amely talentum, érték, kapott érték volt a számára.

Azt hiszem, mind az ittlévők, mind a temetőben levők tanúskodhatnak róla, hogy ezt az értéket hogyan hasznosította, milyen komolyan vette. Egyetlenegy mondatára szeretnék visszaemlé-

kezni amelyet a televízió nem olyan régen megismételt, ahol elmondta, nem tudom szó szerint idézni, csak emlékezetből - „Tudod, minden darabban volt egy-két olyan mondat, amelyiket másként mondtam el, amelyikkel üzeni akartam egy népnek, üzeni akartam az embereknek, mert amit az író leírt, el akartam mondani úgy, hogy az hasznára legyen a többieknek.”

Nagyon szép a művészet, ha mögötte ott van a használni akaráss, hogy aki látja, hallja, az több emberré legyen, hogy a maga mélységét átvegye a másik ember, és ugyanolyan mélyé, ugyanolyan bensőségessé váljon, mint ő.

Ez a talentum értékesítése. Szépen beszélni, szépet adni sokmindenki tud, de tanítani általa, formálni egy népet, azt nem mindenki. Ez a talentum hasznosítása.

Mint a Cserkészszövetség elnöke, elnézegettem az ő életét. Nem a régít, azt nem ismertem, hanem az újat.

Csodálatos volt a Jurta Színház indulásánál. Az újraindulásnál ott volt. Élete tapasztalataiban tudta, mit jelent a cserkész törvény. Mind a tíz. Hogy formálja jellemmé az embert... hogy egészíti ki a hitnek az igazságait, és teszi valóban kötelességteljesítővé Isten felé, ember felé és hazája felé. Hányszor mondta el: ha tudok, ott leszek köztetek. Ha egy kis ideje volt, hányszor ment nemcsak az öreg cserkészek közé! Nem akart ő példát mutatni, csak élni akarta, amit ő kicsi korában, gyerekkorában, fiatal korában magába szívott, s amelyet nem tudott, nem akart elhagyni, kidobni az életéből.

Amikor végiggondoltam, egész élete nélkül, egész leleményessége, találékonysága, természetszeretete, segítőkészsége nélkül - és mind anélkül amit egy cserkész számára a cserkészlet nyújt - meg lehetett volna-e fogalmazni azt a tizedest, ahogy ő megfogalmazta? Nincs-e benne minden huncutság és humor? Nincs-e benne minden leleményesség, amit nem lehet megtanulni, nem lehet egy rendező szája íze szerint vinni. Belülről kell hogy jöjjön, a saját gyerekkori, fiatalkori és későbbi tapasztalata alapján.

Úgy gondolom, hogy ezt a harmadik és negyedik talentumot nagyon-nagyon szépen és komolyan hasznosította a maga életében, és a példájával ott áll minden magyar fiatal, előtt, hogy kell jellemmé formálódni, hogy kell jellemesnek megmaradni, és jellemesen élni egy egész emberi életen keresztül.

És nagyon csodálatos még az utolsó, az ötödik talentum, amelyet ugyancsak szeretnék kiemelni és odatenni az Úr elé: Nézd Uram, mi úgy látjuk, mind az ötöt nagyon szépen kamatoztatta.

Ez az ötödik az ő magyarság-szeretete. Mit tudott ő azzal a verssel, az emberi szívekben elindítani... Igen, amit kapott, az bizonyítja, hogy mit tudott elindítani, arról éppen az Új Ember számol be. Amikor az a nagyon nehéz időszak volt, azért az a napi kenyér, az az adag tej oda lett akasztva a lakás ajtajára, hogy legalább az meglegyen. Érezték és tudták, hogy szavában valami csodálatos van, ami ennek a népnek a kultúrája... hogy a szavakat úgy tudta kimondani, hogy azok igazi magyar szavak legyenek, nem elhadarva, elharapva, hanem őrizve a magyar kultúrát. Megnyitva a magyar nyelven keresztül a magyar kincseket, értékeket, a költők, írók darabjainak továbbadását. Milyen más egy írott szöveg, és egy megjelentetett szó. Művészetével, szavá-

val a magyarságot nevelte magyarrá, hogy becsülje meg az anyanyelvét, hogy becsülje meg a költőt, íróit, becsülje meg a hazáját, hogy ebben a nemzetben éljen, gondolkozzon, és ne kacsingasson ide-oda, hanem tudjon a maga talpán megállni egyenesen, egyenes gerinccel. Legyen tudatában annak, hogy kincs Európában is a magyarság, Nem csak értelmi tudásával amellyel mindent a XX. századig megmutatott, s lassan a XXI.-ben is, meg fog mutatni.

Vissza lehetne menni a gyufáig, és sok minden másig... Ott van a telefon, a C-vitamin stb... Mind-mind innen indult el. Nem csak a legnagyobbak, a kicsik is a maguk apró munkájával hozzájárultak, hogy Európának, sőt a világnak valami többje legyen. Ő többet, a kultúrát akarta őrizni. öntudatra ébreszteni vele és általa az embereket.

Család és iskola... hogy mennyire magáévá tette és gyümölcsöztette életében. Öntudatával, amelyet otthonról hozott és az iskolában kapott, hányszor jutott be ebbe a, templomba is, de máshova is. Hányszor könyörgött, imádkozott – nemcsak amikor bajban volt a család, hanem amikor tudott hálát adni is. Azt hiszem, nem egyszer imádságban formálta meg a szerepeit is, és az Úr áldását kérte, hogy valóban az legyen, akit bemutatni akar, s ami által üzeni tud, taníthat.

Csodálatos példakép a családok számára, hogy lehet együttélni szeretetben, békességben, gyerkeket fölnevelni, minden áldozatot meghozni egymásért, és milyen csodálatos egy olyan társat találni, aki mellett hűségesnek lehet lenni egy életen keresztül.

Példakép minden magyar számára, de minden európai, sőt a világ minden egyes családja számára.

Művészetével, munkájával, (mindegy hogy ki hol dolgozik!) azt a maximumot adni, amire képes, amelyre a képessége szól. Ő ezt tudta nyújtani.

A cserkészletében jellemmé formálódni és komolyan venni egy életen keresztül a cserkészítvényeket, amelyek szebben vagy másként fogalmazzák meg az Isten tíz parancsának törvényeit, és szerinte formálni becsületben, nagyon nehéz körülmények között is, egyenes gerinccel azt, amit fogadott a cserkészletben, amit fogadott emberségében, magyarságában.

Azt hiszem ő példakép lehet mindebben. Mi így látjuk ezt az öt talentumot.

Uram, te...fogadd őt, és mondd neki: Mivel a kicsiben hű voltál, jöjj be Urad örömébe.

Ez az életút olyan csodálatos erőt ad mindnyájunknak, hogy az elválás ne fájdalom legyen, hanem a hazaérkezés öröme – Ma nehéz is – a vágyakozás az után, hogy ugyanazon az úton járjunk, amelyen ő..., hogy utunk egy, három, vagy öt talentumát úgy tudjuk kamatoztatni, mint ő a tízet. S a példája tovább hat a mi munkánkra, a mi életünkre, a mi magyarságunkra, a cserészetre. Vagy ha még szebben, még igazabban akarom fogalmazni, mindarra, amit az Úr általa akart bemutatni a számunkra.

Fogadd be Uram a te örök boldogságodba! Add neki azt az örök életet, amelyet tőled kapott talentumai fölhasználásával bemutatott.

Amen

Szathmáry Sándor

Ablakok az eszkatonra

Bevezetesként néhány szó a halálközeli állapot (HKÁ), más elnevezéssel a klinikai halál jellemzőiről.

A Las Vegas-i Egyetem professzora 1975-ben kiadott híres könyve 90 millió példányban kelt el. Mint kiderült, a siker oka az volt, hogy a modern újraélesztési eljárásoknak köszönhetően pl. az USA-ban akkor 8 millió, ma már kb. 15 millió ember került olyan állapotba, amire az egészségügyi személyzet nem kérdezett rá, ő maga meg gyakran nem mert beszélni róla. Moody könyve volt az első, amely orvosi, pszichológiai, de filozófiai és vallási oldalról is megadta a megélőknek és az érdeklődőknek is az első magyarázatokat.

A halálközeli állapotban (HKÁ) az emberek kb. 30-40 %-a éles képeket lát, pl. a műtőt több méter magasról, utána élete nagyobb vagy már elfelejtett eseményeit is meglátja, 99%-ot eltölt a nyugalom érzése, 80%-a nagy örömet érez, 77%-nál fény vagy fénylénnyek látása, 35% az alagút után kultúrájának/vallásának megfelelő környezetet talál, 33% egy határt (folyót, kaput) lát, és érzi, hogy onnan már nincs visszaút, 80% az 1-5 perces látomás után gyökeresen megváltoztatja életvitelét, tudatosabb és humánusabb életet él.

Jóval tízezer fölött van a tudományosan analizált esetek száma. A konstanzi egyetem igényes tanulmányában 2000 esetet analizált.

Németországban kb. 4 millió ember élte meg ezt a megrázó és rendszerint komoly életmódváltozást hozó eseményt.

Amit kb. 1990-ig Nyugaton is elhanyagoltak, az a rendkívül fontos "utókezelés". A resuscitált emberek egy része ugyanis olyan pszichés hatásnak lett kitéve, amely olykor több év alatt bontakozik ki. A felnőttek 4%-a és a gyermekek 21%-a követ el öngyilkossági kísérletet, az újraélesztést követően 10 éven belül (USA adatok), mert vagy nem tudták feldolgozni/megbeszélni valakivel élményüket, vagy mert visszavágytak a szeretetteljes környezetbe.

Számos „visszahozott” ember ugyanakkor pozitívan tudja feldolgozni élményét. Náluk a megélés kapcsán a humánus és etikai értékek kerülnek előtérbe, sokan szociális foglalkozásokat választanak, és előadásokat tartanak arról a hatalmas szeretetérzésről, amit abban a világban éreztek.

Ha az USA/német statisztikák alapján csupán 1-2%-kal számolunk, akkor is a téma 100-200 ezer embert érinthet Magyarországon!

Egyes kutatók egy testi/tudati evolúciós lökésről beszélnek. Ha az esetek nagy számát nézzük - amely az újraélesztési technika javulása miatt csak egyre nőhet, - akkor egy "tömeges felrázásról" is beszélhetnénk. Ma már több HKÁ-t megélt ember van az USA-ban, mint aidses!

Az a pár perces esemény, amit az érintettek átéltek, nekik tényszerű valóság. A gyümölcseről (utóhatásáról) ismerjük meg a fát. A pálfordulások a betokosodott, kemény diófákat gyakran aktívan termő fügefákká alakítják.

Moody professzor

A római katolikus egyház nyitottságban és fogékonyságban a halál utáni élet kérdéseinek a kutatása terén megelőzi mind az orthodox, mind a protestáns egyházakat. Ezt azért tudom ilyen biztonsággal és teljes őszinteséggel leírni, mert 30 éve kutatom ezt a témát és a legnagyobb teológiai fejtegetést a halál utáni élet kérdésében a katolikus bécsi professzor, *Greshake* könyvéből merítettem (*Stärke als der Tod*). Annak idején az volt a dilemmám, hogy amikor a híres Moody könyv megjelent és a kutatás azt mutatta,

hogy a halál után közvetlen van folytatása a létnek, beteljesedése az életnek, az egyház, mintha emögött elmaradva, Krisztus visszajövele, a paruzia utánra hirdeti meg a feltámadást. Ebből a szorongásból emelt ki az említett könyv, mely bátran azt hirdette, hogy a feltámadás nem a napok végén, hanem a halál után nyomban elkezdődik. Akkor tehát van összecsengés a két látás között, és az egyház nem marad el abban a segítségnyújtásban, melyet az emberek várnak a halál utáni élet és reménység dolgában. Azért is örültem ennek a merész látásnak, mert úgy éreztem, hogy a jézusi ige, mely a János evangéliumában van, egészen közeljön hozzánk: „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is él, és mindenki, aki él és hisz énbenem soha meg nem hal” (Jn 11,25-26).

De még egy másik jelentős nyitás is a római katolikus egyház döntéséhez fűződik. Két olyan könyvet jelentetett meg, mely a tanatológia kérdéskörével foglalkozik: *Raymond Moody, Élet az élet után*, és *Georg Ritchie, Visszatérés a holnapból*. Merész és bátor döntés volt ez, ma már egészen világosan látszik. A halálközeli élmények kutatásának két szakkönyve ez, és belőlük jelentős konzekvenciákat lehet levonni a halál utáni élet lehetőségéről és valóságáról. Benne van ezekben az eredményekben az egyház tanításának a megerősítése: az embernek lelke van, és az Istentől adott léleknek jövője van.

Nyilván az egyház nem gondolt arra, hogy azonosítani lehet a Krisztus feltámadásából fakadó reménységet azzal a fénnel, mely a halálközeli élmények során felragyog. Teológiai vizsgálatra és állásfoglalásra van tehát itt szükség, és ez nem is maradt el. Mindkét könyv végén dr. Bolberitz Pál professzor tollából értékes tanulmány olvasható, mely a két jelenségvilágot összeveti, és megfogalmazza az egyház teológiai álláspontját a halál utáni élet kérdésében. Érdemes egy pillantást vetni maradandó értékű megállapításai közül néhányra. Azt írja többek között: „Moody könyvének feltétlen értéke, hogy hatásosan, korunk embere számára elfogadható és könnyen érthető formában hívja föl a figyelmet arra, amit minden ellenkező „divat”, vagy kényszerű elhallgatás ellenére sem lehet kiiktatni az emberi tudatból, vagy egyszerűen a „modortalanság” avagy a „hamis tudat” kategóriájába utalni. S ez nem más, mint az ember felváltást visszatérő kérdése: van-e élet a halál után? Ám ugyanakkor mégis fenntartással kell fogadnunk Moody könyvét.” (284.o.) Itt jönnek a kérdések, melyek a keresztyén hit oldaláról természetességek. Ezeknek a lényege, hogy a keresztyén hit más alapra épül. „Az örök élet reményét a hívő keresztyén emberben Krisztus feltámadása alapozza meg.” „A Szentlélek által megvilágosodott

apostoli igehirdetésnek ezért alapvető témája lett a megváltoztatásunk jóhírének közlő húsvéti esemény hangoztatása és az örök élet reményét alátámasztó húsvéti hit megvallása és terjesztése.” (298-299.o.) Majd ezt olvastuk: „Az örök élet vágya, vagy a lélek halhatatlanságába vetett hit formájában nyert megfogalmazást, vagy úgy fogalmazták meg, hogy az eljövendő, a mi világunktól lényegében különböző túlvilágban teljesednek ki a hiányzó vagy megélt evilági örömök elveszítetetlen formában. Ha pedig ilyen egyetemes tudat él az emberekben e dolgokról, akkor nem lehet egyszerűen azt mondani, hogy azok, akik ilyen kérdésekkel foglalkoznak, nem egészen normálisak, vagy pedig egy elmaradott kor tudati csökevényeit hordozzák magukban.” (291-292.o.)

Ezek a megállapítások így summázhatók: A halál utáni élet kérdésében a hit talajáról lelépni nem lehet. Amit ezen a téren tudunk és tudhatunk az csak hitben érhető el és hit által közelíthető meg, mert mindez a Krisztus feltámadásában kapott ígérethez van kötve. De egyetlen ablakot sem szabad bezárni, ami erre a látásra megnyílik.

Mit is tehetnék én ehhez hozzá? Kis cikkem címét így fogalmaztam meg: Ablakok az eszkatonra. Három ablakot szeretnék megnyitni az eszkatonra, hogy ezen át valami fényt kapjunk a jövő világáról.

1. Amikor Jézus tanítványaival beszélt elkövetkező haláláról és az utána következő feltámadásáról, ezt a meglepő mondatot olvassuk: „Ők pedig ezekből semmit sem értettek, a beszéd rejtve volt előttük, és nem értették meg a mondottakat” (Lk 18,34). Jézus nem tud belenyugodni abba, hogy a tanítványok sötétségben maradjanak a hamarosan bekövetkező események dolgában, és három tanítványát felviszi a hegyre, és ott szinte bemutató tanítást tart a feltámadásról, az eljövendő világra mintegy ablakot tár. Elváltozik előttük és arca a túlnani világ fénye, az elmúlhatatlan élet dicsősége megjelenik. A feltámadást Mózes és Illés megjelenésével mintegy bemutatja. A jövő dicsőségét pedig az Atya szózata jelenti be. Az ég a földhöz olyan közel hajol, hogy a tanítványokat egész életre szólóan megragadja Jézus dicsőségének a látása (2Pt 1, 16-19). A tanítványok megértének valamit abból, hogy Jézus halála, melyről a két szövetségi tanúval az Úr beszélget nem életének lezárását jelenti, sokkal inkább megnyílását az új távlatok felé. A tanítványoknak nélkülözhetetlen ez az ablak, hogy belássanak a jövő világ titkaiba, amit Jézus próféciája nem tudott elérni. Jézus tehát nem tudott belenyugodni abba, hogy tanítványai reménység és bizonyosság nélkül maradjanak. A feltámadás reménysége nélkül az ember sem hinni, sem szeretni nem tud. Ilyen hatalmas ereje van a reménységnek. Nem ok nélkül hangoztatta Schweitzer Albert: Annyi energia van ezen a világon, amennyi reménység. Ennyire kell igyekezni azon, hogy ablakok nyíljanak ki, melyen át a túlnani világból fény árad az ember szemébe.

2. Jézus hű marad önmagához. A második hatalmas ablaknyitás akkor történik, mikor Istvánt megkövezik. István az életét adja Jézusnak és ez a Jézus-követés legnagyobb döntése. De Jézusért meghalni csak akkor lehet, ha a hívő látja a megnyílt eget és Jézust Isten dicsőségének a jobbán, vagyis tudja, hogy akiért meghal az a világ Ura, és őt magához fogja emelni. Mondhatnánk azt, hogy minden hívő ember tudja ezt, és hitben van erről bizonyossága. Igen, de Jézus azt is tudja, hogy szükségünk van a halál közelében ilyen megnyíló ablakra, hogy a halál valóban boldog halál lehessen. Ezért siet hű követőjéhez, Istvánhoz és megajándékozta egy nagyszerű látással. Ezt olvassuk: „István azonban teljes volt Szentlélekkel, az égre függesztette tekintetét és látta Isten dicsőségét és Jézust látta jobbra felől állni, és szólt: Ímé, látom a megnyílt eget és az Embernek Fiát Isten jobbra felől

állani” (ApCsel 7,55-56). Ez a látás két dolgot eredményezett: imádkozott magáért és ellenségeiért: „Uram Jézus vedd magadhoz az én lelkemet. Majd térdre esve hangosan így kiáltott. Uram ne tulajdonítsd nekik ezt a bűnt.” (59-60). A leghívőbb hívőnek is szüksége van ilyen feltáru-ló ablakra Jézus dicsőségének a látá-sához, hogy le tudja tenni életét az Úr kezébe és ellenségeit is szeretettel tudja átölelni. Így teljesedik be a keresztyén élet nagy-szerű lehetősége: boldogan élni és boldogan meghalni.

3. A harmadik ablak Pál apostol előtt nyílt meg, amikor élete egyre nagyobb szenvedések felé haladt (2Kor 11, 23-31), és testében is hordozott valamilyen gyógyíthatatlan kórt (2Kor 12, 7-9). Ekkor elragadtatott a harmadik égig – ez a mennyei világ legmagasabb pontja, maga a Paradicsom – és látta, hallotta azt, amit földi ember nem hallhat és el sem mondhat. Pált végtelen boldoggá tette ez az isteni kinyilatkoztatás, ez a neki személye-sen adatott kegyelem (2Kor 12, 4). Szinte meg sem tudja monda-ni, hogy valamilyen testben volt, vagy testen kívül. Mit jelentett ez Pál hite és reménysége szempontjából, mindarra nézve, amit az egyháznak, a rábízott gyülekezeteknek a túlnani világról el-mondott? Hiszen ebből él azóta is az egész egyház. Pál addig úgy várta a feltámadást, hogy azt Krisztus visszajöveteléhez kötötte. Az 1Thesszalonikai levélben azt írja, hogy az elhunytak majd akkor támadnak fel és az élők akkor változnak el, hogy együtt menjenek be a Krisztus dicsőségébe (4, 13-18), ha Krisztus visz-szajön. De most Pál egy új látást kapott, egy új ablakon át látott be egy jövődő világba. Azt hirdeti ez után, hogy nyomban a halál után be lehet lépni a Krisztussal való, minden dicsőséget meghaladó közösségbe (Fil 1,21-23, 2Kor 4, 17-18). Ez után a feltámadás kezdetét nyomban a halál utánra tesszük, amikor a mennyei házat fel fogjuk öltetni magunkra (2Kor 5, 1kk).

Mit jelent mindez nekünk éppen a Moody könyvével és szem-

léletével kapcsolatban? Isten szeretete ismerhető fel abban, hogy követői elé ablakot tár, melyek a túlnani világba segítenek bete-kinteni. Ha ilyen ablakok nyílnak, az egyháznak oda kell figyel-ni. Ablakokat csak Isten nyithat, mert a túlnani világ az ő titka. Ha Isten a reménytelenségéből embereket akar kiemelni, hogy éle-tük ebben a látásban átalakuljon, akkor ez előtt a kegyelem előtt levett saruval kell megállni, mert ez a hely szent. Moody köny-vében és könyvéből ezt a látást kell megragadni. A keresztyén hit tartalma a Krisztus feltámadásához kapcsolódik és abból nő ki kizárólagosan, de a testből való kilépés és a túlnani világba való belépés titka és csodája olyan titok, melynek feltáru-lása Isten ajándéka lehet. Isten a leplet olykor elhúzza a jövődő világ elől, hogy lássunk és higgyünk. Az egyház sohasem lehet féltékeny arra, hogy Isten ezt az embereken, az eseményeken át megteheti és megteszi. Moodynak köszönhető, hogy annak a másik testnek a lehetőségéről hallottunk, melyet Pál az 1Kor 15-ben leírt. Soha a történelemben, vagy az üdvtörténet során ennek realitása olyan közel nem került hozzánk, mint ezekben a beszámolókbán.

„Mindent megvizsgáljatok”, mondja az írás (1Thessz 5,21), és ezt e téren is követni kell. Ez a nyitottság a lélek készsége, melyre nagy szükségünk van, mely azonban csak a Lélek által mehet végbe. Most egy ilyen szellemi kalandra és kutatásra hív bennünket az a tény, hogy a világhírű tudós, orvos-filozófus három napot országunkban tölt, és gondolataival újra találko-zhatunk, hiszen ő maga is öntudatos keresztyén ember, aki vallja, hogy igazán csak hitben lehet értelmezni és feldolgozni ezeket a jelenségeket, melyről ő ír, és előadásokat tart. Reménységünkhöz kapjunk még több reménységet, hogy a reménység embereként szolgálhassunk a harmadik évezred megnyomorodott és veszé-lyekkel teli világában.

A HALÁLKÖZELI ÁLLAPOTOKRÓL - SOKOLDALÚAN

esetek, elméletek, szintézisek

Prof. Raymond Moody pszichiáter és filozófus előadása Budapesten

március 16-án és 17-én a Semmelweis Egyetem dísztermében (VIII. Nagyvárad tér 4., a kék metrónál)

Márc. 16. **péntek:** 14.00-17.00 :A halálközeli állapotok kutatási eredményei 30 év távlatából. A megélés utáni gyors élet-módváltozások jellemzői. Az előadó a **Las Vegas-i Egyetem Tudatállapot Kutatások Tanszékének** professzora. Az „Élet az élet után” című könyvét nyolcszor adta ki az Ecclesia Kiadó.

Márc. 17. **szombat:** 10.00-19.00: Témák: A halálközeli élmények általános jellemzői; történelmi, bibliai esetek, teológiai értelmezések; klinikai halálból újraélesztett/revitált emberek beszámolói; a látomások életfilmek hatása, a fényélmény, a megélő túlvilágképe; klinikai halálélmények a pszichoterápiás gyakorlatban.

Előadók: prof. **dr. Raymond Moody**, dr. Liptay-Wagner András, a müncheni és a budapesti IANDS kutatócsoport vezetője, dr. Pilling János pszichiáter, dr. Süle Ferenc pszichiáter, prof. dr. Szathmáry Sándor teológus, dr. Vereczkey Gábor aneszteziológus, dr. Zatik István traumatológus.

Személyes beszélgetési lehetőség kb. 15 halálközeli állapottól visszatért emberrel, pszichológusokkal és a HK állapotok kutatóival.

A konferencia kreditpontértéke 5-10 pont szakorvosoknak és egészségügyi szakdolgozóknak.

Információ és jegyelövétel: Revital Alapítvány, az amerikai IANDS /International Association of Near-Death Studies/ hazai képviselője Bp. V. Ferenciek tere 4. tel: 31-73-551, e-mail: iands-budapest@mail.datanet.hu

Jegyek elővételben személyesen ill. előzetes telefonos egyeztetés után postán is beszerezhető!

A jegyek száma a várható nagy érdeklődés és a terem miatt korlátozott!

Résztvételi díj márc. 16. péntekre 2500Ft/fő, 17. szombatra: 3000Ft/fő, a két napra együttesen: 4500Ft/fő.

(Nyugdíjasoknak és 25 év alatti diákoknak kedvezmény!)

A március 18-i vasárnapi utókonferenciát a Szellemi Búvárok Egyesülete rendezi ugyanott. Témái: a klinikai halálélmények transz-perszonális, spirituális vetületei, fenomenológia. Előadók: Bulányi György, Dúl Antal, Polcz Alaine, Orosz Katalin, Popper Péter, Schaffhauser Ferenc, Szász Ilma, Szathmári Botond stb.

Molnár Péter

Elviselhető terheket kapunk, vagy elviselhetetlen terheket választunk?

(Szabadulás az alkohol rabságából...)

Sokan a saját bőrükön tapasztalják meg az alkohol romboló hatását, embertelen súlyát, de még többen vannak azok, akik közvetve találkoznak ilyen terhet cipelő emberekkel, felebarátinkkal, testvéreinkkel. Akik közvetve szenvednek az alkohol pusztító erejétől, őket nevezzük a "passzív dohányos" kifejezést átalakítva "passzív alkoholistáknak". Hányan lehetnek? Erről nincs számadat. Nem akarok statisztikai adatokat felsorolni a magyarországi alkoholfogyasztással kapcsolatban, de úgy gondolom köztudomású, hogy ebben előkelő helyet foglalunk el. Miért van ez így? - ennek megválaszolását szakemberekre bízom, de én is felteszem a kérdést: **Te is?**

Jelen írásomban egy felebarátommal beszélgetek arról, hogyan sikerült letennie súlyos terhét, az italozást. Vajon önmagától tette ezt, vagy segítettek benne a felebarátok, akik ezáltal a gondviselő Isten szeretetét, megbocsátását mutatták meg rászoruló embertársunknak? Tudom jól, hogy nehéz kérdést boncolgatok. Csak keresem a választ. Próbálom megérteni azt, amit talán nem lehet, de mégis keresem az okot, pedig néha én is csak sajnálkozom, tehetetlen vagyok. Ki a felelős? - túl egyszerű lenne a válasz akkor, ha csak azt mondanám, mondanánk, hogy ő felnőtt ember, tudja mit csinál. Igen, de ő alig múlt 14-15, és ez a szám egyre lejjebb megy. Nyilván a probléma összetettebb, és vannak szakembereink, akik a gyógyításukkal foglalkoznak, és szerencsére vannak olyan alkoholista testvéreink is, akik végigjárva ezt a széles utat, találtak egy hidat. Hogy milyen lehet ez a híd, ezt mindenki képzelje el saját maga. Lehet, hogy pont Ön az Kedves Olvasó? Erre a hidra rá kell lépni, hogy átjusson a terhét cipelő a túloldalra. Ki segít ebben neki? - Van remény? Igen. Most egy ilyen életút bemutatása következik. Legyen ez példa és segítség a rászorulóknak és áldozatos segítőiknek.

– Kedves Béla, kérlek, hogy röviden mutakozz be!

– Gáti Bélának hívnak, 1967. november 30-án születtem Pécsen. A „Fogd a Kezem Alapítvány” lakóotthonának vezetőjeként dolgozom és a PTE Állam és Jogtudományi Kar II. éves levelezős hallgatója vagyok.

– Milyen volt a gyermekkorod, kapcsolatod a szüleiddel? Hogy emlékszel vissza erre?

– Én a puha diktatúra szellemi emelőin nevelkedtem fel, tehát szocialista-materialista nevelésben részesültem. Tulajdonképpen azt is mondhatom, hogy én a „rendszer” gyermeke vagyok. A szüleimmel nem volt igazi kapcsolat. Szüleim korán elváltak, édesapám 13 éves koromban meghalt. Nem tartottuk vele a kapcsolatot. Van egy bátyám, akivel szintén nem sok kapcsolat volt, bár az italozás után ez megváltozott. Igazából csak azt kaptam lelki nevelésként, amit az iskolában kaptam. Egyébként az anyai nagymamám vallásos volt, de ez nem érintett meg. A szüleim nem voltak vallásosak. A gyerekkorom az akkori idők viszonyihoz képest normálisnak mondható. Ma ezt már másképp gondolom.

– Milyennek látod most visszagondolva azt a világképet, amit kaptál a „rendszer”-től?

– Hamis dolog volt. Hamis válaszokat adott a kérdéseimre, azokra az alapvető kérdésekre, melyeket én csak később tettem fel. (az élet értelme, a fájdalom és szenvedés értelme...). A miértek végtelensége tört fel belőlem, melyekre akkor nem volt válasz - most Isten, mint végső valóság megadja ezeket a feleleteket.

– Nem érzed becsapottnak magad? Nincs benned düh, a „rendszer”-től?

– Becsapottnak érzem magam, de harag nincs bennem.

– Nem érzed hiábavalónak az elmúlt évtizedeket?

– Nem, mert azt gondolom, hogy mindenkinek a maga útját kell végigjárnia, hogy eljusson az igaz válaszokhoz, az igazsághoz. Én így jutottam el Istenhez.

– Elképzelhetetlennek tűnt gyerekkorodban, kamasz éveid-

ben, hogy Istenben higgyél?

– Elképzelhetetlennek. Pontosabban még kérdésessé se vált, mert számomra egyértelmű volt, hogy nincs Isten.

– Említetted, hogy mindenkinek a saját útját kell végigjárnia. Milyen volt a te utad, míg Istenhez jutottál?

– Gimnáziumban elég érzékeny voltam. Említettem, hogy szüleim elváltak, édesapám meghalt. Közepes tanuló voltam. A második gimnáziumi évem alatt kezdődött el az italozás, a buli hozta magával. Jól teltek a diákéveim, voltak jó barátaim, udvarlások színesítették kamasz éveim. A 80-as éveknek megfelelő, az akkori elvárásokhoz mérten normális kamaszkorom volt. Nem voltak komoly problémáim, pl: szülőikkel való kapcsolat.

Most visszagondolva látom mennyire egyedül voltam, ezt akartam kifejezni azzal, hogy érzékeny voltam. Bár voltak barátaim, de valahol mégis éreztem a magányt. Egyedül irányítottam az életemet, hol jól, hol rosszul. Nem volt senki, aki vezetett volna, se család, se az Isten - így gondoltam. Így érettségiztem le. Nagyon szerettem az irodalmat, művészeteket, nagyon fontos volt nekem, hogy engem szeressen valaki és én is szeretthessek. Ez is az érzékenységemhez tartozik. Ma már tudom, hogy Isten akkor is figyelt rám, amikor én tudomást se vettem róla. Bár gimnáziumi éveim alatt, világossá vált számomra, hogy rengeteg kérdésre nem ad választ a „rendszer”, sok kérdést nyitva hagy. Egyre biztosabban tudtam, hogy van transzcendencia, tudtam, hogy van Isten, de nem tudtam mi a neve, hogy kell beszélni vele.

– Most érkezünk el a pályaválasztáshoz. Továbbtanultál? Mivé akartál válni?

– Tanár akartam lenni. Magyar-történelem szakra jelentkeztem az ELTE-re, de elsőre nem vettek fel. Érettségi után Budapestre mentem dolgozni (plakátot ragasztottam, könyvesbolti eladó voltam). Készültem a felvételire, és másodszor sikerült.

– Egyetemi éveid milyen irányba vitték tovább életed? Ezek a meghatározó évek?

– Nem. Ezek tovább vittek abba az irányba, melyek a gimnázium-

umi éveim alatt megalapozódtak. Azt tanultam, amit szerettem. Jól ment a tanulás, köztiársasági ösztöndíjas, tudományos és PHD-ösztöndíjas voltam.

– Egy ilyen biztosan induló tudományos pályába, hogy kerül bele az alkohol?

– Kezdetben az egyetemi és kollégiumi bulikon folytattam az ivást. Akkor lettem alkoholista, pontosabban akkor léptem át a szociális ivóból az alkoholistaiba, amikor negyed-ötöd éves voltam az egyetemen. Ekkor újból előjöttek az eddig kitolt, megválaszolatlan kérdések. Pl.: Mi lesz az egyetem után? Hol fogok lakni? – Mivel nem volt mögöttem sem a család, sem az Isten, ekkor éreztem magam egyedül. Megijedtem és féltem. Nem voltak válaszok. Most újragondolva, nem volt hitem, hogy Isten szeret engem, és gondoskodik rólam. Mivel hitem nem volt, alkohollal tompítottam lelkem ürességét, de ebben az időben még nem hatalmasodott el fölöttem. Diplomát szereztem, és látszólag minden jól ment, magyarból (szociolingvisztikából) PHD-ösztöndíjas lettem. Ez 1996-ban volt. Mennyasszonyom volt, akivel közös tervek szöttek. Lakásra gyűjtöttünk. Tanítottam egy alapítványi iskolában. Barátok vettek körül, de egyre jobban az alkohol irányított engem.

– Mi lett a tervekkel?

– Ez egy folyamat, melynek a végén elvesztettem mindent. Az eljegyzésem felbomlott, munkámat elvesztettem, barátaim nagy része elkerült. 1997-ben egy budapesti régi bérház, sötét, rideg I. emeleti albérletében találtam magam. Itt teljesen egyedül voltam, ha pénzem volt, akkor elittam, ha nem, akkor kéregettem, hogy ihassak. A bátyám hozott vissza Pécsre.

– Mi történt Pécsen? Jelentett valamit, hogy itthon vagy?

– Itt kb. még egy évig folytattam önmagam pusztítását, hit, remény és célok nélkül. Voltak olyanok, akik szerettek, csak nem figyeltem rájuk. Ennél lejjebb már nem kerülhettem.

– Mikor történt a változás az életedben?

– Hasnyálmirigy-gyulladás kaptam, ezzel kezdődött. Két és fél hónapot voltam kórházban, ebből egy hónapot az intenzív osztályon. Ekkor a fizikai gyógyulásom kezdődött el. Kikerültem a kórházból, kezdtem újból felépíteni az összedőlt életemet, ami kezdetben sikerült. Volt munkám, komoly kapcsolatom, de még

mindig hiányzott valami. Visszajöttek a félelmeim. Hiányzott a gondviselésbe vetett hitem, és egy év múlva, ahogy kijöttem a kórházból, visszaestem. Ez 1999-ben történt. Megint szétesett körülöttem minden. Munkámat elvesztettem, megszakadt a kapcsolatom. Itt újból a gondviselés lépett közbe. A fizikai mélypontom a kórházban volt, a lelki mélypontom most következett. Én már azt gondoltam, hogy túl vagyok az alkoholizmuson, de nem így történt. Elhatároztam, hogy elmegyek egy egyházi fenntartású rehabilitációs otthonba. Itt két hónapot töltöttem. Itt tértem meg. A régen bennem szunnyadó istenkeresés itt öltött szavakat. Imádkoztam Istenhez. Megtértem. Nyilvánvalóvá vált számomra, hogy van Isten. Beszéltem vele! Nagyon sokat segített. Ki mertem mondani, hogy hiszek Istenben. Sokat segít, hogy legyőzzem a szorongásaimat, félelmeimet, mind a mai napig.

– Összefoglalva, miben tapasztaltad meg a gondviselő Isten munkáját életed során?

– Abban, hogy élek, folyamatosan életben tartott (háromszor voltam halál közeli állapotban). Mindig küldött mellém embereket, akik segítettek, szerettek, rajtuk keresztül mutatkozott meg Isten szeretete. Visszagondolva, nincs bennem harag, keserűség, hanem öröm. Örülök, hogy élek!

– Azt már tudjuk, hogy tanulsz. Mit csinálsz most? Mivel telnek a napjaid? Azt már tudjuk, hogy tanulsz.

– A „Fogd a Kezem Alapítvány” pécsi lakóotthonának vagyok a vezetője. Itt értelmi fogyatékosokkal foglalkozunk. Mindenképpen a civil szférában szeretnék tevékenykedni. Ebben is a gondviselő Isten kezét látom. Itt fel tudom használni azokat az élményeket, tapasztalatokat (jó-rossz), melyeket szereztem. A későbbiekben szenvedélybetegekkel is szeretnék foglalkozni.

– Boldog vagy?

– Én a boldogságot abban határozom meg, hogy szeretnék harmóniában élni magammal és a világgal, Isten útmutatása szerint. Töreksem arra, hogy ezt megtegyem. Nem azt jelenti, hogy reggeltől estig boldog vagyok. Nem szűntek meg a félelmeim, előjönnek. Bármikor megkísérthet az alkoholizmus, de a hit, Isten szeretete az embereken keresztül segít ebben.

Befejezésül, kérésedet teljesítve egy József Attila verssel fejezzük be a beszélgetést.

József Attila: Istenem

*Dolgaim elől rejtegetlek,
Istenem, én nagyon szeretlek.
Ha rikkancs volna mesterséged,
segítnék kiabálni néked.*

*Hogyha meg szántóvető lennél,
segítnék akkor is mindennél.
A lovaidat is szeretném
és szépen, okosan vezetném.*

*Ha nevetnél, én is örülnék,
vacsora után melléd ülnék,
pipámat egy kicsit elkérnéd
s én hosszan, mindent elbeszelnék.*

*Vagy inkább ekeszarvat fogva
szántanék én is a nyomodba,
a szikre figyelnék, hogy ottan
a vasat még mélyebbre nyomjam.*

*Ha csősz volnál, hogy óvd a sarjat,
én zavarnám a fele varjat.
S bármi efféle volna munkád,
velem azt soha meg nem unnád.*

Az irgalmasság lelki cselekedeteiről VI.

Ellenségnek megbocsátani¹

A Miserere kezd, az Úr Jézus számtalan változatban folytatja: az ellenségnek meg kell bocsátani, mert ez a feltétele üdvösségünknek. Persze nem mindegy, hogyan bocsátok meg: mert van olyan megbocsátás is, ami nem keresztény. Mennyi sebet az idő gyógyít be, mennyi gyűlölet, harag, keserűség hal ki szívünkbelől magától. Az ember kinövi ezeket a dolgokat. Ma már csak nevet a régebbi sértésen, időközben megoldódott a félreértés, vagy egyszerűen megszűnt a kapcsolat, amiből annyi bánat és megsebzés származott. Sokszor büszkeségből és gögből fakad a megbocsátás: ez az ember engem nem tud megbántani – de mindez semmiképpen sem az, amit az Úr Jézus kér. Vagy talán annyit jelent megbocsátani, mint mindent megérteni? Van az irgalomnak ilyen fajtája is, mindent az öröklésre, ösztönökre, környezetre akar visszavezetni, hogy mindenáron megmentse az embert – így azonban megfosztja a bűnöst még attól az utolsó értékétől is, amely a legelvetemültebb gonosztevőt is messze föléje emeli az oktalan barmok világának. A beszámíthatósággal a felelősséget tagadja el, az emberi méltóságnak azt az utolsó foszlányát, amit még a bűn sem tud elrabolni és amit ha letagadunk, akkor az embert egy szintre állítjuk egy megvadult bikával vagy veszett kutyával...

Nézzük magát a szót: mit jelent „megbocsátani”? Dimittere, vergeben – annyit jelent, mint elengedni az adósságot, ami fölött rendelkezési jogom van. Amikor megbocsátok, eltörölöm azt az adósságot, amivel a másik tartozik nekem, eltépek az adóslevelet, a váltót, mégpedig annak a színe előtt, akinek igazsága áll jót, hatalma szavatol azért, hogy megkapjam azt, ami jár nekem. A megbocsátás tehát Isten színe előtt történik, mert Isten a követelésem jótállója és ezért lesz belőle irgalmasság is. Az adós, akit terhel bűneinek következménye, a bűn adósságának súlya, amit felhalmozott magára, rá van utalva a megbocsátásra, hisz az adósság állandóan vádaskodik ellene, egészen addig, míg azt neki nem ajándékozzák – vagy az utolsó fillérig meg nem fizeti az adósok börtönéből.

De egyáltalában: képes-e az ember arra, hogy megfizesse bűneinek adósságát? Az elrablott holmit visszaadhatjuk, a rágalmazást visszavonhatjuk – de mégis mennyi minden marad. Nemcsak a gyilkos nem képes életrekelteni áldozatát, de a csábító sem tudja többé visszaadni a megrontott ártatlanságot. Megmaradnak a könnyek, melyeket miattunk sírtak, a szétrombolt remények, megtört ígérek, kiadott titkok, feltartóztathatatlanul fut tovább a rágalom és a megszólás – hisz ki képes igazán visszavonni akár csak egyetlen kimondott szót is? Kiáltson fel akár az Istenhez a bánatom: ez a bánat önmagában akkor sem képes eltörölni az adósságaimat, csak az Isten, aki megígérte, hogy lehajol a bűnöshöz és kitörli szívéből a bűnnek még a nyomát is, amire én képtelen vagyok a magam erejéből. Még ezt is nagyon nehéz elhinni; volt nem egy igazán jámbor és vallásos ember, aki nem volt képes elfogadni azt, hogy Isten igazán és valóban megsemmisíti a bűnt, hanem csak azt mondták, hogy nem néz rá többet a bűnre, mert Krisztus befödi, eltakarja azokat érdemeivel. Igazán boldog az az ember, aki tudja hinni az egyházzal együtt, hogy Isten teljesen *eltörli* a bűnt, hogy *igazán és valóban megbocsát*.

És az emberi megbocsátás? Hisz az embernek nincs teremtő képessége, hogy újból megalkossa azt, amit elpusztított, képtelen

arra, hogy elengedje azt az adósságot, amely e bűnöst Isten előtt terheli? – De mégis: *tud* változtatni a helyzeten. Aki megbocsát, ezzel mintegy azt mondja Istennek: az, amiért őt számadásra hívod, amiért meg akarod büntetni, amennyiben *engem* illet, *nincs* többé. És azt mondja adósának: az Istennel való elszámolás már a te dolgod – de azt a váltót, amit ellened akartam bemutatni Istennél, már szétéptem, az már nincs többé, én már visszavontam a vádat. És ez mégiscsak sok. Mert az egyetlen, amit nem szabad megtennünk, az éppen az, hogy magára hagyjuk a dolgokat, hogy ne törődjünk velük és engedjük, hogy minden menjen a maga útján. Mekkora hatalma van az embernek – és éppen annak, aki a leggyengébb és éppen akkor, amikor ellenségei talán leginkább szorongatják ezen a földön.

És ha valaki *nem* kér tőlem bocsánatot? Akkor a megbocsátás kötelessége már előbb kezdődik, azzal, hogy elkészítem az utat, amelyen hozzám jöhet. „Ha oltárra viszed ajándékodat és eszedbe jut, hogy testvérednek van ellened valamije...” – Tehát fel kell keresnünk azt, akinek van ellenünk valamije, aki nincs kibékítve – és *nekünk* kell megtennünk az első lépést, ha a másik nem képes arra. Egészen mindegy, hogy ki kezdte, akiben több a belátás, az tegye az első lépést. „És ha áldozatot akarsz bemutatni...”: vagyis ha igazán vallásos életet akarsz élni, mondja az Úr, akkor mindent meg kell tenned, hogy megszüntessed ezt a méltatlan állapotot, hogy Isten gyermekei haragban éljenek egymással, még akkor is, ha a másik érzéseinek, bánáságának, rövidlátásának bilincseiben vergődik – sőt, akkor kell igazán irgalmasnak lenni és megpróbálni megszabadítani őt ezektől a kötelékektől. A nap ne nyugodjék le haragotokkal – derék szokás keresztény családokban, ha a gyermekek már kiskorukban megtanulják, hogy az esti imával zárjanak le egymás között minden harcot és veszekedést, egyszerűen és természetesen kérjenek bocsánatot mindenkitől, akit megbántottak.

Ez mind nagyon szép – de megint más az akarat, és megint más az, hogy az ember meg is tudja valósítani az akaratát. Mi van akkor, ha valaki *nem tud* megbocsátani? Megbocsátok, csak feledni nem tudok – szokták mondani. Igen, ilyen is van. Nem megy, hogy az ember eltérje az adóslevelet és csak magunkat csapnók be, ha mégis állítanánk. Egyet azonban még ilyenkor is lehet tenni: dobja oda az ember ezt az adósságot az Isten Szívére, és legalább ne akarjon róla tudni, mondjon le arról, hogy ő maga hajtsa végre az ítéletet és bizza azt az Istenre. „Az Úr legyen bíró köztem és közötted.” – Hát ez nem a legszélsőségesebb és legkifinomultabb esete a *bosszúnak*? Így is lehetne értelmezni, de aki így veszi, az nem ismeri az Istent. Én inkább úgy gondolom, hogy ez a megbocsátás legelső lépcsőfoka: ha valaki ellenségét rábizza az Istenre, aki igazságos és mindenható, de nem kevésbé könyörületes is, és az ellenségemet is legalább úgy *szereti*, mint engem. Ha ennyit megteszek, akkor legalább *saját magamtól* megmentettem az ellenségemet. Hogy lemondok a bosszúról – ettől persze még nagyon hosszú út vezet odáig, hogy szeressem is az ellenségemet – néha még a szentek erőit is meghaladta, és csak Isten különleges kegyelme segítette őket tovább. Szent Radegund évtizedes kemény vezekléssel sem tudta kitépni szívéből a bosszút és haragot, amit férje iránt érzett, aki elrabolta, megalázta és tetejébe még a testvérét is meggyilkolta. De még egy

1. Nyíri Tamás kéziratban maradt beszédei, IV. kötet 42–52.o.

olyan gyengéd és harmonikus, érett asszonynak, mint Chantal Szent Franciska, is évekig tartott, amíg el tudta viselni annak a látását, aki egy vadászat alkalmával véletlenül megölte szeretett férjét. Később természetesen már odáig jutott, hogy gyermekének is keresztanyja lett. Amit pedig Szent Rita, ez az egyszerű umbriai parasztasszony tett, az már szinte ijesztő: forrón szeretett urának gyilkosait, akik hozzá menekültek, ő maga rejti el a család verboszája előtt...

Dehát *szabad* egyáltalán ennyire elnézőnek lenni? Ha csak emberi jog és igazság létezne, akkor nyilván nem volna szabad, a keresztény ember azonban hiszi, hogy a legtitkosabb igazságtalanság is kiterítve fekszik Isten színe előtt, és az ő igazságosságától úgysem menekül meg senki. A megbocsátás tehát nem az örök igazságot sérti, hanem legfeljebb csak a *bosszúszomjat*, azt, hogy valaki lássa és élvezze, hogy elégtételt kapott. Hihetetlenül édes a bosszú – és a keresztény embernek éppen erről kell lemondania. Sok alázat kell hozzá – ezért mindig könnyebben megbocsát az, aki sohasem állt fel vélt igazságának piedesztáljára, hanem mindig így imádkozik: „Ne szállj velem perbe, Uram, mert igazak a Te ítéleteid.” Az alázatos ember minden emberi gonoszság mögött, ami őt kínozza, meglátja Isten büntető, de szerető kezét, aki az üdvössége miatt próbálja meg őt. Az alázatos ember sohasem érzi úgy, hogy teljesen igazságtalanul bűnhődik, és kínzóira annyira nem tud haragudni, mint ahogy nem lehet haragudni a lázra vagy a fogfájásra.

A megbocsátás még nemesebb a hűtlen *baráttal*, mind az ellenséggel szemben. Az ellenség végre is idegen, bensőleg nem érint, aránylag könnyen vagyok tárgyilagos vele szemben. De a barát hűtlenségében mindig árulás van: ha mindenki is téved, *neki* akkor sem lett volna szabad félreértenie engem, meg kellene értenie, hiszen ismeri gyöngéimet, mert előtte sohasem titkoltam azokat. – Talán ebből tudjuk megsejteni, hogy miért olyan rettenetes a testvérháború, kíméletlenebb és kegyetlenebb minden másnál. Ilyen esetben a megbocsátás annyit jelent, hogy legbensőbb igényünket feladjuk erre az egykori barátságra. Hiszen ha képes lennék arra, hogy akkora hűtlenség után ismét úgy találkozzam vele, mint bárki mással, akkor ez csak annak lenne a legbiztosabb jele, hogy az egykori barát tényleg olyan lett számomra, mint akárki más, vagyis hogy végleg elvesztettük egymást. A harc itt még csak a hűség utolsó, kétségbeesett változata csupán.

Megoldás ilyenkor a *hallgatás*. Annak, aki nem képes helyreállítani a régi barátságot, nem marad más választása, mint minden félreértés és sértés ellenére is hallgatni az egykor szeretett jóbarátról, nyakasan, makacsul hallgatni, bármit is tesz, bármit is mondanak a többiek. Aki az elvesztett barátról beszél, szívének keserősége miatt állandó kísértésnek van kitéve, hogy még nagyobb legyen az árulása, mint amazé volt.

Ez a hallgatás persze nem jelenti azt, hogy helyeseljük helytelen cselekedetét. – Und tut dir ein Freund übles, so spricht: ich vergebe dir, was du mir tatest – dass du es aber dir tatest, wie

konnte ich das vergeben... A túl gyors és túl könnyű megbocsátás úgy tűnik, mintha szeretet lenne, pedig tulajdonképpen megalázás: beszámíthatatlannak vagy gyerekesnek tartom, aki nem felelős a tetteiért. Persze más az, ha annyira meg vagyok győződve a szeretetéről, hogy a dolog kellő kibeszélése után feltétel nélkül kész vagyok a megbocsátásra. Mintha az evangélium is ezt kérné – nem a *vak* engedékenységet, hanem a dolog *kibeszélését*, a kért és megadott bocsánatot. Az evangélium a kifejezett megbocsátásra helyezi a hangsúlyt, nem pedig a dolog elkenésére vagy megretusálására. Megbocsátás annyi, mint megadás, az *újrakezdés* lehetőségének megadása. Sok házasságnak is az ásta már meg a sírját, hogy az asszonyok egyszerűen nem voltak hajlandók észrevenni férjük hibáit és bűneit – ez a felfogás nem törődött az asszony becsületével és ezzel leszállította a férjét is. Hiszen ha az asszony nem lesz férje *lelkiismeretének őrzője*, ha nem áll tényleg férje oldalára mindenben, ha nem harcol férje mellett és férjéért, hanem szabadjára engedi, odadobja gonosz indulatainak, bűneinek, akkor ő maga is oka lesz annak, hogy férje elpusztul. Keresztényi gyengeség és békesség semmiképpen sem azt jelenti, hogy *vég nélkül* elnézünk mindent és nem vesszük fel a harcot a bűnnel; az ilyesmi inkább a szerelem ostobaságai, mint a szeretet józanságai közé tartozik, persze azonban nagyon vigyázni kell a kellő mértékre, hogy amivel harcolunk, valóban a bűn legyen és ne a férjünk.

És végül még arról is kell beszélnünk, amit az Úr Jézus mondott, hogy az *Isten országa erőszakot szenved*. Néha minden békülékenységünk mellett is kardhoz kell nyúlni és a küzdelmet is kell vállalni, de persze úgy, hogy a szeretet azért soha ki ne vesszen. Még a másik orcánk odatartása is jól megfér ezzel a harccal, hisz az ellenállásnak éppen ez a legerősebb formája. De a teória helyett nézzük meg, hogyan valósítja meg ezt, aki igazán keresztény. Azt hiszem, mindenkinek a szeméből könnyeket csálnak ki Morus Tamás levelei, amit Anglia lordkancellárja a börtönből írt feleségének, szép négy kisgyermeké anyjának. Mennyi szeretet, fájdalom és szomorúság van ezekben a levelekben – de talán még meglepőbb az, hogy éles eszének minden okosságát, a humanista beszédművészetét, a gyakorlott jogász minden tapasztalatát latba veti – hogy bírját megkímélni egy igazságtalan ítélettől. Halál és élet, hála az Isten végtelen irgalmának, ami átsegítette a sok aggodalmon és halálfélelmen, már teljesen közömbös lett számára: „Soha nem gondoltam arra, hogy valamibe is beleegyezzem, ami lelkiismeretem ellen való lenne” – írja – de a küzdelmet tovább kell folytatnia, hogy ellenségei ne legyenek visszavonhatatlanul bűnösök vele szemben. Amikor tragédiája a végéhez közeledik, az utolsó szó jogán elmondott beszédét minden keserűség és harag nélkül így fejezi be: „Abban reménykedem és buzgón imádkozom érte, hogy Nagyságtok, akik hozzájárultak földi elítélésemhez, az égben feltaláljanak engem, hogy együtt élvezzük az örök boldogságot”...

KICSODA JÉZUS? HOL TALÁLHATÓ? Akit kérdeznek, annak felelnie kell. E feleletre vállalkozik ez a könyv. Bár a szentírástudomány eredményeire támaszkodik, mégsem biblikus mű. De nem is apologetikus célzatú: nem „tértíteni” akar, sem érvelni, hanem tanúskodni: Jézusról beszélni annak, aki szeretné megismerni Őt. Jézussal akarja szembesíteni azt, aki keresi a személyes találkozást vele. Aki pedig tovább feszegetné, „hát akkor kinek íródott tulajdonképpen?”, minden bizonnyal könnyen rátalálhat a helyes válaszra: alighanem elsősorban magamnak írtam, és természetesen minden kor- és sorstársamnak, aki túl van már az első naivitáson, de nehezen talál rá a másodikra. S azoknak, akik kérdeznek, akik mellemnek szegeztek a kérdést: „hogyan lehetsz hívő, ha azt mondd, hogy nem zárkózol eleve el korunk szellemi áramlatai előtt? Miben foglalnád össze keresztény hited lényegét?” Nekik is iparkodtam válaszolni...

Megrendelhető az Egyházforum címén

Nyíri Tamás: Ki ez az „ember”? (1200Ft)

Gergely Jenő

**A KATOLIKUS
EGYHÁZ
TÖRTÉNETE
MAGYARORSZÁGON
1919–1945**

dokolja ezt mind a bevezetésben, mind a katolikus egyháztörténetírásról szólva: „az egyháztörténet katolikus álláspont szerint a teológiai tudományok része ... azt csak az egyházon belüli tudósok munkája eredményezheti.” Ugyanakkor azonban megállapítja: „A történettudomány nem egyházi felfogása szerint ... az egyháztörténet a köztörténet része..., tehát kutatható és vizsgálható eme laikus diszciplínák szabályai szerint. Mi erre vállalkoztunk, ám nem feleedtük az egyház lényegét, evangelizációs küldetését, azt: hogy egy túlvilágra orientált, transzcendens beállítottságú, ám mégis evilági intézményről van szó.” (Bevezetés, 5. lap. vö. 265.)

A kötet fejezetei: I. A magyar-szentszéki kapcsolatok (9–32. l.). II. Az egyházszervezet és egyházkormányzat (struktúra, perszonália, egyházpolitika); (33–92. l.). III. Állam-egyház-politika (93–120. l.). IV. Egyház és társadalom (121–176. l.). V. A szerzetesrendek (177–205. l.). VI. Az egyház belső élete (Hitbuzgalom, hitélet); (206–245. l.). VII. Iskola és kultúra (Egyházi műveltség); (246–260. l.). VIII. Az egyház gazdasági helyzete (Javadalom, jövedelem, terhek), (270–317. l.).

A kötet sok helyen az egyetemi előadások struktúráját, gondolatmenetét követi. Híven a kiadóhoz: ELTE - Újkori Magyar Történeti Tanszék. Ez sok helyen előnyére vált, néhol azonban túlságosan részletezőnek tűnik. Az adatközlés monotonitása többek között akkor válik nehezen elviselhetővé, amikor a visszakerült területek egyházi beosztását részletezi (II/5. fejezet, 77. skk.). Vannak kiforrottabb részek, amelyről a szerző már korábban is tett közzé tanulmányt, és amit alapos forráskutatás előzött meg, és vannak kevésbé kiforrottabb részek, amelyek felhasznált irodalma bővítésre szorulna.

Érdeklődésünket elsősorban a VI. Az egyház belső élete (Hitbuzgalom, hitélet), és VII. fejezet váltotta ki: Iskola és kultúra (Egyházi műveltség). Sajnálatos módon, úgy tűnik, épp e két fejezet irodalma hiányos, fő forrása a Püspökkari Jegyző-könyveken és néhány monográfián túl a Magyar Katolikus Almanach kötetek (1927, skk.). Egyháztörténetírásunknak alighanem fehér foltjai ezek, amit elsősorban teológiai érdeklődésű egyháztörténészek hivatottak feltérképezni.

Így pl. a Szent István Akadémiával kapcsolatosan megelégszik az Almanach adataival (262. l.), pedig Mészáros István 1990-ben már jelentetett meg a Szent István Társulatról és Akadémiáról a római Katolikus Szemle hasábjain*.

* A Katolikus Szemle mindmáig nem tért haza, még tudományosságunk művelőinek irodalomjegyzékében sem, pedig repertóriuma is megjelent az első külföldi harminc évről.

Szélesen elterjedt tévhiedelem a pálosokkal kapcsolatos epitepon ornans, amelynek ismételése a szerző is kötelezve érzi magát: „egyetlen magyar alapítású rend” (179. l.), amelyet később pontosít - de még mindig pontatlan marad: „egyetlen magyar alapítású, középkori remeterend” (183. l.). Ugyanis a női rendek tárgyalásakor megállapítja, hogy „15 (apáca)rend teljesen új, korszerű alapítás volt, szinte kizárólag magyar: időrendben a Domonkos-apácák (1868), a Szociális Missziótársulat (1908), az Annunciáta Nővérek (1920), a Jézus Szíve Népkegyelmek (1921), a Szervita Nővérek (1922), a Szociális Testvérek Társasága (1923), a Szűz Mária Társaság (1926), a Szegénygondozó Nővérek Társulata (1927), a Szent Benedek Leányai (1927), a Krisztus Király Nővérek (1930), a Krisztus Királyról Nevezett Népművelő Testvérek (1931) és az Egyházközségi Nővérek (1935). Ez összesen 12 magyar alapítású szerzetesi közösség” (199. l.). A 202. oldalon még Oslay Oswald alapítását, az Egri Normát is megemlíti, amelynek megalakulását 1930-ban a Szentszék engedélyezte, „mint a szegényápolás ellátására hivatásos, Szent Ferenc Mária Szegénygondozó Nővérek Társulatának szerzetesnői kongregációja”. Ezek szerint a pálosokon kívül legalább 13 magyar alapítású rend van, igaz, nem középkori alapításúak, és mind női rendek. Tehát a pálosokkal kapcsolatban annyi maradt, hogy egyetlen magyar alapítású férfirend a középkorból.

Nem egészen érthető, mit ért azon, hogy míg (a női rendek) „döntő többsége férfi szerzet segítségével jött létre ... a Szent Benedek Leányai... saját kezdeményezés volt” (199. l.), hiszen az alapító Berecz Skolasztika szülővárosában, Celldömölkön ismerte meg lelkiatyját, Kúhár Flóris bencést, akinek lelki vezetése alatt jutott el az alapítás gondolatához. Az alapításban a Magyar Bencés Kongregáció, a férfiak jelentős szerepet töltött be a celldömölki lelki kapcsolaton túl, az első lelki igazgatóul Kúhár Flóris bencést adta a tiszaujfalu zárdába, akit ott is temettek el. (Irodalom: Radó Polikárp, Tiszazugi történet. Budapest 1945, új kiadás: Pannonhalma, 1990, Puskeley Mária, Hithirdető a „magyar Afrikában”, Szolgálat 78 (1988) stb.)

Érdemes felhívni a figyelmet az Esztergomi Katolikus Nyári Nyári Egyetemről írtakra. Ezt Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás személyes kezdeményezésére és Szekfű Gyula elnökle alatt 1933–1937 között, majd 1941-ben szervezték meg, 1942-ben pedig Kassán. Ezeken, ...felvonult a korabeli hazai katolikus tudományosság szinte valamennyi mérvadó személyisége. Előadásai, amelyeket elsősorban egyetemisták, főiskolák előtt tartottak, fontos eszközt képezték a katolikus értelmiségi elit kialakításának” (265. l.). Egy kezdeményezés, amely azóta sem talált méltó folytatásra.

A katolikus egyháztörténetírással kapcsolatosan megállapítja: „az a furcsa helyzet alakult ki, hogy a korszak meghatározó történész személyiségei, így elsősorban Hóman Bálint és Szekfű Gyula, bár mindketten elkötelezett katolikusok voltak ... nem, vagy ritkán vállalkoztak csak egyháztörténeti tematikájú munkálatokra... a katolikus egyháztörténet művelőit a szakmában csak a második vonalba tartozónak tekintették.” Egy örökség, amely tekintetben azóta sem javult, csak romlott a helyzet. Megköszönhető a megjegyzés: magyar nyelven egyháztörténelem mint tudományos diszciplína és szakma még nem igazán alakult ki, ennek megteremtése - tiszteletreméltó előzményeket követően - a ma, a holnap feladata.

Gergely Jenő, *A Katolikus Egyház története Magyarországon 1919–1945*. Budapest, 1997. ELTE - Újkori Magyar Történeti Tanszék kiadása, 400 lap

Somorjai Ádám

Összeállította: Dévény István

„Az orvostudomány nagyon sok betegséget tud meggyógyítani, de ha az élet egészét tartjuk szem előtt, akkor betegebbé tesz bennünket.” **Klaus Arntz** előadását – és az orvosi etika közel félévszázados folyóiratában közzétett tanulmányát – ezzel a meglepő mondattal kezdte el. (*Zeitschrift für medizinische Ethik*, 46[2000], 4. szám). Második mondata sem kevésbé meglepő: „Az elmúlt időkben egészségesebb volt az emberek viszonya a betegséghez, mint nekünk az egészséghez.”

A változás oka az, hogy az orvosokhoz, a gyógyításhoz és az orvostudományhoz való viszonyunk átalakult. Az emberek – elsősorban az un. Első Világ lakóinak – túlnyomó többsége állandóan informálódik az orvostudomány „fantasztikus” lépéseiről. Megnövekedett az igény, állandó a várakozás, hogy csupán idő kérdése, s minden betegség gyógyítható lesz, az ember majd addig él, ameddig élni akar – „talán már mi is”. Ebben a közhangulatban persze a médiák is felelősek, mert minden részeredményt azonnal világgá kürtölnek, s azt a hitet táplálják, hogy kis idő múlva például a rák is gyógyítható. Szoros értelemben vett aggálya ma már kevés embernek van, amikor klónozásról, néhányhetes embriókból vett sejtmintákról, állatszerveknek emberbe való beépítéséről és még sok minden másról hall. „Absolutheitsanspruch”, abszolút igény él az orvosokkal és az orvostudománnyal szemben. Ez a szó azért fontos, mert korábban csak Istennel kapcsolatban hangozhatott el igazán ez a szó: Ő az abszolútum, a korlátlan létező, aki a teljes, testi-lelki „egészség” örök életét ígérte az embereknek. Ezt a halál utáni életre érvényes reményt vetítik ma nagyon sokan erre – a halál előtti – életre. „Ennek a gondolkodásmódnak eredménye az, hogy az ember alig képes már elfogadni azt, ami tökéletlen – nem nagyon hajlandó arra, hogy a szenvedést, akármilyen formában is jelentkezék, elfogadja.”

Ehhez járul még a betegség társadalmilag beidegződött definíciója. „Jogi szempontból az az ember beteg, aki a társadalom javáért folytatott normális teljesítményét, akár csak részben is, nem tudja teljesíteni.” Hasznossági, utilitarista filozófia rejtőzik e gondolkodásmód mögött: ha az ember még nem nyugdíjas, akkor dolgoznia kell, ha nem tud dolgozni, akkor beteg. A betegség meghatározása tehát: munkaképtelenség vagy korlátozott munkaképesség. Ahhoz, hogy újból „hasznos tagja” legyen a társadalomnak, az orvosoknak mindent meg kell tenniük. S itt jelentkeznek az újabb problémák: mi a mértéke a „minden”-nek? Lehet-e ennek a társadalom felől határt szabni? Az intenzív orvoslásnak alkalmazott – alkalmazható – nem csupán magas, hanem legmagasabb szintű technikai eszközök bevetése megillet-e mindenkit, mindenkit? Elképzelhető-e olyan erkölcsi értékelés, amely jogossá teszi a gyógyító szolgálatok és eszközök bevetésének korlátozását? Ma nagyon sok esetben a gazdasági mérlegelés sajnos túl nagy szerepet játszik. A „mennyibe kerül” kérdés a számbajöhető terápia kezdetén kerül elő, s intenzíven befolyásolja a mérlegelés eredményét.

Emberhez méltó értékelésre van szükség – a vallásos gondolkodás tudta és tudja ezt. **Viktor von Weizsäcker** „profán” kiindulással így fogalmazta meg: „Tudomásul kellene vennünk, hogy az emberi élet megvalósításának egyik lehetőségéhez éppen a betegség által nyílik út.” A mindig többet, mindig jobban szemléletmóddal szemben egyszerűen le kellene azzal számolnunk, hogy az ember feltételelesen birtokolja az egészséget, mert akár saját hibájából, akár „hibátlanul”, egészsége törékeny. Ezzel egyszerűen számolnia kell. Egy nagyon jelentős könyvre érdemes felfigyelnünk (*Una Sancta*, 55[2000] 4. számában közölt

recenzió). II. János-Pál pápa az elmúlt év márciusában tartotta azt az emlékeztető szentmisét, amelynek keretében az elmúlt idők egyházi bűneire tekintett vissza, s „mea culpa” vallomással járult Isten elé a megbocsátás reményében. Közel két hónappal később, május 7-én viszont a 20. század vértanúira emlékezett. Ennek hátterében az a felszólítás állt, amelyet „Tertio millennio adveniente” kezdetű körlevelében már 1994-ben megfogalmazott: Az egyes helyi egyházak, egyháztartományok feladata, hogy gyűjtsék össze az évtizedek során sok esetben ismeretlenségbe merült vértanúk – „Isten ügye ismeretlen katonáinak” – adatait, s ha lehet, írják meg élettörténetüket. Hozzáfüzte azt is, hogy az egész művet ökumenikus nyitottsággal kell végezni.

„Krisztus tanúi. A 20. század német martirológiuma” címmel (*Zeugen für Christus. Das deutsche Martyrologium des 20. Jahrhunderts. Paderborn, Schöningh Verlag, 1999. DEM 99*) sokszázoldalas művel jelentkezett a német egyház. Százharminc szakember szerzője van a könyvnek, érezhető az a hatalmas összefogás, amelynek megszervezésére a szerkesztők képesek voltak. Az életrajzi áttekintés négy részre oszlik: A náciizmus – A kommunizmus vértanúi – A tisztaság védelmének áldozatai – Missziós területek vértanúi. Mértékül az ősidők óta érvényes „katalógust” vették: Erőszakos halált kellett szenvedniök – Ennek oka és indítéka az egyház és a hit elleni gyűlölet volt – A megöltek Isten akaratába belenyugodva fogadták a halált – Jelét adták annak is, hogy üldözőiknek megbocsátanak.

Csupán egyetlen adat: „tisztaságuk” védelmében 78 áldozatról számol be a német martirológium, – ezek közül 39 a „Szent-Erzsébet-kolostor” szerzetesnővérei (Kongregation der hl. Elisabeth in Neisse – Felső-Sziléziában). Mindannyian a kolostorba betörő Vörös Hadsereg katonáinak áldozatává váltak. Ebbe a „kategóriába” került 16 pap is, akik – más helyeken – a veszélyeztetettek segítségére siettek.

Ez a hatalmas életrajzi gyűjtemény katolikus egyházmegyék közös megbízása alapján jött létre. A vértanúlistára csak katolikusok kerültek. Meg kell ezért említenünk egy kisebbet is, amely az elmúlt évben a Német Püspökkari Konferencia és a Német Evangélikus Egyház közös megbízása nyomán jelent meg (*Zeugen einer besseren Welt. Christliche Märtyrer des 20. Jahrhunderts. Leipzig-Kevelaer, 2000*). Mindkét egyházi közösségből 13-13 férfi vagy nő került ebbe a biográfiába, mindegyikük 1917 és 1977 között hitvallása miatt vesztette életét.

A martirológium szerkesztőinek előszava jelzi, hogy szükség van a vértanú-értékelés nyitottabb szemléletére. „Évszázadunk tele van olyanok életpéldájával, akik szembeszegültek az uralkodó ideológiával vagy a diktatórikus hatalommal. Ezek ugyan utat találtak a kereszténységhez, az egyházhoz, de megpróbáltatásaik idején mégsem tettek nyilvános hitvallást keresztény elkötelezettségükről. Az elemi emberi jogok betartásáért folytatott harcukat mégis az evangélium világnézetével lehet és kell kapcsolatba hoznunk. Ez a keresztény örökség adott nekik erőt ahhoz, hogy szembeszegüljenek az erőszakkal. Azokat, akik az emberi jogokért harcoltak, ellenálltak a diktatúrának, új politikai rend megteremtésén fáradoztak, ehhez erőt keresztény meggyőződésükből merítettek, adott esetben ezt ki is fejezték, ugyanolyan vértanúknak kell tartanunk, mint akiket egyházi szolgálatukért vagy kifejezett hitvallásukért végeztek ki. Arra is emlékeznünk kell, hogy a vértanúk a megosztottság ellenére a keresztények közös kincsei. A felekezetek közötti határok elmosódnak, ha mindegyikük a kereszténységet gyűlölő ideológiák és diktatúrák áldozata.”

Islám: Dzsihad

Mohamed próféta 7. századi felhívása óta a muzulmánok kötelessége a dzsihad. Legyen az „véres háború” vagy „totális behódolás Allahnak”, a végcél ugyanaz: minden nép iszlám uralom alá hajtása.

Dzsihad harcos

Az iszlám két részre osztja a világot: az „Iszlám házára” (*Dar el-Islam*), és a „Háború házára” (*Dar el-Harb*). Az „Iszlám háza” a muszlim területekre vonatkozik, míg a „Háború háza” az összes többi országra utal, amelyeket még Allah iszlám törvénye alá kell vetni. A „Háború házában” is két alcsoport él egymás mellett: a „Könyv népe” és a „hitetlenek”. A „Könyv népéhez” tartoznak a keresztények,

zsidók és Zarathustra követői.

Az összes többiek mind „hitetlenek” (hinduk, buddhisták, animisták stb.). A „Könyv népének” három lehetősége van: iszlámra térnek, egy iszlám állam alávetett kisebbségeként (*dhimmis*) fejadót (*jizya*) fizetnek, vagy szent háborúban kiirtják őket. A „hitetleneknek” – iszlámról más hitre térőknek – csak egy választásuk marad, visszatérnek az iszlámra, vagy karddal megölik őket. A Koránban* ezt olvassuk: „*Ha tehát a szent hónapok (az iszlám böjt, Ramadan – a szerk.) letelnek, akkor öljétek meg a pogányokat, ahol csak föllelitek őket!...Ha azonban megbánással fordulnak Allahhoz, elvégzik az istentiszteletet és zakátot (adót – a szerk.) adnak, akkor hagyjátok őket szabadon az ő útjukon!*” (A megbánás szúra=szakasz, 9:5 vers) A „hitetlenek” általában három napot kapnak, hogy átgondolják hitüket. A hit-térítőket viszont azonnal kivégzik, hiszen azáltal, hogy el akarják téríteni az embereket róla, jogosan róják föl nekik, hogy az iszlám létjogosultságát kérdőjelezzik meg. A Koránnak az a parancsa, hogy a máshitűeket meg kell ölni, alapvetően szembenáll Jézus evangéliumával. A Biblia szerint az ember szabadon dönthet Isten mellett vagy ellen.

A dzsihad törvénye

Mivel az iszlám államvallás, számos előírás szabályozza a dzsihadot (Szent Háború). Minden fegyveres összeütközés előtt egyértelműen föl kell szólítani az ellenséget az iszlám fölvételére. A muzulmánok és nem-muzulmánok közti barátkozást vagy teológiai vitákat kerülni kell, mert ezek csak gyengítik az iszlámot („*Ti hívők! Ne kössetek szoros barátságot olyanokkal, akik nem tartoznak közétek!*” – Korán 3:118). A háború nemcsak a katonák ügye, egész családjuk be van vonva a küzdelembe. A harcosokat ők látják el élelemmel, ápolják a sebesülteket, s pénzelik a dzsihadot. De ha a rokonság gátolja a harcot, a katonának minden kapcsolatot meg kell szakítania velük. A zsákmány reménye („*Allah megígérte néktek, hogy sok zsákmányra tesztek szert*” – Korán 48:20), és az az ígért, hogy az erőszakos halál elszenvedője azonnal a Paradicsomba jut, óriási ösztönző erő a részvételre. A dzsihad megvívásában sokféle eszköz megengedett: a rábeszélés, hazugság, vesztegetés, csalás, fogolycsere, sőt a vesztes megajándékozása szövetségéért cserébe. Az ellenséggel kötött szerződés csak a következő dzsihad kezdetéig tartó tűzszünetnek számít.

Védekezésből támadás

A Korán 95 helyen hivatkozik Allah Szent Háborúra szólító parancsára! Álljon itt az egyik legjellemzőbb: „*Előíratott nektek a harc, holott az ellenetekre van. Lehet, hogy valami ellenetekre van, noha az jó nektek.*” – (Korán 2:216) Mohamed eleinte főleg védekező céllal fejlesztette ki a dzsihadot a nem-muszlimok támadásai ellen. De miután Mekkából Medinába vándorolt, követőinek száma egyre nőtt, s a dzsihad mindinkább támadó jelleget öltött. Ettől kezdve már ők támadtak a nem-muzulmánokra, kihasználva az első csapás előnyeit.

Dzsihad ma

A dzsihad a fundamentalisták számára ma is elsősorban fegyveres összecsapást jelent. Közéjük tartoznak a *Laskar Jihad* (az indonéziai Maluku-szigetek szent harcosai), az egyiptomi *Gaamat Islamiyya* terroristái és nem utolsósorban a szélsőséges *kartúmi rezsim* fegyveresei. A muzulmán többség azonban mérsékeltnek mondható, akik a dzsihad „fegyvertelen formáját” részesítik előnyben. Ilyenek: mecsetek, Korán-iskolák építése, iszlám lelkészek és jogtudósok képzése, az iszlám fejlődő országok jelentős összegű anyagi támogatása, az olajár emelése, a születési ráta növelése és az iszlám világméretű terjesztése a rádió, televízió s újabban az internet segítségével. A végcél azonban ugyanaz: az iszlám világuralom megteremtése.

Szudán: A szabadság édes íze

Az újévben is arra összpontosítjuk erőnket, hogy folytassuk a rabszolgák kiszabadítását, amíg az utolsó elhurcoltat haza nem segítjük.

Sokan föltették már a kérdést, bölcs dolog-e szabadságot vásárolni a rabszolgáknak, ha újra elhurcolhatják őket, hiszen ezzel csak a tragédia ismétlődik. Tudomásunk szerint nem fordult még elő, hogy egy kiszabadított rabszolgát újra elraboltak. A részükről megnyilvánuló hála éppen elég fizetség számunkra, hogy boldogan folytassuk ezt a munkát. A szabadság öröme ragyog mindegyikük arcán, s ez bujkál beszámolóikban is.

„Testvéreink vagytok...”

Garang Mading nem bízott abban, hogy valaha megszabadul. Amikor három éves Karegában töltött rabság után szóltak neki, hogy egy ismeretlen arab őt és társait elviszi tulajdonosától, Mohammed Abdullahtól, nem hitte, hogy ez az út a szabadságba vezet. A 26 éves fiatalember tudta, hogy a férfi rabszolgákat bizonyos kor elérése után általában megölik, mert hatalmas testi erejük veszélyt jelent rabtartójuknak. Ugyanakkor Karegában rémhírek terjengtek kiszabadított rabszolgákról. De ő és 30 társa nem hitt a vaklármának. Amikor megmondtuk neki, hogy mostantól szabad, és kifizettük érte a váltságdíjat, hihetetlen fény ömlött el az arcán. „*Eddig azt hittem, hogy a „Kwajas” (a fehérek dinka neve) az arabok testvérei, de most már tudom, hogy igazából a dinkák testvérei vagytok.*”

*A Korán-idézetekhez Simon Róbert fordítását használtuk (Helikon Kiadó; 1987, Bp.)

PÉCS-BUDAPEST-PÉCS

EXPRESSZ

**GYŰJTŐFUVAROZÁS
FEBRUÁR 1-TŐL**

HÉTFŐTŐL PÉNTEKIG NAPONTA

06 20/9414 758

MOLNÁR CARGO EXPRESSZ KFT.

Global-net 2000

Internetszolgáltató, Online marketing ügynökség

```
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html" />
<Title>www.globalnet2000.hu</Title>

<p><a href="web.htm">weblap tervezés, kivitelezés</a><br>
<a href="design.htm">egyedi design</a><br>
<a href="karbantartas.htm">weblap karbantartás </a><br>
<a href="regisztracio.htm">domainnév regisztrálás</a><br>
<a href="adatbazis.htm">adatbázis tervezés, programozás</a><br>
<a href="oktatas.htm">oktatás, képzés </a><br>
<a href="piackutatas.htm">internetes piackutatás<br>
</a><a href="marketing.htm">internet online marketing<br>
</a><a href="reklam.htm">reklám az interneten<br>
</a></p>
</Body>
</html>
```

Referenciáinkból:

www.budapesttourist.hu, www.hidrot.hu, www.pmf.hu,
www.ujautovasar.hu, www.thermalbader.hu, www.autocitypecs.hu,
www.egyhaziforum.hu, www.pecsihet.hu, www.lovasnemzet.hu,
www.fitness3line.hu, www.kepesutazas.hu, www.superlastminute.hu,

Minőségi kapcsolat - a világhálón!

Global-net 2000 Kft - 7621 Pécs, Ferencesek u. 9.
Tel.: 72/516-296, Tel./fax: 72/516-297- Info mobil: 06/20/365-39-31
e-mail: info@globalnet2000.hu - www.globalnet2000.hu

TISZTELT OLVASÓINK!

A megújult Egyházforum igyekszik minél színvonalasabb írásokkal jelentkezni számról-számrára, gondolkodtatni, tájékoztatni, „felrázni” próbál. A magunk elé tűzött feladatok megoldásához – mint minden más lapnak –, nekünk is szükségünk van anyagi támogatásra.

Szívesen fogadjuk szponzorok jelentkezését, akik adományukért cserébe, az Egyházforum eddig megjelent könyveiből választhatnak ajándékkönyvet.

Hirdetések megjelentetésére is lehetőségünk van, melyek a hátsó borító két oldalán kapnak helyet. Az egy megjelenésre vonatkozó hirdetési áraink a következők:

Egész oldal:	70 000+Áfa (87 500 Ft)
Fél oldal:	35 000+Áfa (43 750 Ft)
Negyed oldal:	20 000+Áfa (25 000 Ft)
Nyolcad oldal:	12 000+Áfa (15 000 Ft)
Tizenhatod oldal:	7 000+Áfa (8 750 Ft)

Amennyiben valaki hat alkalommal rendeli meg a hirdetést, csak ötnek az árát kell fizetnie!

Egyházforum hirdetésszervezés – a Szerkesztőség címen

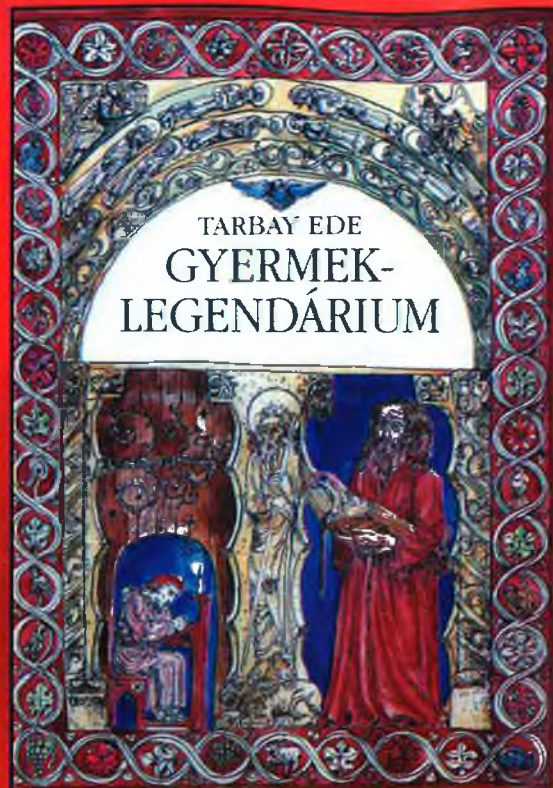
A KÖNYVEK MEGRENDELHETŐK AZ EGYHÁZFÓRUM ALAPÍTVÁNY CÍMÉN

A feltüntetett árakból előfizetőink 30% kedvezményben részesülnek

Gáli József: A hét bölcső fája

Ár: 1600 Ft

Tarbay Ede: Gyermek-legendárium Ár: 1600 Ft

S.I.L. FÜRDŐSZOBASZALON

Pécs, Zsolnai V. u. 6.

Tel.: 72 / 212-042

H-P: 9⁰⁰–18⁰⁰ Sz: 9⁰⁰–13⁰⁰

SZAKTANÁCSADÁS

HELYSZINI FELMÉRÉS

EGYEDI TERVEZÉS